

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ANTAKYA KUSEYRİ EVİ RESTORASYON PROJESİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Hatice Ceren EMİR**

Anabilim Dalı : MİMARLIK

Programı : RESTORASYON

OCAK 2006

ANTAKYA KUSEYRİ EVİ RESTORASYON PROJESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Hatice Ceren EMİR
502021152

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 19 Aralık 2005
Tezin Savunulduğu Tarih : 30 Ocak 2006

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY
Diğer Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Nur AKIN (İ.T.Ü.)
Prof. Dr. Ataman DEMİR (M.S.Ü.)

OCAK 2006

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans öğrenimim boyunca ve tezimin hazırlanmasında göstermiş olduğu yakın ilgi ve manevi desteğin yanısıra, koruma bilincimin gelişmesi konusundaki sonsuz emeklerini asla unutamayacağım sayın hocam Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY'a, manevi desteğini daima hissettiğim ve zor anlarımda yardımlarını esirgemeyen sevgili annem Nazime EMİR, ağabeyim Fevzi Can EMİR ve eşsiz babam Süreyya Halidi EMİR'e, tezimi hazırlama sürecinde umut ışığıyla yanımda olan değerli arkadaşım Mimar Nagihan GÖK'e, teorik noktalarda destek olan, kentimizle ilgili bilimsel çalışmalarıyla yol gösteren araştırmacı-yazar sayın Mehmet TEKİN'e, ölçüm aşamasında, yatay düzlemleri belirlemede yardımcı olan Harita Mühendisi Tuban GÜÇLÜ ve Harita Teknikeri Halit ŞAHİN'e, tez süresince tüm misafirperverliklerini ve hoşgörülerini eksik etmeyen, yapının bugünkü kullanıcıları ARAR Ailesi'ne, yapının geçmişiyle ilgili kıymetli bilgilerini paylaşan Semiras KUSEYRİ ve Füzulan KUSEYRİ'ye ve tez konumun belirlenmesinde sonsuz çaba gösteren ve içten dilekleriyle beni yüreklendiren sayın hocam Prof. Dr. Nur AKIN'a teşekkür ederim.

Ocak 2006

Hatice Ceren EMİR

İÇİNDEKİLER	
ŞEKİL LİSTESİ	viii
ÖZET	xiv
SUMMARY	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	1
1.2. Kapsam ve Yöntem	2
2. ANTAKYA’NIN KURULUŞU VE GELİŞİMİ	3
2.1. Coğrafi Konum	3
2.2. Tarihi Gelişim	7
2.2.1. İlk yerleşimler ve Seleucus Dönemi	7
2.2.2. Roma Dönemi	8
2.2.3. İslâm Dönemi	8
2.2.4. Bizans Dönemi	9
2.2.5. Selçuklu Dönemi	9
2.2.6. Haçlı Dönemi	10
2.2.7. Memluk Dönemi	10
2.2.8. Osmanlı Dönemi	11
2.2.9. Kentin Anavatan’a Katılışı	13
2.3. Sosyal Yaşayış	14
2.3.1. Mutfak	15
2.3.2. Çamaşırılık	15
2.3.3. Isınma	16
2.3.4. Aydınlanma	17
2.3.5. Su Kullanımı	17
2.3.6. Ekonomi	17
2.3.7. Oda (Selamlık)	18
3. UNCULAR MAHALLESİ ve YAKIN ÇEVRESİNDEKİ TARİHİ DOKU	21

3.1. Anıtsal ve Ticari Yapılar	21
3.1.1. Habib'in Neccar Camii	21
3.1.2. Ulu Cami	21
3.1.3. Uzun Çarşı	21
3.1.4. Cindi Hamamı	22
3.2. Sivil Mimarlık Ögeleri	22
3.2.1. Mekân Kurgusu	22
3.2.2. Cephe Özellikleri	27
3.2.3. Çıkma Özellikleri	28
3.2.4. Çatı Özellikleri	28
3.2.5. Tavan Özellikleri	28
3.2.6. Malzeme ve Süsleme	29
3.2.7. Mekânsal Ögeler	29
3.2.7.1. Mahmel	29
3.2.7.2. Kitabiye	30
3.2.7.3. Eşiklik	30
3.2.7.4. Atebe	30
3.2.7.5. Terek	30
3.2.7.6. Mabeyn	30
3.2.7.7. Taht	30
3.2.7.8. Döner Dolap	31
4. KUSEYRİ EVİ	32
4.1. Konum	32
4.2. Tarihçe	33
4.3. Yasal Durum	33
4.4. Plan Özellikleri	33
4.4.1. Zemin Kat	33
4.4.1.1. Z01 Mekânı	34
4.4.1.2. Z02 Mekânı	34
4.4.1.3. Z03 Mekânı	35
4.4.1.4. Z04 Mekânı	35
4.4.1.5. Z05 Mekânı	35

4.4.1.6. Z06 Mekânı	36
4.4.1.7. Z07 Mekânı	36
4.4.1.8. Z08 Mekânı	38
4.4.1.9. Z09 Mekânı	39
4.4.1.10. Z10 Mekânı	40
4.4.1.11. Z11 Mekânı	40
4.4.1.12. Z12 Mekânı	41
4.4.1.13. Z13 Mekânı	41
4.4.1.14. Z14 Mekânı	41
4.4.1.15. Z15 Mekânı	42
4.4.1.16. Z16 Mekânı	42
4.4.1.17. Z17 Mekânı	42
4.4.2. Birinci Kat	43
4.4.2.1. 101 Mekânı	44
4.4.2.2. 102 Mekânı	44
4.4.2.3. 103 Mekânı	45
4.4.2.4. 104 Mekânı	46
4.4.2.5. 105 Mekânı	47
4.4.2.6. 106 Mekânı	47
4.4.2.7. 107 Mekânı	47
4.4.2.8. 108 Mekânı	48
4.4.2.9. 109 Mekânı	49
4.4.2.10. 110 Mekânı	49
4.4.2.11. 111 Mekânı	50
4.4.2.12. 112 Mekânı	50
4.4.2.13. 113 Mekânı	51
4.4.2.14. 114 Mekânı	51
4.4.2.15. 115 Mekânı	52
4.4.2.16. 116 Mekânı	52
4.4.2.17. 117 Mekânı	53
4.4.2.18. 118 Mekânı	53
4.4.2.19. 119 Mekânı	53
4.4.3. Merdiven-1	54
4.4.4. Merdiven-2	54

4.4.5. Avlu	55
4.5. Cephe Özellikleri	56
4.5.1. Avlu Kuzeybatı Cephesi	56
4.5.2. Avlu Güneybatı Cephesi	57
4.5.3. Avlu Kuzeydoğu Cephesi	57
4.5.4. Terziler Sokak Cephesi	58
4.6. Strüktür ve Malzeme Özellikleri	59
4.6.1. Duvar	59
4.6.1.1. Kâgir Duvarlar	59
4.6.1.2. Ahşap Karkas Duvarlar	59
4.6.2. Örtü	59
4.7. Yapıdaki Bozulmalar	59
5. RESTİTÜSYON	60
5.1. Yapıdaki Restitüsyon Sorunları	60
5.1.1. Vaziyet Planı Restitüsyonu	61
5.1.2. Zemin Kat Planı Restitüsyonu	62
5.1.3. Birinci Kat Planı Restitüsyonu	63
5.1.4. Birinci Kat Tavan Planı Restitüsyonu	63
5.1.5. Avlu Kuzeybatı Cephesi Restitüsyonu	64
5.1.6. Avlu Güneybatı Cephesi Restitüsyonu	64
5.1.7. Avlu Kuzeydoğu Cephesi Restitüsyonu	65
5.1.8. Avlu Güneydoğu Cephesi Restitüsyonu	65
5.1.9. Terziler Sokak Cephesi Restitüsyonu	66
6. RESTORASYON	68
6.1. Yeni İşlev Önerisi	68
6.1.1. Vaziyet Planı	69
6.1.2. Zemin Kat	69
6.1.3. Birinci Kat	70
6.2. Onarıma İlişkin Müdahaleler	72
6.2.1. Temizleme	72
6.2.1.1. Eklerden Arındırma	72
6.2.1.2. Dolgu Kaldırılması	72
6.2.1.3. Yüzey Temizliği	73

6.2.2. Sağlamlaştırma	74
7. SONUÇ	75
KAYNAKLAR	77
EKLER	79
EK1. Harita ve Fotoğraflar	79
EK.2. Yazılı Belgeler	183
EK.3. Çizimler	198
ÖZGEÇMİŞ	266

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil A.1 : Türkiye	80
Şekil A.2 : Hatay İli	80
Şekil A.3 : 1972’de yıkılan tarihi köprü	81
Şekil A.4 : Günümüzde Asi’nin üstünde yer alan köprü	81
Şekil A.5 : Cindi Hamamı soyunmalık kısmı	82
Şekil A.6 : Efeler Sokak’tan görülen “kabaltı”	82
Şekil A.7 : Kastal Sokak kesiti (Demir, A., 1973)	83
Şekil A.8 : Asi Nehri üzerinde kurulu su dolapları	83
Şekil B.1 : Habib’in Neccar Camii giriş cephesi	84
Şekil B.2 : Habib’in Neccar Camii minaresi	84
Şekil B.3 : Ulu Cami giriş cephesi	85
Şekil B.4 : Ulu Cami avlusu	85
Şekil C.1 : Yapının güney yönünden kuşbakışı görünüşü	86
Şekil C.2 : Yapının kuzeydoğu yönünden görünüşü	86
Şekil C.3 : Yapının güney yönünden görünüşü	87
Şekil C.4 : Yapının batı yönünden görünüşü	87
Şekil C.5 : Giriş taşlığı tavanı	88
Şekil C.6 : Giriş taşlığındaki taş basamaklar	88
Şekil C.7 : Döner dolabın giriş taşlığından görünüşü	89
Şekil C.8 : Döner dolabın avlu cephesinden görünüşü	89
Şekil C.9 : Z02 Mekânı güneydoğu duvarı	90
Şekil C.10 : Z03 Mekânı tavanı	90
Şekil C.11 : Z03 Mekânı’nda görülen taş sahanlık	91
Şekil C.12 : Z03 Mekânı’nda görülen ahşap levha destekleri	91
Şekil C.13 : Z04 Mekânı batı yönünden görünüşü	92
Şekil C.14 : Z04 Mekânı’nda yer alan ocak	92
Şekil C.15 : Z04 Mekânı’nda yer alan eviye	93
Şekil C.16 : Z05 Mekânı doğu yönünden görünüşü	93
Şekil C.17 : Z05 Mekânı tavanı	94
Şekil C.18 : Z06 Mekânı güneydoğu yönünden görünüşü	94
Şekil C.19 : Z06 Mekânı’nda yer alan taş basamaklar	95
Şekil C.20 : Z06 Mekânı güneybatı duvarındaki iz	95
Şekil C.21 : Z06 Mekânı tavanı	96
Şekil C.22 : Z07 Mekânı döşemesinde görülen kırılmalar	96
Şekil C.23 : Z07 Mekânı eşiklik deseni	97
Şekil C.24 : Z07 Mekânı tavanı	97
Şekil C.25 : Z07 Mekânı kuzeybatı duvarındaki dolaplar	98
Şekil C.26 : Z07 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki mahmel	98
Şekil C.27 : Z07 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki nişler	99
Şekil C.28 : Z07 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki kitabiye	99
Şekil C.29 : Z07 Mekânı’nda avluya açılan pencereler	100
Şekil C.30 : Z08 Mekânı eşikliği	100

Şekil C.31 : Z08 Mekânı terrazzo deseni	101
Şekil C.32 : Z08 Mekânı terrazzo kenar sutaşı deseni	101
Şekil C.33 : Z08 Mekânı tavanı	102
Şekil C.34 : Z08 Mekânı kuzeybatı duvarındaki dolaplar	102
Şekil C.35 : Z08 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki dolap	103
Şekil C.36 : Z08 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki kitabiye	103
Şekil C.37 : Z08 Mekânı'ndaki dolapların alt kısmı	104
Şekil C.38 : Z08 Mekânı güneybatı duvarındaki kitabiye	104
Şekil C.39 : Z08 Mekânı avluya açılan pencereler	105
Şekil C.40 : Z09 Mekânı tavanı	105
Şekil C.41 : Z09 Mekânı terrazzo deseni	106
Şekil C.42 : Z09 Mekânı terrazzo kenar sutaşı deseni	106
Şekil C.43 : Z09 Mekânı döşeme yükselmesi	107
Şekil C.44 : Z09 Mekânı güneybatı duvarı	107
Şekil C.45 : Z10 Mekânı tavanı	108
Şekil C.46 : Z10 Mekânı güneybatı duvarı	108
Şekil C.47 : Z10 Mekânı zemini	109
Şekil C.48 : Z11 Mekânı tavanı	109
Şekil C.49 : Z11 Mekânı terrazzo deseni	110
Şekil C.50 : Z11 Mekânı terrazzo kenar sutaşı deseni	110
Şekil C.51 : Z11 Mekânı güneydoğu duvarı	111
Şekil C.52 : Z11 Mekânı kuzeydoğu duvarı	111
Şekil C.53 : Z11 Mekânı güneybatı duvarı	112
Şekil C.54 : Z12 Mekânı güney yönünden görünüşü	112
Şekil C.55 : Z13 Mekânı tavanı	113
Şekil C.56 : Z13 Mekânı giriş kapısından görünüşü	113
Şekil C.57 : Z13 Mekânı güneydoğu duvarında yer alan dolap	114
Şekil C.58 : Z13 Mekânı terrazzo deseni	114
Şekil C.59 : Z14 Mekânı güney yönünden görünüşü	115
Şekil C.60 : Z14 Mekânı terrazzo deseni	115
Şekil C.61 : Z14 Mekânı terrazzo kenar sutaşı deseni	116
Şekil C.62 : Z16 Mekânı güney yönünden görünüşü	116
Şekil C.63 : Z17 Mekânı avlu cephesi	117
Şekil C.64 : Z17 Mekânı terrazzo deseni	117
Şekil C.65 : 101 Mekânı batı yönünden görünüşü	118
Şekil C.66 : 101 Mekânı güneybatı duvarı	118
Şekil C.67 : 101 Mekânı'nda yer alan ahşap korkuluk	119
Şekil C.68 : 101 Mekânı döşemesinde görülen kopmalar	119
Şekil C.69 : 101 Mekânı tavanı	120
Şekil C.70 : 102 Mekânı'nda yer alan pencere	120
Şekil C.71 : 103 Mekânı giriş kapısı	121
Şekil C.72 : 103 Mekânı kuzeybatı duvarında yer alan dolap	121
Şekil C.73 : 103 Mekânı tavanı	122
Şekil C.74 : 104 Mekânı giriş kapısından görünüşü	122
Şekil C.75 : 104 Mekânı güneybatı duvarındaki pencereler	123
Şekil C.76 : 104 ve 106 mekânları arasındaki geçişi sağlayan basamaklar	123
Şekil C.77 : 105 kod numaralı helâ	124
Şekil C.78 : 106 Mekânı'nın giriş kapısından görünüşü	124
Şekil C.79 : 106 Mekânı kuzeydoğu duvarında yer alan niş ve raflar	125
Şekil C.80 : 106 mekânı güneybatı duvarında yer alan basamaklar	125

Şekil C.81 : 106 Mekânı tavanı	126
Şekil C.82 : 107 Mekânı.....	126
Şekil C.83 : 107 Mekânı kuzeydoğu duvarında yer alan niş ve raflar	127
Şekil C.84 : 107 Mekânı tavanı	127
Şekil C.85 : 108 Mekânı güneydoğu yönünden görünüşü	128
Şekil C.86 : 108 Mekânı avlu cephesinde yer alan korkuluk	128
Şekil C.87 : 108 Mekânı kuzeybatı duvarında yer alan niş	129
Şekil C.88 : 108 Mekânı'ndan 106 ve 107 mekânlarına açılan kapılar	129
Şekil C.89 : 108 Mekânı tavanı	130
Şekil C.90 : 109 Mekânı güneydoğu yönünden görünüşü	130
Şekil C.91 : 109 Mekânı tavanı	131
Şekil C.92 : 112 Mekânı giriş kapısı ve avluya açılan penceresi	131
Şekil C.93 : 111 Mekânı'nın sofaya açılan penceresi	132
Şekil C.94 : 112 Mekânı'nın güneydoğu köşesinden görünüşü	132
Şekil C.95 : 112 Mekânı'ndaki pencerelerin kuzey yönünden görünüşü	133
Şekil C.96 : 112 Mekânı'ndaki pencerelerin ahşap sövesi	133
Şekil C.97 : 112 Mekânı'ndaki renkli camların kuzey yönünden görünüşü	134
Şekil C.98 : 112 Mekânı tavanı	134
Şekil C.99 : 113 Mekânı kuzeydoğu yönünden görünüşü	135
Şekil C.100: 114 Mekânı kuzeydoğu yönünden görünüşü	135
Şekil C.101: 114 Mekânı'nda yer alan helâ	136
Şekil C.102: 115 Mekânı giriş kapısı doğu yönünden görünüşü	136
Şekil C.103: 115 Mekânı kuzeydoğu duvarında yer alan dolap	137
Şekil C.104: 116 Mekânı güneybatı yönünden görünüşü	137
Şekil C.105: 117 Mekânı güneybatı yönünden görünüşü	138
Şekil C.106: 118 Mekânı güneybatı duvarı	138
Şekil C.107: 118 Mekânı kuzeydoğu duvarı	139
Şekil C.108: 119 Mekânı güneybatı duvarı	139
Şekil C.109: 119 Mekânı kuzeydoğu duvarı	140
Şekil C.110: 119 Mekânı kuzeybatı duvarı	140
Şekil C.111: 119 Mekânı kuzeybatı duvarındaki kapının açılışı	141
Şekil C.112: 119 Mekânı tavanı	141
Şekil C.113: Z08 Mekânı'ndan açılan merdiven kapakları	142
Şekil C.114: Merdiven-1	142
Şekil C.115: 108 Mekânı'ndaki özgün ferforje korkuluk	143
Şekil C.116: Yapının giriş kapısının kuzeybatısındaki selamlık merdiveni	143
Şekil C.117: Avluda yer alan soku elemanı	144
Şekil C.118: Avludaki kapatılmış kuyu (Kuseyri, F., 1974)	144
Şekil C.119: Z08 Mekânı ahşap kapısı (Kuseyri, F., 1974)	145
Şekil C.120: Z04-Mutfak mekânı avlu cephesi	145
Şekil C.121: Yapının Terziler Sokak'ta yer alan giriş kapısı	146
Şekil C.122: Yapının Terziler Sokak cephesinde görülen bağdadi çıtalar	146
Şekil C.123: 101-Sofa mekânı tavanı	147
Şekil C.124: 103-Misafir odası tavanı	147
Şekil C.125: 106-Mutfak mekânı tavanı	148
Şekil C.126: 119-Yatak odası tavanı	148
Şekil C.127: 104 Mekânı tavanı	149
Şekil C.128: Terziler Sokak'taki komşu yapıların çatıları	149
Şekil C.129: Avludaki kesme taş kemerin güneydoğu yönünden görünüşü	150
Şekil C.130: Z08-Oturma odası eşikliğine eklenen metal merdiven	150

Şekil C.131: Z10-Mutfak mekânı kuzeybatı duvarındaki tezgâh	151
Şekil C.132: 116-Hol mekânı döşemesi	151
Şekil C.133: 107-Misafir odası tavan kaplaması	152
Şekil C.134: 108-Sofa mekânı tavan kaplaması	152
Şekil C.135: 109-Yatak odası tavanı	153
Şekil C.136: Avlu kuzeybatı cephesinde görülen aydınlatma elemanı	153
Şekil C.137: Avlu güneybatı cephesinde yer alan KZ18 ve KZ22 kapıları	154
Şekil C.138: KZ13, KZ14'te görülen ekler	154
Şekil C.139: Avlu kuzeydoğu cephesi K120 kapısı görünüşü	155
Şekil C.140: Geç dönem çiçeklik eki	155
Şekil C.141: Avlu kuzeydoğu cephesi görünüşü	156
Şekil C.142: Avlu duvarının batı yönünden görünüşü	156
Şekil C.143: Güneydoğu yönündeki geç dönem niteliksiz ekler	157
Şekil C.144: Doğu yönündeki avluda yer alan çeşmenin izi ve molozlar	157
Şekil C.145: Kuzey yönündeki tescilli yapının görünüşü	158
Şekil C.146: Kuzeybatı yönündeki komşu yapının batı yönünden görünüşü ...	158
Şekil C.147: 1464 numaralı parselde yer alan komşu kâgir yapı	159
Şekil C.148: Z04-Mutfakta yer alan geç dönem eki lavabo	159
Şekil C.149: Z04-Mutfakta yer alan geç dönem eki raflar	160
Şekil C.150: Z04-Mutfağın kuzey köşesindeki su haznesi	160
Şekil C.151: Z04-Mutfağın kuzey köşesindeki su haznesi	161
Şekil C.152: Z06-Kiler mekânındaki ahşap merdiven ve duvardaki izi	161
Şekil C.153: Avlu kuzeydoğu cephesindeki KZ11 kapısı	162
Şekil C.154: 102 Mekânı'nda görülen ahşap konsol	162
Şekil C.155: P104'ün 102 Mekânı'ndan görünüşü	163
Şekil C.156: 103 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki doldurulmuş pencereler	163
Şekil C.157: 108-Sofa Mekânı tavan kaplaması	164
Şekil C.158: 104 Mekânı kesilmiş çatı makası	164
Şekil C.159: Avlu kuzeybatı cephesi (1975)	165
Şekil C.160: Avlu güneybatı cephesi KZ23 ve KZ27 kapıları görünüşü	165
Şekil C.161: 103 Mekânı kuzeydoğu duvarında görülen izler	166
Şekil C.162: Avlu güneybatı cephesi P145 kod numaralı pencere görünüşü ...	166
Şekil C.163: PZ15 ve KZ16 avlu cephesi görünüşü	167
Şekil C.164: Akbaba Mahallesi, Çankaya Sokak, No:22'deki yapı	167
Şekil C.165: Akbaba Mahallesi, Çankaya Sokak, No:22'deki yapı	168
Şekil C.166: Avlu doğu köşesinde yer alan Z12-Helâ eki	168
Şekil C.167: Avludaki sahanlık önüne yapılan çiçeklik eki	169
Şekil C.168: Terziler Sokak cephesinin Yeni Cami Sokak'tan görünüşü	169
Şekil C.169: Güneydoğu yönündeki komşu yapı	170
Şekil C.170: Kuzeybatı yönündeki komşu yapıda görülen sıva dökülmesi	170
Şekil C.171: Kuzeybatı yönündeki komşu yapı	171
Şekil C.172: Kuzeybatı yönündeki komşu dükkânın kesme taş kemer izleri ...	171
Şekil C.173: Kuzeybatı yönündeki komşu yapının zemin kat dükkânı	172
Şekil C.174: Kuzeybatı yönündeki komşu dükkânın kesme taş kemer izleri ...	172
Şekil C.175: İplikpazarı Mahallesi, Halk Sokak, no:3A/3B	173
Şekil C.176: İplikpazarı Mahallesi, Halk Sokak, no:3A/3B	173
Şekil C.177: K101 kapısı Terziler Sokak'tan görünüşü	174
Şekil C.178: Yapının güneydoğu yönündeki komşusu	174
Şekil C.179: Eskiden kullanılan iç mekân tefrişleri (Weber, S., 2005)	175
Şekil C.180: Eskiden kullanılan iç mekân tefrişleri (Weber, S., 2005)	175

Şekil C.181:	101-Sofa Mekânı Terziler Sokak cephesi	176
Şekil C.182:	103 Mekânı kuzeydoğu duvarı	176
Şekil C.183:	Avlu güneydoğu duvarında yer alan niş	177
Şekil C.184:	Terziler Sokak cephesi kuzey yönünden görünüşü	177
Şekil C.185:	Terziler Sokak cephesi 103 mekânı ve çıkma görünüşü	178
Şekil C.186:	104 Mekânı çatısının güney yönünden görünüşü	178
Şekil C.187:	104 Mekânı çatısının kuzeydoğu yönünden görünüşü	179
Şekil C.188:	104 Mekânı kesilmiş çatı merteyi	179
Şekil C.189:	Z09 Mekânı kabarmış döşemesi	180
Şekil D.1	: 1973 yılına ait kent planı.....	181
Şekil D.2	: 1973 yılına ait kent planı.....	182
Şekil D.3	: 18. ve 19. yy.'da Hatay evlerinde bulunan eşyaların listesi	184
Şekil E.1	: Yapının Eski Türkçe tapusu	191
Şekil E.2	: Yapının Eski Türkçe tapusunun Türkçe tercümesi	193
Şekil E.3	: Yapının kamulaştırılması konusunda Kültür Müd. dilekçesi	194
Şekil F.1	: Vaziyet planı; 1/2000	199
Şekil F.2	: Vaziyet planı; 1/200	200
Şekil F.3	: Zemin kat planı; 1/100 rölöve	201
Şekil F.4	: Zemin kat ölçülü planı; 1/100 rölöve	202
Şekil F.5	: Zemin kat tavan planı; 1/100 rölöve	203
Şekil F.6	: Birinci kat planı; 1/100 rölöve	204
Şekil F.7	: Birinci kat ölçülü planı; 1/100 rölöve	205
Şekil F.8	: Birinci kat tavan planı; 1/100 rölöve	206
Şekil F.9	: 1-1 Kesiti; 1/100 rölöve	207
Şekil F.10	: 2-2 Kesiti; 1/100 rölöve	208
Şekil F.11	: 3-3 Kesiti; 1/100 rölöve	209
Şekil F.12	: 4-4 Kesiti; 1/100 rölöve	210
Şekil F.13	: 5-5 Kesiti; 1/100 rölöve	211
Şekil F.14	: Güneybatı cephesi; 1/100 rölöve	212
Şekil F.15	: Zemin kat planı malzeme analizi; 1/100	213
Şekil F.16	: Birinci kat planı malzeme analizi; 1/100	214
Şekil F.17	: 1-1 Kesiti malzeme analizi; 1/100	215
Şekil F.18	: 2-2 Kesiti malzeme analizi; 1/100	216
Şekil F.19	: 3-3 Kesiti malzeme analizi; 1/100	217
Şekil F.20	: 4-4 Kesiti malzeme analizi; 1/100	218
Şekil F.21	: 5-5 Kesiti malzeme analizi; 1/100	219
Şekil F.22	: Güneybatı cephesi malzeme analizi; 1/100	220
Şekil F.23	: Zemin kat planı hasar analizi; 1/100	221
Şekil F.24	: Zemin kat tavan planı hasar analizi; 1/100	222
Şekil F.25	: Birinci kat planı hasar analizi; 1/100	223
Şekil F.26	: Birinci kat tavan planı hasar analizi; 1/100	224
Şekil F.27	: 1-1 Kesiti hasar analizi; 1/100	225
Şekil F.28	: 2-2 Kesiti hasar analizi; 1/100	226
Şekil F.29	: 3-3 Kesiti hasar analizi; 1/100	227
Şekil F.30	: 4-4 Kesiti hasar analizi; 1/100	228
Şekil F.31	: 5-5 Kesiti hasar analizi; 1/100	229
Şekil F.32	: Güneybatı cephesi hasar analizi; 1/100	230
Şekil F.33	: Zemin kat planı dönem analizi; 1/100	231
Şekil F.34	: Birinci kat planı dönem analizi; 1/100	232
Şekil F.35	: 1-1 Kesiti dönem analizi; 1/100	233

Şekil F.36	: 2-2 Kesiti dönem analizi; 1/100	234
Şekil F.37	: 3-3 Kesiti dönem analizi; 1/100	235
Şekil F.38	: 4-4 Kesiti dönem analizi; 1/100	236
Şekil F.39	: 5-5 Kesiti dönem analizi; 1/100	237
Şekil F.40	: Güneybatı cephesi dönem analizi; 1/100	238
Şekil F.41	: Sistem Kesiti; 1/20	239
Şekil F.42	: Z08 Mekânı kuzeybatı duvarı; 1/20	240
Şekil F.43	: Z08 Mekânı tavanı; 1/20	241
Şekil F.44	: Avlu kuzeybatı cephesindeki kuş&fanus takaları ; 1/20	242
Şekil F.45	: Vaziyet planı; 1/500 restitüsyon	243
Şekil F.46	: Zemin kat planı; 1/100 restitüsyon	244
Şekil F.47	: Birinci kat planı; 1/100 restitüsyon	245
Şekil F.48	: Birinci kat tavan planı; 1/100 restitüsyon	246
Şekil F.49	: 1-1 Kesiti; 1/100 restitüsyon	247
Şekil F.50	: 2-2 Kesiti; 1/100 restitüsyon	248
Şekil F.51	: 3-3 Kesiti; 1/100 restitüsyon	249
Şekil F.52	: 4-4 Kesiti; 1/100 restitüsyon	250
Şekil F.53	: 5-5 Kesiti; 1/100 restitüsyon	251
Şekil F.54	: Güneybatı cephesi; 1/100 restitüsyon	252
Şekil F.55	: Z08 Mekânı kuzeydoğu duvarı; 1/20 restitüsyon	253
Şekil F.56	: KZ10&KZ22 görünüşü; 1/20 restitüsyon	254
Şekil F.57	: Döner dolap planı; 1/10 restitüsyon	255
Şekil F.58	: Döner dolap kesit&görünüşü; 1/10 restitüsyon	256
Şekil F.59	: Vaziyet planı; 1/200 restorasyon	257
Şekil F.60	: Zemin kat planı; 1/100 restorasyon	258
Şekil F.61	: Birinci kat planı; 1/100 restorasyon	259
Şekil F.62	: 1-1 Kesiti; 1/100 restorasyon	260
Şekil F.63	: 2-2 Kesiti; 1/100 restorasyon	261
Şekil F.64	: 3-3 Kesiti; 1/100 restorasyon	262
Şekil F.65	: 4-4 Kesiti; 1/100 restorasyon	263
Şekil F.66	: 5-5 Kesiti; 1/100 restorasyon	264
Şekil F.67	: Güneybatı cephesi; 1/100 restorasyon	265

ANTAKYA KUSEYRİ EVİ RESTORASYON PROJESİ

ÖZET

19. yy. sonunda Reşit Ağa (Kuseyri) tarafından Ermeni yapı ustalarına yaptırılan Kuseyri Evi, Antakya'nın merkezinde, Uncular Mahallesi'nde yer almaktadır. 497 m² oturma alanına sahip iki katlı yapı, 175 m² alanlı bir avlunun çevresinde gelişmiştir. Reşit Ağa'nın oğlu Bekir Kuseyri'nin evlenmesiyle birlikte, yapının özgün halini oluşturan kuzeybatı kütle ve giriş kapısının kuzeybatısını oluşturan hacimlere, 20. yy.'ın ilk yıllarında kuzeydoğu yönünde yer alan kütle eklenmiştir. 1920'li yıllarda, üçüncü oğul Selahittin Kuseyri'nin evlenmesi üzerine, giriş kapısının güneydoğusunda yer alan kütle yaptırılmıştır. Yapı, 1974 yılına kadar asıl sahipleri tarafından kullanılmış, bu tarihten sonra, evin hizmetkârlarından birinin ailesinin kullanımına verilmiştir.

Yapının giriş kapısının kuzeybatısında yer alan üst kat mekanları, selamlık bölümüdür. Terziler Sokak'a cephe veren üst kat çıkmasını taş ve ahşap konsollar taşımaktadır. Yapının avlusunda bulunan seki 1964-65 yıllarında briket duvarla kapatılmış ve bir helâ eklenmiştir.

9 Şubat 1981'de Antakya Müze Müdürlüğü tarafından yapının kamulaştırılması için Kültür Bakanlığı'na başvurulmuştur. Yapının sahiplerinden Ali İhsan Kuseyrioğlu ve Reşit Kuseyrioğlu, evin yoğun bir konut dokusu içinde yer alması ve trafik sorunu yaratabileceği gerekçesi ile 15 Ocak 1988 tarihinde Valilik Makamı'na bir dilekçeyle başvurarak kamulaştırılma işleminden vazgeçilmesini talep etmişlerdir; talep üzerine işlem durdurulmuştur.

Kuseyri Evi, günümüze iyi durumda ulaşmış bir örnek olması nedeniyle tez konusu olarak seçilmiş ve sahip olduğu tarihi ve estetik değerlerin gelecek nesillere aktarılması amacıyla bir restorasyon projesi hazırlanması öngörülmüştür. Yapının 1/50 ölçekli rölövesi fotografik belgeleme ile desteklenmiştir; bulunduğu çevre ve yapıldığı döneme ilişkin yazılı ve görsel kaynaklar araştırılarak ayrıntılı bir tanımlı yapılmıştır.

Yapının özgün durumu ve zaman içinde geçirdiği değişimler analizler sonucu elde edilen verilere, görsel ve yazılı belgelere ve asıl kullanıcılarla yapılan görüşmelere dayanılarak belirlenmiştir.

RESTORATION PROJECT FOR THE RESIDENCE OF KUSEYRİ IN ANTAKYA

SUMMARY

Kuseyri House, situated in Uncular District, quarter of Antakya, was constructed at the end of the 19th century. The house is two-storeyed and has a trapezoidal plan covering an area of 497 sqm; the courtyard is approximately 175 sqm. Originally, the building, consisted of the wings located at the north-west and the southwest of the entrance, was constructed; the building at the northeast part was added in the beginning of the 20th century, The building into the southwest of the entrance was built in 1920s. The house was used by Kuseyri family until 1974; then it was loaned to one of the servants.

The rooms located at the upper floor, northwest of the entrance door, were used as the gentlemen's quarters of the Kuseyri family.

Antakya Museum had proposed to the Ministry of Culture the expropriation of the house in 1981. Two of the owners, Ali İhsan Kuseyrioğlu and Reşit Kuseyrioğlu, reacted to this decision appealing to the Governor of Hatay in 1988. They succeeded in stopping the legal procedure.

Kuseyri Residence was chosen as the subject of study because it preserves the typical features of Antakya houses and it is aimed to be handed over these characteristics to the future generations with historical and aesthetic value.

The original appearance of the building and the changes that occurred in the course of time have been documented by the result of the analysis, written and visual information and the interviews with the owners of the building.

1 GİRİŞ

Antakya, Anadolu'nun en eski kentlerinden biridir. Kuzey Mezopotamya'yı Anadolu'ya bağlayan yolların kesişme noktasındaki önemli bir ticaret merkezi olan Antakya, doğu ve batı kültürlerini yansıtmaktadır. Antik Çağ'da "Doğu'nun Kraliçesi" adını almış ve Hristiyanlık alemi için de Kudüs ve Roma gibi kutsal bir yer olmuştur. Antakya-Reyhanlı yolundaki St. Pierre Kilisesi, Havari Aziz Petrus'un kente geldiğinde vaaz verdiği yer olarak, Hristiyanlığın ilk önemli dini yapılarından biridir. Bu nedenle, 1963 yılında Papalık tarafından "hac yeri" olarak kabul edilmiştir.

Helenistik Çağ'dan başlayan uzun geçmişi, bu geçmiş içinde kente egemen olan çeşitli uygarlıkların Antakya'ya hakimiyetleri, o uygarlıklardan günümüze kalan kültür mirasının izleri, günümüzde varlığını sürdüren arkeolojik kalıntılar, tarihi anıtlar ve onlarla önemli bir bütünlük oluşturan Osmanlı dönemi konut dokusu, Antakya'yı bir hac yeri olma özelliğinin yanısıra nitelikli bir kent yapmaktadır.

Osmanlı Dönemi konut dokusunu oluşturan evler aile yapısının değişmesiyle birlikte birer ikişer kendi kaderlerine terk edilmişlerdir. 20. yy.'ın ortalarından itibaren halk, kentin yeni yapılaşan kuzeybatı kesimine taşınmıştır. Aile yapısının değişmesi, aşçılar, uşaklar, mürebbiyelerden oluşan bir hizmetli grubuyla yaşayan kalabalık ailelerin çözülüp, çekirdek aile kavramının benimsenmesiyle Kuseyri Evi gibi büyük konakların yerine yüksek katlı apartman daireleri tercih edilmiştir.

1.1 Amaç

Kentin zengin kültürünü yansıtan konut dokusunu oluşturan evlerden biri olan Kuseyri Evi, günümüze iyi durumda ulaşılmış bir örnektir. Yapının asıl kullanıcıları tarafından terk edilmesi sonucu günümüz kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları geç dönem ekleri ve terk edilen selamlık kısmının hızla harap duruma gelmesini önlemek amacıyla yapının kullanım olasılıklarını araştırarak yapıya uygun

bir işlev belirlemek ve bunun için yapılması gerekli müdahaleleri saptamak hedeflenmiştir. Kentin en hareketli akslarından biri olan Uzun Çarşı'ya çok yakın bir konumda, şehrin merkezinde yer alması nedeniyle yapıya verilecek uygun işlev, onu yaşatacaktır. Kuseyri Evi Restorasyon Projesi'nin, bir öncü proje olarak kabul edilmesi ve bu projenin etkisiyle halkın bilinçlenmesini sağlayarak, değişen yaşam tarzıyla birlikte eski işlevini kaybetmiş geleneksel evlerin, geçmişte sahip olduğu prestij ve değere fiziksel ve sosyal olarak kavuşmasının ardından, benzer projelerin kentin geneline yayılması ve kültür tarihimizin en önemli verilerini barındıran kentsel sit alanının yaşatılması amaçlanmaktadır.

1.2 Kapsam ve Yöntem

Çalışma, Kuseyri Evi'nin bugünkü durumunu belgeleyen rölöve, özgün halini ve zaman içindeki değişimleri gösteren restitüsyon ve önerilen işlev doğrultusunda yapılacak teknik müdahaleleri açıklayan restorasyon projelerinin hazırlanmasını kapsamaktadır.

Belgelemeye plan, kesit ve görünüş krokilerinin çizilmesiyle başlanmıştır. Planın ölçümünde üçgenleme yönteminden yararlanılmıştır. Yükseklikler nivoyla belirlenen çeşitli noktaların oluşturduğu yatay düzlemlere göre alınmıştır.

Plan, kesit ve görünüşler 1/50 tekniğindedir. Tavan kirişlerinde ve dolap kapaklarında görülen künde-kârî desenler, dijital fotoğraf makinesi ile bilgisayar ortamına aktarılmış ve alınan ölçülere göre rektifiye edildikten sonra 1/20 tekniğinde çizilmiştir.

Yapının özgün durumu ve geçirdiği değişimlerin belirlenebilmesi için evin asıl sahipleriyle görüşmeler yapılmış, eski harita, fotoğraf ve yazılı kaynaklar incelenmiştir.

2 ANTAKYA'NIN KURULUŞU VE GELİŞİMİ

2.1 Coğrafi Konum

Antakya, Anadolu Yarımadası'nın güneyinde yer alan ve Suriye sınırı üzerinde bulunan Hatay İli'nin merkez ilçesi ve yönetim merkezidir. Coğrafi olarak 36° 10' kuzey enlemi ve 36° 06' doğu boylamında bulunmaktadır (Şekil A.1, A.2).

Akdeniz iklim bölgesinin doğu ucunda ve kıyıda 22 km içeride olan kentin, denizden yüksekliği yaklaşık 80 m.'dir. Kuzeyde Amanos Dağları (Nur Dağları) ile güneyde Kel Dağ (Cebel-i Akra) arasında kalan AŐađı Asi Vadisi'nin baŐlangıcında, Kel Dağ'ın kuzeydoğusunda, 440 m. yüksekliğindeki Habib-in Neccar Dağı'nın eteklerindedir. Kentin kuzeydoğusuna doğru gelişen ve Hatay çöküntü alanının ortasında yer alan, Şehrin en büyük düzlüğü Amik Ovası tarımsal potansiyeli çok yüksek, kalın bir alüvyal toprak tabakasıyla kaplıdır.

BaŐta Asi Nehri olmak üzere, Karasu ve Afrin ayı ile beslenen Amik Ovası'nda, yakın zamanlara kadar Amik Gölü adıyla bilinen bir göl bulunmaktaydı. Ancak, uzunluğu 16 km., genişliği 10 km. olan bu göl, 1955'te baŐlanıp 1980'de tamamlanmıŐ olan kurutma çalıŐması ile tamamen kurutularak tarıma açılmıştır.

Antik ağ'daki adı "Orontes" olan Asi Nehri'nin kaynağı Lübnan Dağları'dır. Amanos Dağları'yla Keldağ arasında yatak oluşturan Asi Nehri'nin toplam uzunluğu 380 km.'dir ve büyük bölümü Suriye toprakları içerisinde yer almaktadır. Kuzey yönünde yaklaşık 30 km. boyunca Türkiye-Suriye sınırını oluŐturacak Şekilde akan Asi Nehri, Türkiye topraklarına girdikten sonra batıya döner ve bugün hemen hemen tümü kurutulmuş olan Amik Gölü'nün ayağı Küçük Asi ile birleşerek kuzeydoğuya yönelir ve yaklaşık 40 km. sonra Samandağ'ın güneyinde bir delta oluŐturarak Akdeniz'e ulaşır [1, s.3371, s.3374]. Antik ağ'da küçük tonajlı nehir gemilerinin seferlerine imkan veren ve Antakya'yı yüzyıllar boyu Akdeniz'e bir su yolu ile bađlamıŐ olan Asi Nehri'nin bugün akıttığı ortalama su miktarı kentin içinde

5.04 m³/sn.'dir. Asi'nin Antakya içinden geçen ve bir kanal haline getirilmiş olan yatağı yaklaşık 2 km. uzunluğunda ve 30-35 m. genişliğindedir.

Kentin kuzeydoğusunda, üzerinde Demir Kapı'nın yer aldığı, St.Pierre Kilisesi'nin yakınından geçen ve sel yatağı niteliğinde olan Hacı Kürüş Deresi ile, güneybatıdaki, Memekli Köprü'nün altından ve kışlanın yanından geçen Hamşen Deresi, Habib-in Neccar Dağı'ndan doğarak Asi Nehri'ne doğru akan iki önemli su yatağıdır.

19. yüzyıldan bu yana Asi Nehri'nin karşısında, kuzeybatıdaki düzlüklerde kurulan yeni mahallelerle büyüyerek kendi mimari karakteri içinde gelişen “Yeni Antakya”yı, nehir ile Habib-in Neccar Dağı arasında kalan “Eski Antakya”ya bağlayan dört köprüden üçü son dönem köprüleridir. Dördüncü köprü ise, asırlarca yaya ve araç trafiğine hizmet etmiş olan eski köprünün bulunduğu yerde yapılmış yeni köprüdür.

Amik Gölü'nün Asi Nehri aracılığıyla kurutulması projesi çerçevesinde, Asi Nehri'nin genişletilmesi ve yatağının taranması çalışmaları sırasında, kentin Roma Dönemi'nden beri ayakta duran ünlü taş köprüsü (Şekil A.3) 1972 yılında yıkılarak yerine bugünkü betonarme köprü inşa edilmiştir (Şekil A.4). Bu yıkım, Antakya için özel önem taşıyan bir kayıp olmuştur.

Tepelerin zirvelerine tırmanarak kenti çepeçevre saran sur kalıntıları ve kalesiyle, kentin adeta simgesi olan ve eteklerinde Antakya'nın kurulu olduğu Habib-in Neccar Dağı, kenti güneybatı-kuzeydoğu yönünde sınırlayan bir dizi tepenin oluşturduğu doğal engeldir.

Antik Çağ'daki adı “Silpius” olan Habib-in Neccar Dağı'nı da içine alan Keldağ sırası, anayapısını serpantin ve gabro gibi yeşil renkli kütlelerin oluşturduğu, üst kısımlarda ise bazalt ve kalkerin hakim olduğu bir jeolojik yapıya sahiptir. Habib-in Neccar Dağı'nın kuzeybatı yamaçları, genç fayların dik basamaklar oluşturduğu parçalanmış yüzeyler halindedir [1].

Bugün, Antakya'da kullanımı çok azalmış olan taş malzeme, Keldağ kütlesi içinde, Antakya civarındaki taş ocaklarından çıkarılmaktadır. Antakyalı taş ustalarından alınan bilgilere göre bu ocaklardan başlıcaları şunlardır:

Demir Kapı Ocağı: Demir Kapı Taşı denilen, beyaz-krem renkteki taşın çıkarıldığı ocak;

Şenköy Ocağı: Yayladağı'na 15 km uzaklıkta, yumuşak, beyaz renkteki taşı veren ocak;

Salkın Ocağı: Antakya'dan 30 km uzaklıkta, Suriye sınırları içinde, Salgine kenti civarında, orta sertlikte fildişi renginde taşın bulunduğu ocak (Antakya'daki Belediye Binası, Gündüz Sineması ve Arkeoloji Müzesi'nde bu ocaktan çıkarılan taşlar kullanılmıştır);

Topboğazı Ocağı: İskenderun yolu üzerinde, pembe-kırmızı renkte taş veren ocak.

Antakya civarı, mermer ocakları yönünden pek zengin değildir. Dört Yol'daki ocaklara ek olarak İskenderun'da beyaz damarlı, siyah renkli, Yayladağı'nda açık pembe ve kırmızı renkli, Kırıkhan'da ise krem renkli olmak üzere az miktarda mermer üretilen ocaklar vardır. Bu nedenle, eski çağlarda kent ve çevresi için önemli bir inşaat malzemesi olan mermerin dışarıdan getirildiği bilinmektedir [2].

Bölgenin bitki örtüsünü, Amanoslar ve Keldağ'daki tarla açmaya ve kaçak kesimlere bağlı olarak geniş ölçüde azalmış olan ardıç, meşe, kayın, kızılıçık, kavak, çınar ormanları yanında mersin, defne, kekik ve lavanta kaplı makilikler oluşturur. Antakya'nın güneyinde Keldağ'daki orman alanları, Halep çamı ve yapraklarını döken meşe ve kayın ağaçlarından oluşmaktadır [3].

Antakya ve çevresinde Akdeniz iklimi egemendir. Bu nedenle kentte yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. Ancak kıyı şeridi ile dağların arka kısımları ve yükseltisi fazla olan yerler arasında iklim koşullarındaki bölgesel farklar nedeniyle, Antakya'daki iklim koşulları kıyı şeridinde kıyasla biraz farklılık gösterir. Yaz aylarının, kıyı şeridinde göre daha serin geçmesinin nedeni de, en sıcak ortalamaların kaydedildiği ayların aynı zamanda, Antakya'da rüzgarın en hızlı estiği ve en çok esme sayısına ulaştığı aylar oluşudur [2].

Antakya'da yıllık sıcaklık ortalaması 18,2°C'dir. En yüksek sıcaklık, 26 Ağustos 1962'de 43,9°C, en düşük sıcaklık ise 15 Ocak 1950'de -14,6°C olarak kaydedilmiştir. Yılın 148,2 günü açık, 156,2 günü bulutlu, 60,5 günü kapalı

geçmektedir. Antakya'da yaz günleri ortalaması yılda 172 gündür. Genellikle kış görülmez. Donlu günlerin yıllık ortalaması 7 gün, karlı günlerin yıllık ortalaması ise 0.9 gündür. Antakya'da yıllık ortalama nem oranı %69'dur [2].

Antakya'da yağışlar kış aylarında en yüksek değerlere ulaşır. Sonbahar ve ilkbahar daha az yağış alan mevsimlerdir. Temmuz ve Ağustos aylarında hiç yağış almayan Antakya'da, yıllık yağış ortalaması 1173.4mm'dir. Özellikle bahar aylarındaki sağanaklar meşhur olup, kısa süre içinde kentin sokaklarını dereler haline getirir. Bu tür bir sel felaketi en son olarak 2001 yılı Mayıs ayında yaşanmış ve Antakya'da önemli ölçüde hasar yaratmıştır.

Antakya'da esen rüzgarların ortalama hızı 4,7 m/sn ile hafif esinti şeklinde ve güneybatı yönündedir. Ancak Mayıs, Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında (ki sıcaklık ortalamasının en yüksek olduğu aylardır) hızı ortalama 8,15 m/sn ile şiddetli rüzgar niteliğinde olmak üzere, yine güneybatı yönünden eser. En hızlı rüzgarın yönü de güneybatı olup, Ocak ayında hızı 29,9 m/sn'ye ulaşır [2].

Habib-in Neccar Dağı ile Asi Nehri arasında, yaklaşık 1 km eninde ve 1,5 km uzunlukta dar bir şerit üzerine yayılmış olan ve yıldızının parladığı çağlarda nüfusu birkaç yüzbin sayılarına ulaşan eski kent ile, yerleşme alanı olarak ilk örnekleri 19.yüzyılda görülen ancak son 40 yılda gelişerek büyüyen, Asi Nehri'nin karşı kıyısında Yeni Antakya'nın oluşturduğu Antakya'da, ilk nüfus sayımı 20 Ekim 1940 tarihinde yapılmıştır [2].

Antakya merkez ilçenin verimli tarım alanlarında pamuk, zeytin, buğday, meyve ve sebze yetiştirilmektedir. Bunun yanında zeytinyağı ve sabun fabrikaları, çırçır ve dokuma atölyeleri, ayakkabı, mobilya imalathaneleri, kentteki belli başlı sanayi ürünleri üretim merkezleridir [1].

2.2 Tarihi Gelişim

2.2.1 İlk yerleşimler ve Seleucus Dönemi

İnsanoğlunun Afrika'dan Suriye'ye, Asya'ya ve sonra Avrupa'ya göç ettiği, yapılan kazı çalışmalarından elde edilen bilgiler doğrultusunda belirlenmiştir. Antakya, bu göç yolu üzerinde yer aldığı için bölge çevresinde ilk insan izlerine rastlanılmaktadır [4]. Samandağ çevresindeki Çevlik mağaraları, sığınak ve barınak şeklinde ilk yaşam birimleri olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte Şenköy yakınındaki mağaralar, Taş Çağı'nın izlerini taşımaktadır. Chicago Üniversitesi tarafından yapılan kazı çalışmaları sonucunda Amik Ovası çevresinde 300 höyük bulunmuştur. Mustafa Kemal Üniversitesi Arkeoloji Bölümü tarafından, Asi Nehri çevresinde kazı çalışmaları devam etmektedir [4].

Antakya, M.Ö. 4.yy'da kurulmuş olan Antigonía adlı kentin yerine, M.Ö. 22 Mayıs 300'de yeni bir kent olarak kurulmuştur; "Antakya" ismini, kurucusu olan I. Seleucus Nikator'un babasının isminden almıştır [2]. "Antiocheia" adını taşıyan bu şehir, Seleucus Devleti'nin merkezi olmuş ve yerleşmenin inşası sırasında yıkılan Antigonía şehrinin kalıntıları, yeni kent için malzeme olarak kullanılmıştır. Yerleşmenin su tesisatını oluşturmak için kanallar yapılmış ve daphne çağlayanlarından su getirilmiştir [5].

Antakya şehir planının, sokaklar kışın güneşi görecek ve yazın da Asi Nehrinin rüzgarını alacak şekilde Xenarius tarafından çizildiği belirtilmektedir. Helenistik Çağ'da kurulan bir çok kentte uygulanmış olan bu düzen, belirli bir disiplin içinde birbirine dik ve paralel cadde ve sokakların meydana getirdiği yapı adalarından oluşan ızgara planıdır [2]. Lazkiye şehir planının da aynı olması nedeniyle, bu iki şehir uzun süre "İkiz Şehirler" adıyla anılmıştır [5].

Antakya şehri ikisi Asi Nehri kenarında, birine Makedonyalıların, diğerine Suriyelilerin yerleştirildiği toplam 4 mahalleden oluşmaktaydı. Kuruluşunu bu şekilde tamamlayan kent, M.Ö. 64 yılında Pompei tarafından serbest şehir statüsü ile Roma İmparatorluğu'na katılarak İmparatorluğun Suriye Eyaleti'nin başkenti olmuştur [5].

2. 2. 2 Roma Dönemi

M.Ö. 1. yy.'da kentin Roma egemenliğine girmesi ile Antakya tarihinin altın çağı başlamıştır. Augustus dönemindeki (M.Ö. 31-M.S. 14) en önemli olay, kentte bundan sonra her dört yılda bir tekrar edilecek olan olimpiyat oyunlarına başlanmasıdır. Bu imparator zamanında kent, birçok yeni toplumsal binanın inşa edilmesi ile daha bayındır bir hale getirilmiş ve bunun sonucu olarak da nüfusu artmıştır. Antakya'nın bu yüzyıldaki nüfusunun 300.000 ile 600.000 arasında olduğu yazılmaktadır. Bu dönemin en önemli imar faaliyeti, kenti boydan boya geçen ve 2 Roma mili¹ uzunluğunda olduğu Malalas'tan öğrenilen, ünlü kolonadlı caddenin inşasıdır. Bu caddenin inşasından sonra, caddenin iki tarafında gelişen mahalleler sayesinde kent büyümüş ve nüfusu giderek artmıştır [2]. Antik kenti çevreleyen surlar Helenistik dönem ile Roma ve Bizans dönemlerine aittir. Silpius Dağı'ndan Orontes Irmağı'na kadar yaklaşık 30 km. uzunluğunda olduğu bilinen surların, bugün yalnızca Habib Neccar Dağı'nın yamaçlarındaki bölümü ayakta [6]. 2. yüzyılda Roma İmparatoru Traianus'un, Daphne'den (Harbiye) Antakya'ya su getirmek için yaptırdığı su kemerinin günümüze yalnızca 9m.'lik bölümü ulaşmıştır. Kent yakınlarındaki Daphne, Roma döneminde bir sayfiye yerleşmesiydi. Burada yapılan kazılarda, mozaik döşemeli Roma villaları ortaya çıkarılmıştır. Bu mozaikler Hatay Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir [6].

2. 2. 3 İslam Dönemi

Antakya Müslümanlar için de çok değerli bir kent olmuştur. Kent, ilk defa 638'de, Suriye'de fetihler yapan Ebu Ubeyde İbn-ül Cerrah komutasındaki İslam ordusunun şehri kuşatması ve anlaşıma yapmasıyla İslam Devletinin eline geçmiştir [5]. Dokuz asırdan bu yana devam eden ve Roma İmparatorluğu döneminde *Doğu'nun Kraliçesi* olarak anılan, imparatorluğun doğu sınırında önemli bir askerî üs, bir kültür ve ticaret merkezi olan Antakya'nın tarihinde bir dönem kapanmış, asırlar boyu Roma ve Bizans kültürü yanında, Hristiyanlık ile yoğrulmuş olan mahalli özelliklerin, İslâm medeniyeti ile karışmasından meydana gelen bugünkü İslâm kenti karakterinin oluşmasına neden olacak yeni ve uzun bir dönem açılmıştır [2, s.55].

¹ 1 Roma Mili = 1.478 m.

661-750 yılları arasında, Antakya Halep'e bağılı olarak Emevilerin elinde bulunuyordu. Abbasiler döneminde kentin sakin bir devir yaşadığı ve bu dönemde de Kilikya'nın merkezi olduğı bilinmektedir. Abbasilerden sonra Antakya, Ahmet bin Tolun tarafından ele geçirilmiştir. 877'de Tolunoğulları'nın, daha sonra da İhşitlerin egemenliğı altına giren Antakya, 944'te Hamdanoğulları'nın Halep koluna bağlanmıştır [5].

2. 2. 4 Bizans Dönemi

Bizans İmparatoru Nikephorus Phokas, 28 Ekim 968'de Antakya'yı ele geçirdi. Bizans döneminde Antakya, tekrar eski günlerine döndürölme özlemi ve gayreti içinde büyük ilgi gördü. 400 kulenin yer aldığı muhteşem surlar tamir ve takviye edildi. Kentin Halep çıkışındaki St. Paul kapısı ile Lazkiye yolu üzerinde Daphne çıkışındaki St. George kapısı ve Asi'yi geçen köprü ile bu yol üzerindeki St. Simeon kapısı onarıldı. Hristiyan tacirlere, özellikle Venedikliler'e tanınan imtiyazlar sayesinde ticari hayat eskiye oranla biraz canlandı [2].

2. 2. 5 Selçuklu Dönemi

Antakya Valisi Philaretos Brachanios'un kötü ve baskıcı yönetiminden usanan halk ve yöneticiler, Kutalmışoğlu Süleyman Bey'i kente davet etmişlerdir [5]. 1084 yılında Antakya'yı ele geçiren Süleyman Şah, halka kötülük yapılmaması, Hristiyan kızlarla evlenilmemesi, evlere girilmemesi, halktan bir şey alınmaması, esirlerin salıverilmesi, ele geçirilen ganimetin kent dışına çıkarılmayıp düşük bedelle de olsa içerde satılması konularında buyruk çıkarmıştır. Kentteki en büyük mabed olan *Kawsyana* yani *Mar Cassianus Kilisesi*, içindeki altın, gümüş ve değerli eşyalar alındıktan sonra camiye çevrilmiş, 17 Aralık 1084'te, 110 müezzinin okuduğı ezandan sonra Süleyman Bey'in de katıldığı Cuma namazı kılınmıştır. Bu gelişmeler üzerine, iç kalede direnmekte olan son Bizans birliğı de 12 Ocak 1085'te teslim olmuştur. Hristiyan halkın ibadet edebilmeleri için Meryem Ana ve St. George (Aziz Cercis) adlı iki kilisenin inşasına izin verilirken, savaş sırasında yıkılan yerler onarılmıştır [2, s.62].

2. 2. 6 Haçlı Dönemi

1097 yılında Haçlı orduları İskenderun'u ve daha sonra 1098'de Antakya'yı ele geçirdiler. Ortalama beş kilometre uzunlukta ve bir buçuk kilometre genişlikteki bir düzlüğü baştan başa kaplayan büyüklüğü içinde, evleri, çarşıları, Silpius Dağı eteklerindeki zengin villaları ve sarayları ile Seleucuslar zamanında yapıлып, Bizans döneminde onarılan ve tepelerin zirvelerini takip ederek Asi'ye kadar inen 360 kule ile desteklenmiş, 12 km. uzunluğundaki surların koruduğu *Doğu'nun Kraliçesi* Antakya, Haçlıların egemenliğinde 170 yıl kalmıştır [2, s.64]. Bölgenin en önemli ticaret merkezi olan Antakya, Haçlılar Dönemi'nde yeniden bir refah dönemi yaşamıştır. Şehirde birçok yeni bina yapılmış, nüfus artmış, yeniden canlanan ticaret bir hayli gelişmiştir. İmalathanelerde ipek kumaş ve halılar, cam eşya, çömlekçilik ve sabun üretimi yapılmıştır [7, s.10]. Hristiyanlığın merkezi haline gelen Antakya, Kudüs Krallığına bağlı bir dukalık şeklinde yönetilmiştir. Uzun bir süre Haçlı hakimiyetinde kalan Antakya 1268'de Mısır Memluk Sultanı Baybars tarafından ele geçirilmiştir [5].

2. 2. 7 Memluk Dönemi

18 Mayıs 1268 tarihinde Memluk Sultanı Baybars tarafından ele geçirilen kent, yağma edilip ateşe verilmiştir; surlar tahrip edilmiş ve iç kale yıkılmıştır. Surların Silpius'a yükselmeye başladığı bir noktadan kente girmeyi başaran Memluk askerleri, surların kapılarının ahaliden hiçbir kimsenin kaçmasına imkân vermeyecek şekilde kapatılmasından sonra bütün erkekleri öldürerek büyük katliam yapmışlar, 170 yıldan beridir süregelen Antakya Prensligi halindeki son Hristiyan hakimiyeti bitmiş ve kent, bir daha el değiştirmemek üzere İslâm hakimiyetine geçmiştir [2, s.79]. Seleukeia Pieria limanını tahrip eden Baybars, Antakya ve Bakras'ta birer cami yaptırmıştır. Daha sonra Memluklular, imar faaliyetine başlamışlardır. Bir kilisenin üzerine inşa edilen Habib'in Neccar Camii bu dönemde yapılmıştır. Halen mevcut olan Cindi² Hamamı, Baybars tarafından yaptırılmış bir vakıf eseridir (Şekil A.5), [7, s.11]. İslam tarihçilerinden Ebu'l Mahasin, Baybars zamanında Antakya surlarının çevresinin 12 mil olduğunu, surlar üzerinde 136 kule ve 24000 mazgal bulunduğunu kaydetmiştir [5]. 15. yy.'ın ilk yarısında kenti ziyaret etmiş olan

² cindi: asker, Eski Mısır'da süvari, sipahi

Bertrand de la Broquière, Antakya'nın, 300 haneden fazla olmayan ve hemen tamamı Türkmen ve Arap'lardan ibaret, hayvancılıkla geçinen bir nüfusa sahip bulunduğunu söylemiştir [2, s.80].

2. 2. 8 Osmanlı Dönemi

Antakya ve çevresi, Ağustos 1516'da Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Osmanlılar tarafından ele geçirilmiştir. Kanuni'nin emriyle Antakya çevresindeki Belen'e cami, han, hamam ve imaret yapımı başlatılarak burası, köy haline getirilmiştir [5].

Osmanlı döneminde halkın yaşayışında etkili olan yapı, kurum ve hizmetlerin çoğu vakıflar tarafından gerçekleştirilmiş, yine vakıf gelirleri ile yaşatılmıştır. Şehirdeki hamamlar, hanlar, bedesten, cami ve mescitler ile değirmen, ev, dükkân, okul, medrese, çeşme gibi yapılar, vakıfların kente kazandırdığı yapı ve hizmet türleridir.

Osmanlı döneminde Antakya'nın şehir merkezini belirleyen merkezi bir kamu binası veya ana meydanı yoktur. Camiler, halkın iletişimini güçlendiren birer forum niteliğindedir; Ulu Cami ve Habib'in Neccar Camii sosyal yaşayışın iki önemli merkezini oluşturmuştur. Şehir örgütlenmesinin belirleyici unsuru ekonomik merkezdir. Uzmanlaşmış çarşılar ile zanaatkârlar burada yer alır ve bölgenin ağırlık noktasını hanların bulunduğu kısım oluşturur.

Çarşı, bir mesleğin ve loncanın sürdürüldüğü merkezdir. Burada sokaklar genellikle bir mesleğin adıyla anılan çarşılar halinde düzenlenmiştir. Bir sokak bu haliyle;

- 1) Esnaf ve zanaatkârların toplandığı çarşı,
- 2) Bunları içine alan ve merkezi konumda bulunan lonca,
- 3) Bu isimle anılan semt ya da bölge olarak üç yönlü görev yapmaktadır.

Osmanlı döneminde çarşının bu örgütlü, yoğun ve hareketli ortamına karşılık, ikâmet yoğunluklu mahallelerde ekonomik etkinlikler çok sınırlıdır. Konut yoğunluklu bölgeler ile çarşı farklı noktalarda konumlanmıştır. Bu ortamda camiler kadar kahvehaneler de halkın buluşma yerleri olarak önemli birer görev üstlenmişlerdir.

Çarşılarda dükkânlar sokağın iki yanına sıralanmış, bitişik nizamda yapılmıştır. Dükkânlar genellikle tek katlıdır ve ahşap çatı üzerine kiremit örtü kullanılmıştır.

Yapılarda kullanılan tuğlalar ve oluklu kiremitler Antakya kiremit ocaklarında üretilmiştir.

Osmanlı döneminde şehrin yaşayışında önemli rol oynayan iki ana cadde vardır. Bunlardan birincisi Roma dönemine göre çok bozulup daralmış, eğri büğrü hale gelmiş olan eski Herod (şimdiki Kurtuluş) Caddesi'dir ve Harbiye kapısından başlayıp eski mahalleler arasından geçerek Dörtayak mahallesi çıkışında Halep yoluna çıkmaktadır. Diğer cadde ise Ulu Cami civarında köprü çıkışında başlayıp kuzeydoğu yönüne devam eden ve şehrin iş merkezinin eksenini oluşturan Uzunçarşı Sokağı'dır. Tüm haftanın en hareketli günü olan ve "Cuma Pazarı" adı verilen pazar bu caddede, Kurşunlu Han civarında kurulmaktadır. Bu caddeye paralel olan Köşker Çarşısı da bağlantısı olan çok sayıda çarşı nedeniyle hareketli bir sokaktır. Bir zamanlar Herod Caddesi'nden ayrılıp nehre dik inen ünlü geniş cadde (bugünkü Kemalpaşa Caddesi) Osmanlı döneminde yer yer daralmış, eğri büğrü bir sokaktır ve şehrin sokakları bir bölümde kalan benzerlikler hariç tutulursa, kuruluş dönemi planını yansıtmamaktadır. Antakya'da geçmiş dönemlerde meydana gelen şiddetli depremlerin³ yaptığı tahribat sonucunda kuruluş döneminde uygulanan şehir planı belirsiz hale gelmiş, şehir her yıkılışın ardından daha küçük bir alanda ve daha düzensiz bir şekilde yeniden kurulmuştur. Bu yüzden şehrin ilk kuruluş planının yer üstünde hemen hemen hiçbir izi kalmamıştır. Osmanlı döneminde bir kısım evlerin depremden az hasarla kurtulmuş duvarlarının tamamlanmasıyla eski yapıların kalıntıları üzerine yapıldığı, hatta bunların bir kısmının her dönemde farklı ebatta taşlar kullanılarak birkaç defa onarıldığı görülmektedir.

Bu kadar değişime uğramış bir şehirde doğal olarak dar ve düzensiz görünüşlü sokaklar karmaşık bir ağ oluşturmaktadır. Eskiden yer yer birkaç hanenin barındığı çıkmaz sokaklara ya da yoksul kesimlere özgü 20-25 kadar evin aynı avluya açıldığı "avlu" ya da "havuş" lar bulunurdu. Buralarda genellikle kuyu ve hela ortak olurdu. Bu avlular bazen bir mesleğin mensuplarınca işgal edilmiş olabiliyordu. Çıkmaz sokakların bir özelliği, korunma amacıyla sokak girişinin gece bir kapıyla kapatılabilmesiydi. Bazı sokaklarda "kabaltı" adı verilen ve yolun üzerini bir evin köprü gibi örttüğü ya da sokağın bir evin altından geçtiği bölümler vardı (Şekil A.6).

³ Kentte yaşanan depremlerin tarihleri 551, 557, 577, 865, 8 Mart 1053, Eylül 1091, 30 Aralık 1097'dir.

Eskiden sokaklar için bir tür ayrıcalık ve süs olarak kabul edilen kabaltılar günümüzde de sokağa estetik görünüm kazandıran bir yapılaşma tarzı olarak değerlendirilmektedir.

Osmanlı dönemi Antakya'sında mahalle aralarında ve çarşılarda sokakların genişliği 1,5-5 m. arasında değişir ve tüm sokaklar taşla kaplıdır. Sokakların ortasında yağmur sularının akması için yol yüzeyine göre 10-15 cm. daha derin, kenarları kesme taşlarla belirlenmiş olan ve halkın tarik⁴ adını verdiği, sokağına göre 50-100 cm. arasında değişen genişliğe, 6-10 cm. derinliğe sahip akıntı kanalı yer alır (Şekil A.7). Sokaklarda tarığın iki yanında yol, yerine göre 50-100 cm. arasında değişen kaldırımlar halindedir. Kışın çok yağış alan ve Habib'in Neccar Dağı'ndan şehre doğru inen sokakların zaman zaman sellerle dolduğu Antakya için taş döşeli yol en uygun çözümdür ve bu yapım tarzının geçmişi Roman dönemine kadar uzanır.

Sokaklarda, kavşaklarda, bazı evlerin köşesinde bir sütun kırığından, ya da iri taş bloktan oluşan köşe taşları vardır. Evlerin duvar diplerinde, sahipsiz kedi ve köpekler için sokak halkının yiyecek bıraktığı, içi dibek gibi oyuk taşlara ve kavşaklarda, birleşen tarıkların suları bütün sokağı kapladığında karşıdan karşıya geçişi sağlamak için sıralanmış genişçe taşlara rastlanmaktadır.

Tanınmış ağaların her birinin evinin veya konağının az ilerisinde bir çeşmeye ve bir camiye rastlanmaktadır. Kentin genel karakterinde görülen bir özellik olarak, evle birlikte çeşme ve caminin birbiriyle yakın ilişkili bir kompozisyon oluşturması, konakta yaşayanların abdest alma ve camiye ulaşmalarında bir kolaylık yaratma düşüncesini yansıtmaktadır.

2. 2. 9 Kentin Anavatan'a Katılışı

İngilizler, Mondros Antlaşması hükümlerine dayanarak 25 Kasım 1918'de İskenderun Sancağı'na asker çıkarmışlardır. 7 Aralık 1918 tarihinde Antakya'ya giren Fransız askerlerine işgali devretmişlerdir [2, s.105]. Yerli halkın ileri gelenlerinden bir grubun Fransız yönetimine karşı mücadele kararı alması ile sancakta ilk direniş hareketleri başlamıştır. 2 Eylül 1938 günü toplanan Hatay Millet Meclisi, daha önce Atatürk tarafından aday gösterilen Tayfur Sökmen'i Hatay

⁴ tarik: yol

Devleti Cumhurbaşkanı seçmiştir. Hatay Millet Meclisi'nin 23 Haziran 1939'da oybirliği ile aldığı karar gereğince Hatay Devleti, Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmıştır.

2.3 Sosyal Yaşayış

Hatay ilinin merkezi ve tarihin kaydettiği en önemli şehirlerden biri olan Antakya, başlangıçtan itibaren şehir planı, mimari dokusu, yapıları ve surları, sık sık depremlerle kesintiye uğrayan debdebeli yaşayışı kadar zengin kültürü ile de ün yapmıştır. Bu zenginliğin temelinde şehrin Ortadoğu'nun en önemli yollarının kavşak ya da geçiş noktasında bulunmasının rolü büyüktür. İşlek bir ticaret, deniz ve karayolları üzerinde önemli bir transit merkezi ve yüzyıllarca hac kervanlarının durak yerlerinden biri olması, şehrin hem sosyal, hem kültürel yapısını ve yaşayışını etkilemiş, kentte zengin bir kültür ortamı doğmasına sebep olmuştur [3, s.1-5].

Osmanlı ve Roma dönemlerinde Antakya, Asi Nehri ile Habib'in Neccar Dağı arasında kuzey-güney doğrultusunda uzanan meyilli araziye işgal etmiştir. Kentte, Ulu Cami ve Habib'in Neccar Camii sosyal yaşayışın iki önemli merkezini oluşturmuş, bedesten, hanlar, her biri bir mesleğe tahsis edilmiş çarşılar ile çarşıdaki esnaf mescitlerinden oluşan ve kasabanın dörtte birini kaplayan büyük çarşı hemen hemen bu ikisi arasında yer almıştır (Şekil D.1, Şekil D.2). Bu çarşılarda yer alan ve halka hizmet veren yapılar genellikle vakıf eserleridir.

Mahalle, şehir içinde, ağaçların gölgesinde cami, çeşme, kahvehane gibi unsurların birleştiği, meydan etrafında örgütlenmiş ve şehir nüfusuna hakim olan bir yaşama birimiydi. Şehirde ikamet olayı tarih içinde doğal seyrini izlemiş, göçle dışardan gelen halk doğal olarak yerleşim yerinin kenarında mekan tutmuşlar, bu konuda özel bir yönlendirme ve müdahale olmamıştır. Eski dönemlerde güvenlik ihtiyacının bir sonucu olarak sadece belli gruplar için değil, bütün mahalleler için dışa kapalı olma normaldi, hatta zorunluluktaki. Korunan şey gruplar, cemaatler değil, mahallenin bütünü ve mahallelilik bilinci idi ve Antakya'da mahallelerin çoğu mezhep ve din bakımından hiçbir ayırım yapılmasına imkan bırakmayacak kadar karıştı.

Antakya'nın sahip olduğu zengin kültür ortamı, dilde kendi "ağız"ını yaratmış, günlük yaşayışta ihtiyacına uygun araç ve gereçleri üretmiş, birikimin ve üretimin

ihtiyaç karşılamadığı dönemlerde ise çevre şehirlerin birikimlerinden yararlanılmıştır. Yemek, çay, sofraya ve kahve takımları, leğen, ibrik, testi, kâse, bardak gibi maden, billur ya da çiniden yapılmış kapların bir de altın, gümüş veya porselenden yapılmış olanları vardır ki, bunlara “evani”; topraktan yapılmış kaplara “evanii türabiye”, ya da “çanak- çömlek” adı verilir.

Bir köy evinde beş kalem eşyaya rastlanırken bu, zengin bir şehirlinin evinde 40-50 kalem ve 200-300 adede çıkabilmektedir. Çiftçi araçları genellikle köy evlerinde bulunmaktadır. Ham maddeler, ticari mallar şehirde yaşayan esnaf ve tüccara aittir. “Antakyakâri, Halep işi, Hamakâri, Şamkâri, Bağdat, Maraş, Trablus”un ifade ettiği bölgeden ve yurdun diğer yerlerinden gelen eşyaların yanında zengin çevrelerde ithal malı eşyaların da yaygın biçimde kullanıldığını görmek mümkündür. Kullanılan eşyalar, ev sahibinin yaşayışı, hayat seviyesi, ekonomik gücü, gelenekleri, görgüsü, becerileri, zevkleri, sosyal statüsü, eğitim seviyesi, yörenin ekonomik ve sosyal yapısı hakkında pek çok ipuçları vermektedir. Antakya Evinin eşya, araç-gereç ve diğer ihtiyaç malzemeleri bakımından çeşitlilik gösterdiği ve kullanılan malzemelerin genellikle yerli üründen seçildiği söylenebilir. 18. ve 19. yüzyıllarda Hatay evlerinde bulunan eşyaların listesi ekte sunulmuştur (Şekil D.3).

2. 3. 1 Mutfak

Mutfağın mahalli dildeki adı “matmah”tır. Eskiden her mutfakta mutlaka bir küllük bulunurdu. Bu küllüklere fırınlardan veya külhanlardan kül getirilerek üzerine su ilave edilir, süzülen bu kül suyunda çamaşırlar yıkanırdu. Mutfak, banyo ve tuvalet evin oturma kısmından ayrı fakat aynı çatı altında bulunurdu. Mutfak duvarlarında boydan boya raflar yer alırdı. Zahire ambarı denilen sandıklar içerisinde kışlık yiyecekler, bir köşedeki tel dolapta ise bozulabilecek yemek türünden yiyecekler muhafaza edilirdi.

2. 3. 2 Çamaşırlık

Ev sahiplerinden biri olan Semiramis Kuseyri'nin verdiği bilgiye göre, ocaktan getirilen kül, mutfakta yer alan kuyudan çekilen su ile dolu bir kazana konulur, kirli çamaşırlar ve bulaşıklar bu su ile yıkanırdu.

2. 3. 3 Isınma

1930'lu, 1940'lı yıllarda üç çeşit ısınma aracı kullanılmaktaydı: soba, mangal ve tandır. İçlerinde en değerli ısınma aracı olarak görülen soba, genellikle misafir odalarında yer alır ve ancak kalabalık misafir geldiği zamanlarda, mesela evin hanımının kabul günlerinde yakılırdı. İçinde odun ve kömür yakılabilen görkemli sobalar genellikle çiniden yapılmaktaydı; nadir evler dışında soba bulunmazdı. Misafirler, özellikle de erkek misafirler için kullanılan diğer ısınma aracı ise mangaldı. Pirinçten yapılmış, işlemeli pırıl pırıl altlığının üstüne kurulmuş, bir tarafından tek küpe gibi sarkan, aynı madenden yapılmış maşası ile, oldukça azametli görünüme sahip bir ısınma aracı olan mangal evin reisinin akşam oturmalarına gelen misafirlerini ağırlamak için kullandığı bir araçtı. Ev halkının günlük yaşayışında kullandığı ısınma aracı ise tandırdı. Ekonomik bir ısınma aracı olması bakımından, bugün de birçok dar gelirli ailenin evinde kullanılmaktadır. Ekonomik açıdan elverişliliğinin yanısıra, kullanım kolaylığı ve zevki de onun yaygın bir ısınma aracı olarak benimsenmesine yol açmıştır. Kömür, tandır kürsüsü, mangal ve yorgan kullanılarak, sabah hazırlanan bir mangal ateşle, gece yatıncaya dek, tüm ailenin ısınma sorunu çözümlenmiş olurdu. "Tandır kürsüsü", dört ayaklı, kare biçiminde, yüksekliği 60-70 cm. olan ve büyükçe bir sehpayı andıran bir araçtır. Üst yüzünden 10 cm. aşağıda bir ara bölme ve yerden 5 cm. kadar yüksekliğinde ayakları birbirine bağlayan çitalar bulunur. Ara bölmeye *tabaka* denir. Tandır, odanın bir köşesine kurulduğu için, diğer iki köşeye oturabilmeyi sağlayan tandır minderleri ve dayanmak için tandır yastıkları vardır. Duvar kenarı olmayan iki tarafa da küçük minderler ve uzanıp yatabilmek için küçük baş yastıkları konulur. Kürsünün üstüne bu geniş alanı örtüp tüm aileyi içine alıp, ısınmalarını sağlamak için en az 3x3 m. genişliğinde özel hazırlanmış tandır yorganı örtülür. Yorganın üstüne 1x1 m. boyutunda Gaziantep savanlarının sofrasız bezlerinden tandır örtüsü konur, onun da üstüne mermerden 30x30 cm. boyutunda *tandır taşı* yahut sabitleştirip itilmeyi, kaymayı önlemesi için yuvarlakça bir siyah taş konur. Gece bu taşın üstüne de fanus konacaktır. Tandır sohbetleri, meteller ve bilmeceler sorularak uzun kış geceleri geçirilir. Tandır, odanın *kerevit* denilen sedirlerinin bulunduğu köşenin karşısına rastlayan köşeye kurulur çünkü kerevit, evin erkeğinin mangal başında oturduğu köşedir. Onun önünde pirinç mangal içinde ateş olur, mangalın altında pirinç tepsi ve karıştırmak için pirinç maşa bulunurdu; varlıklı oluştaki göre bu pirinç mangal büyük,

ayaklı, tepsisi geniş ve oymalı olurdu. Kış mevsiminde tandır, evde yoğurularak hazırlanan hamurun mayalanması, kışın çeşitli turşusunun yenir hale gelmesi, tabakada, bebeğin kirlenen bezinin değişmesi için temiz bez ısıtılması, yaşlıların kuru inciri yumuşatması, evde yapılmış fakat beklemekten yumuşamış kavurmanın gevretilmesi gibi yararlar da sağlardı. Isınma düzeneği olarak tandırın yoğun olması nedeniyle kömürcülük kazançlı bir geçim yolu, kömür parası aileler için önemli bir gider kalemiydi. Köy evlerinde ise evin ana duvarının içinde yer alan ocak hem yemek pişirme, hem de ısıtma görevi yapardı. Sabahları “köz” denilen ateş ocağın önüne çekilir, ekmek kızdırılır, çökelek, soğan dürüm yapılırdı.

2. 3. 4 Aydınlanma

Evler elektriğe kavuşmadan önce mahalle ve sokak başlarında biraz yükseğe asılı fanus lambalar bulunur, sokaklar bu fanuslar tarafından aydınlatılırdı. Biraz geniş olan caddelerde -seyrek de olsa- elektrik direkleri ve lambaları vardı. Bu fanus lambaların bakıcıları omuzunda merdiven, elinde gaz ibriği, makas, lamba camı silme beziyle dolaşır; akşama yakın merdiveni fanusa dayar, camını siler, fitilini kesip düzeltir, gazını yeniler, lambayı yakıp giderdi.

2. 3. 5 Su Kullanımı

Osmanlı döneminde şehir halkı içme suyu için Habib’in Neccar dağından çıkan ya da şehir yakınında bulunan diğer kaynaklardan yararlanmış, bunlar yer yer halka açık çeşme haline getirilmiştir. Kullanma suyu ise Asi nehrinden sağlanmış, bunun için nehir üzerine su dolapları kurulmuştur (Şekil A.8). Dolaplar, suyu 10-20 m. yükseğe çıkarıp, “cetvel” adı verilen ve dolaptan belli bir eğimle uzaklaşan su arkına boşaltmaktaydı. Yer yer ahşaptan yapılan, bazı yerlerde evlerin duvarları üzerinden geçen bu su kanalları ile şehrin cami, hamam gibi yerlerinin, sebze bahçelerinin su ihtiyacı karşılanmaktaydı.

2. 3. 6 Ekonomi

Tenekecilik çok gelişmiş bir iş koluydu. Yeni Cami civarında bir çarşı “Tenekeciler Çarşısı” idi. Plastik çıkmadan önce her türlü ihtiyaç malzemesi tenekecilerden çıkardı: çay ibrikleri, delikli fiskiyeli (süzgeç) sulama tenekeleri, oturaklar, oyuncaklar, havuz fiskiyeleri, v.s. Köşkerlik ise şimdiki ayakkabıcıların yerindeydi;

manda kösesinden çizme, yemeni, süslü sırmalı gelin çizmeleri ve çocuk ayakkabıları yapılırdı.

2. 3. 7 Oda (Selamlık)

Özellikle 19. yüzyılda Antakya, ilim ve sanat alanındaki gelişmeleri dolayısıyla İstanbul nezdinde bir başka önem ve itibar, Osmanlı ülkeleri içerisinde özellikle din ilimleri alanında çok büyük bir seçkinlik kazanmıştı. Ülkenin her yerinden dini ilimleri öğrenmek için çok sayıda öğrencinin geldiği bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezinde, her bakımdan kontrolü ve haberleşmesi kolay bir yer olması kentin önemini daha da arttırmıştı. Bütün bunlar, Tanzimat hareketinden sonra İstanbul idarecilerinin Antakya'ya çok daha değişik bir açıdan bakmalarına sebep olmuştur.

Kente gelen kişilerin büyük bir çoğunluğunun varlıklı olmasının sosyal yaşantıya da etkisi olmuştur. Söz konusu kişilerin kendi özel yaşantılarına uygun evler yaptırdıkları bilinmektedir. Erkeklerin günün belli bir zamanını geçirmek için evde yaptırdıkları özel kısma “Selamlık” (mahalli adıyla “oda”) denilmektedir. Bu selamlıkların kaç-göçün kalktığı ilhak yıllarına kadar devam ettiği, yaşayan ve o hayatı bilen birçok tanıklar tarafından ifade edilmektedir. Selamlıklar, varlıklı ailelerin, kendi sosyal statülerine uygun kişilerin katıldığı toplantılar yaptıkları yerlerdir.

Evler diğer evlere nazaran çok büyük bir kapıdan başlamaktadır. Bu büyük kapının hemen yanında bazılarının atlı misafirleri için ahır da bulunmaktadır. Kadınların yaşadığı kısma “enikli kapı” tarzında, ayrı bir kapıdan girilmektedir. Çarşıdan getirilen eşyaların hareme alınması için döner bir dolap bulunmaktadır. Erkek hizmetkârlar ile haremdeki kadın hizmetkârların birbirlerini görmemeleri bu şekilde sağlanmıştır.

Dış kapıdan (sokak kapısından) girişte “kaparası” (kapı arası) bulunur. Kaparasından yukarı “selamet” denilen yere çıkılırdı. Evin beyi ya da ağası, yemek yedikten, civardaki bir mescitte ya da camide namaz kıldıktan sonra akşam evine dönerdi. Selamlıkta, kendisinin ve sohbet edeceği kimselerin oturacağı özel, büyükçe odaya gelerek genellikle özel kahve ocağını yöneten hizmetkârları aracılığıyla gelen misafirlerini ağırlardı. Gece boyunca sohbetler yapılırdı, Ramazan ise iftar yemekleri

yenir, teravih kılınırdı. Bu arada yatsı namazı da yine yakındaki bir ibadethanede kılındıktan sonra daha koyu bir sohbet başlardı. Genellikle bu sohbet de alaturka saat 3-3,5'a kadar sürer, bundan sonra misafirler ellerinde "fanus"la yol gösteren hizmetkârların yardımıyla evlerine dönerlerdi. Bu "fanus" denilen ve gazyağıyla çalışan ışık kaynağı lambalar Antakya'ya has bir şekilde yine burada zamanımıza kadar gelen hatta Uzun Çarşı'nın hemen sonunda toplu bir halde bulunan esnaf tarafından yapılıyordu. O zamanda diğer evlerde de aynı ışık kaynağı kullanılmaktaydı.

Medrese tahsili yapmamış, babasından kendisine servet kalarak oda (selamlık) açan kişilere "ağa", ilmi ve tahsili bulunanlarına "bey" denilirdi. Bu odalar gerek halkın sanat faaliyetlerinin devam etmesinde, gerekse değişik sosyal faaliyetlerde daima önyak olmuş kurumlar olarak kentin kültür hayatında çok önemli görevler yapmışlardır. Her ağa kendi çevresindeki kişilerle sıkı ilişkilerini devam ettirirdi. Nitekim 19. yüzyıl boyunca Antakya'dan pek çok şairin çıkması, güzel konuşmanın ve şiir söylemenin moda olması yine bu odalar sayesinde olmuştur.

En son odaları bulunan şahıslar incelendiğinde bir başka özellik dikkatimizi çekmiştir. Tanzimatın ve yeni gelenlerin yeni bazı âdet ve alışkanlıklar kazandığını görmekteyiz. Antakya'ya yakın mesire yerlerinde de bazı konutlar edinen zengin zümre, buralara "sayfiye" adını vermekte ve yaz aylarını bu çevrede geçirmekteledir. Hatay'ın anavatana katılmasına kadar özellikle Harbiye, Ayncamuz (Tosunpınar), Düver, Süveydiye, Kuriye gibi yerler tercih edilmekteydi; buralar bağlık, bahçelik, suyu-meyvesi bol yerlerdi. Bazı ailelerin ise yalnız sayfiyesi vardı; bunların Antakya'da odaları bulunmuyordu. İşgalden sonra sayfiye yerleri İkinci Dünya Savaşı'nın ve yeni idarenin getirdiği kurallar yüzünden sahip değiştirdi. Çoğu, içerisinde bahçecilik yapan ve mahsulün ¼'ü karşılığı çalışan kişilere geçti. Eskiden buralar da şehirdeki odalar gibi yazın Ağa'nın misafirlerini ağırlıyordu.

Sosyal hayattaki değişiklikler, odaların devamlılığını tesir altında bırakmıştır. Kahvehanelerin açılması, İkinci Meşrutiyet ve beraberinde getirdiği etkiler selamlıkların işlevini azaltmıştır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı varlıklı Oda sahiplerini maddi zorluklar içerisinde bırakmıştır. Ayrıca bu şahısların ister istemez yeni düzen içerisinde politikaya sürüklenmesi odalardaki eski düzeni bozmuştur. Hatta zaman zaman bu odaların eşyalarının bile değişikliğe uğradığı görülmüştür.

Artık Avrupa'da tahsile giden Ağa çocukları oralarda gördükleri modaya uygun, İstanbul'da revaç gören birçok eşya v.s.'yi buraya da getirmişlerdir.

Antakya Evleri'nde rastlanılan tipolojik bir özellik olarak, selamlık odaları güney yönünde konumlandırılmıştır. Ev halkının mahremiyetini korumak amacıyla, yine tipolojik bir özellik olarak, selamlık odalarının yalnızca sokağa cephe veren duvarlarında pencere görülür, avlu sınırını oluşturan duvarlarda pencereye rastlanmaz.

3 UNCULAR MAHALLESİ ve YAKIN ÇEVRESİNDEKİ TARİHİ DOKU

3.1 Anıtsal ve Ticari Yapılar

3.1.1 Habib'in Neccar Camii

Kurtuluş Caddesi üzerinde yer alır. Antakya'nın en eski camilerinden biridir. Kaynaklarda Habib-in Neccar Camii'nin önceleri bir Roma mabedi iken, daha sonra kiliseye ve İslamiyet döneminde de cami haline dönüştürüldüğü konusunda bilgiler verilmektedir. Habib-in Neccar Camii'nin medrese duvarında, üzerinde Sultan Baybars'ın adı (El Melik üz-Zahir) bulunan yazıtın varlığı, yapının Memluklar döneminden beri bir cami yeri olduğunu göstermektedir [2, s.80]. Depremlerden zarar gören cami ve minaresi birçok kez yenilenmiştir. Avluda, düşük kotta kalmış Barok tarzda şadırvanı bulunmaktadır. Kare kaideli ve çokgen gövdelidir. Ana mekân kubbe, yanları tonozlarla örtülüdür. Kapıda iki renkli taş üzerine 19. yüzyıl kitabesi bulunur (Şekil B.1, Şekil B.2).

3.1.2 Ulu Cami

Hürriyet Caddesi üzerinde yer alır. Yapının giriş kapısı 1882-83 yıllarında yapılmıştır. Kesme taştan yapılan yapı 1874-75 yıllarında inşa edilmiştir. Minarenin kaidesi 1705-06 yıllarında yapılmış olup minare deprem sonucunda yıkılmış ve avlu içinde farklı bir yere yine kesme taş olarak 1791-92 yıllarında yeniden yapılmıştır. İki adet bezemeli avlu giriş kapısı bulunmaktadır. Avlu döşemesi taş kaplıdır. Avlu içerisinde bir şadırvan bulunmaktadır (Şekil B.3, Şekil B.4).

3.1.3 Uzun Çarşı

Uzun Çarşı, Gündüz Özdeş'in belirttiği Türk Çarşıları'nın genel özelliklerine uygun olarak, amaca uygunluk ve sadelik prensiplerini taşımaktadır; gereksiz tüm detaylardan kaçınılmış, strüktürel açıdan sağlamlığı korumak amacıyla uygun

ölçülere ve mekân bölünmelerine önem verilmiştir. Türk Çarşıları'nın genelinde görüldüğü gibi, Uzun Çarşı da kâgir bir yapıdır. Bunun nedeni, taş ve tuğlanın bütün Türk eserlerinde kullanılmış olmasının yanısıra ticarethaneden elde edilen kârın uzun sürelerle intikâli ve içinde yangın, v.s. gibi etkenlerden korunacak eşyaların mevcut olmasıdır. Dükkân tonozları tuğladan örülmüş olup, kemer taşları ve ayaklar kesme taştır. Gündüz Özdeş'in tetkik ettiği Türk Çarşıları içinde 6 m.'den daha geniş bir dükkâna rastlanmadığı belirtilmektedir⁵.

3. 1. 4 Cindi Hamamı

Bilinen en eski vakıf eseri Baybars tarafından yaptırılmış olan Cindi Hamamı'dır. 18. yüzyılda Cindi Hamamı ile dükkânları Sinanpaşa Vakfı'nın malıdır ve aynı vakfa ait menziller de bulunmaktadır. Bunlar 1760 veya 1761 yıllarında olduğu sanılan depremde harap olduklarından 1762 yılında bilir kişi tarafından keşfi yaptırılarak keşif defteri İstanbul'a gönderilmiştir; buna göre tamirinin yapılması sağlanmıştır [5, s.65].

3. 2 Sivil Mimarlık Öğeleri

3. 2. 1 Mekân Kurgusu

Her bölgede konut yapımını etkileyen iklim, arazi durumu, gelenek-görenekler, yaşayış biçimi ve benzeri etmenler vardır. Antakya kış aylarında bol yağışlı, uzun süren yaz aylarında güneşli, sıcak, nemli ve aile hayatı dışa kapalı olduğundan, Antakya Evi bu tür etmenlerin zaman faktörüyle de birleşerek biçimlendirdiği bir konut türüdür. Antakya Evi'nde avlunun sokak tarafındaki yüksek ve penceresiz duvarı evi dışarıya kapalı tutar. Cadde ve sokakların darlığına karşılık, evler ferahlık ve huzur veren birer mekân olarak düzenlenmiş, evlerin tasarımında ailenin rahat ve huzuru ön planda tutulmuştur. Yaşama süreci açısından bakıldığında, ev adeta bütün hayatı evde geçen ev hanımı için yaratılmış bir mekândır ve hanım, bu mekânda dış dünyanın bir modelini yaratmıştır. Dışa kapalı olan “ev” in tek açık mekânı olan

⁵ Niğde Kapalı Çarşısı'nda dükkân içleri 2-2,5 m. eninde ve 2,75 m. derinliktedir. Sinan'ın Lüleburgaz Çarşısı'nda bir dükkân ortalama 5m., Ali Paşa Çarşısı'nda 3,75 m., Payas Kapalı Çarşısı'nda 3m. genişliktedir. Edirne'deki arastada dükkânların cephesi 3-4 m. arasında değişmektedir.

avlusunu sadece gökyüzüne açıktır. Dışarıya kapalı fakat komşularla iç içe süren bu yaşayışta iyi komşuluk ilişkileri ve dayanışma üst düzeydedir.

Mahremiyete büyük önem veren bu hayat tarzında evlerin sokak cephesini oluşturan dış duvarı hem ailenin güvenlik sınırını oluşturur, hem de avluyu yabancıların gözlerinden korur. Dışarı ile temas sadece dış kapı ile sağlanır. Kesme taşların kullanıldığı kemerli dış kapı genellikle alçak tutulmuştur. Yer yer büyük, enikli kapılara da rastlanır. Ahşaptan yapılan ve çoğu evlerde ayrıca madeni levha ile kaplanıp kabaranmış olan ve üzerinde tunç döküm bir hanım eli, bir halka ya da başka özel şekiller verilerek yapılmış bir kapı tokmağı bulunan dış kapı, “aralık” adı verilen kısa, dar bir koridora açılır.

2-3 metrelik dar bir koridor olan aralığın bitiminde “orta kapı” adı verilen ve arkasındaki ağırlık bağı düzenekle kendiliğinden kapanan ikinci bir kapı vardır (Bazı evlerde dış ve orta kapı arası 1 metre kadar, ondan sonraki geçiş kısmı 3-4 metredir ve kapısız, kemerli bir çıkışla sona erer). İç kapı avluya açılır. Bu avlulara “havuş” veya “hayat” denir ve aile için evin iç mekânları kadar önemlidir. Zenginlerin konakları “harem dairesi” ve “selamlık” diye iki kısımdan meydana gelmektedir (Bu tür evlerde kadınların hayatı harem kısmında geçerdi). Bazı büyük evlerde iç kapının hemen yanında misafirlerin atları için ahır bulunur. Bazı evlerde dış kapı ile iç kapı arasındaki koridorun üzerinde, menzil ve hanlarda olduğu gibi bir “kapı üstü oda”nın yer aldığı da görülebilir.

Bütün Antakya Evleri’nde fanus takası ve kuş takaları mutlaka vardır. Arka tarafta bir de “cüneyne”⁶ bulunurdu. Bazı evlerde merdivenlerden çıkılınca üst kat döşeme hizasında kapak kapanır, yukarısı düz hale getirilirdi.

Antakya’da hakim rüzgar yönü güneybatıdır. Evin yaşama odaları avlunun kuzeyinde yer alır ve yönleri güneşe bakar. Evler çoğunlukla iki katlı olup, odalar yan yana sıralanmıştır. İki katlı olan evlerde üst kata, bir ucu bahçe duvarına saplanmış desteksiz bir taş merdivenle çıkılır. Mutfak, banyo ve helâ genellikle odalardan bağımsızdır.

⁶ cüneyne: çeşitli meyve ağaçlarının bulunduğu arka bahçe

Üst katlarda bir baş oda geleneği bulunmamaktadır; bezeme veya süslemeye rastlanmaz. Fakat alt katta baş oda niteliğinde odalar bulunabilmektedir. Odalarda belirli bir hiyerarşi görülmemektedir. Üst kat odaları genellikle depo, sebze-meyve kurutma mekânı, misafir odası amaçlı kullanılmaktadır. Genellikle hayat zemin katta geçmektedir. Her evin bir baş odası vardır. Burası aile reisinin ikâmetine ve misafir kabulüne ayrılmıştır. Evlerde yemek, yatak, oturma, misafir odaları ayrı değildir. Haremlik ve selamlık bölümlenmesi dışında her oda bütün hizmetleri görmektedir. Antakya Evleri'nde odaların duvarlarında raflar (kitabiye), gömme olarak yapılmış dolaplar, yüklükler (mahmel) vardır.

Haremlik kısmından girince, geniş avluda mutfak, hizmetçi odası, misafir odaları, yemek odası bulunurdu. Yatak odaları ekseriye ikinci kattadır. Avluda ortada bir havuz ve fiskiyesi yanında yüksekçe seki bulunur, bir de hazin denilen ve merdivenle inilen bir kiler odası bulunurdu. Tuvalet "kenef" veya "apteshane" denir ve avlunun son ucunda yer alırdı. Ev halkı karda kışta kat kat giyinir, öyle ihtiyaç gidermeye giderdi.

Avluyu çevreleyen üç oda kibleye, karşı yanı güneye bakar, bütün gün güneş içeri girerdi. Hayat yani avlu nihit döşemesiyle mermer taşlı, livanlı, sekili idiler. Ayrıca tahta kaplamalı bir çardak odası kuzey tarafta olurdu. Zelzelede en emin yer burası idi. Anbar kuzeye bakan tarafta havadar bir ikinci katta olurdu. Her anbar birkaç ton zahire alırdı. Unluk, bulgurluk yıllık olarak adam başı bir ölbe⁷ hesabıyla saklanırdı. Evin reisinin atı için arpa, yulaf ve saman anbarı da boş kalmazdı. Kilere gelince, kuzeye açık, serin, yer altı gibi bir kısımdı. Orada sızdırılmış tereyağı, tuzlu yoğurt, carra (testi) peynirleri, zeytinyağı küpleri, pekmez ve günlük erişte, şehriye torbaları asılı dururdu. Altı ay kış çarşıya ihtiyaç olmaz, turşu kavanozları, salamura yaprak, kuru dolmalık patlıcan, v.s. dizileri sallanırdı. Kuru biber kileydeleri (ipe dizilip kurutulmuş sebze v.b. dizisi) bulunurdu. Ayrıca evin selamlığı ve ahır boş kalmazdı. Gelen misafir aylarca ağır lanabilirdi. Odunluk ve kömürlük de boş kalmazdı. Livan, üstü örtülü, önü açık iki oda arası bir yerdi. Sekinin ise üstü açık olur, yazın sıcak günlerinde yatılırdı. Ayrıca karpuz takası, kuş takaları pencere üstlerinde yer alırdı. Her evde sürü ile güvercin beslenirdi. Koruk şerbeti, limonata kavanozları misafiri beklerdi; bolluk, bereket vardı.

⁷ ölbe: üç teneke dolusu

Evin büyüklüğü ne olursa olsun, oda sayısı ne kadar değişik olursa olsun, avlu daima planın esasını oluşturmaktadır. Evler, içlerinde bulunan bu mekâna (avluya) yönelir ve oradan ışık ve hava alırlar. Dış ile ilişki sokak kapısı dışında hemen tamamıyla kesilmiş, ev plan kuruluşu itibariyle kendi içine dönmüştür. Sokak cepheleri, tekdüzedir ve sokaktan konutun içi hakkında bir fikir edinmek hemen hemen olanaksızdır. Konutun sokak ile ilişkisini kuran pencerelere genellikle avlu katında rastlanmaz. Eski Antakya Evleri'nde, bir avlu etrafında gelişen plan şeması özelliğine rastlanır. İçe dönük yaşayış, sokak ile minimuma indirilen ilişki ve dıştan, iç alemin algılanamaması şeklinde, Antik Çağ'dan bu yana süregelen "mahremiyet" duygusu, evlerin mimari karakterinin oluşmasında ana belirleyici unsur olmuştur. Ev sahibinin maddi olanaklarına göre evlerin süsleme zenginliği, yapının büyüklüğü değişmektedir. Odalardan birisi, diğerlerinden daha süslü olarak yapılır ve bu odaya "baş oda" ismi verilir.

Antakya'da havanın rutubetli olmasından dolayı oturlan mekânların döşeme seviyesi eşiklik kotundan itibaren ahşap kalaslar yerleştirilerek yükseltilmiştir. Ahşap döşeme kaplaması üzerine hasır, onun da üzerine halı serilir. Odaların duvarlarını çevreleyen ahşap lambri sistemi rutubete karşı alınmış bir önlem olmakla birlikte depremde karşılaşılan basınç ve yük sonucu duvarı dışarı atarak mekân içindeki kullanıcıları tehlikeden korur. Evlerin, depreme karşı dut ağacından üç kat bağlamaları vardır. Su basman kotunda, pencere altı-pencere üstünde, saçak altında çepeçevre bağlamalı durumdadırlar. Duvarlar yığma taş duvar olup ortalama kalınlık 60-70 cm.'dir. Duvarların bu şekilde kalın olması sonucu mekân içinde doğal iklimlendirme sağlanmış olmaktadır. Giriş kapılarının bir kanadı oda içinden çengelle desteklenerek, pratik olması yönünden, sürekli kapalı tutulur. Avlunun sınırlarını oluşturan duvarların kenarlarında çiçeklikler bulunur. Bu çiçekliklerde de gül, fulya gibi en çok kokulu olan çiçek türleri yetiştirilir. Amik Gölü kurutulmadan önce Antakya'nın etrafı, ipek böceği için, dut ağaçları ile çevrili olduğundan Antakya'nın yağmuru 40 gün dinmez; avluda yer alan ağaçlar ve çiçekler bu iklime uygun olarak seçilmiştir. General Avni Çırnaz'ın deyişiyle Antakya "Hindistan cevizi" gibidir; dıştan bakıldığında çirkin fakat içine girildiğinde son derece etkileyici ve güzel. Evler, hem kibleye hem de rutubete karşı, iklim ve depreme karşı düzenlenmiştir (Kuşçu, S., 2003).

Giriş kapısından, mahalli dilde “havuş” veya “hayat” denilen ve eski Antakya Evi’nin en önemli mekânı olan avluya girilir. Evin büyüklüğü ve kat adedi ne olursa olsun avlu daima konutun ana mekânı durumundadır. Evin kapalı mekânları olan odalar ve servis hacimlerinden oluşan bölümler, avlunun çevresinde yer alır. Genel bir ifade ile konutlar, plan kuruluşu bakımından aynı şema içinde, fakat büyüklük, yön ve avlu çevresindeki konum bakımından birbirinden farklı çözümler halindedir. Genellikle, odalar avlunun bir tarafında, “matbah” denen mutfak ile helâ, hamam gibi servis hacimleri ise avlunun diğer tarafında ayrı bir kitle oluştururlar. Avlu, uzun süren yaz mevsiminde günlük hayatın büyük bir kısmının geçtiği, evin sokak ile doğrudan ilişkisini kuran, hacimleri birbirine bağlayan, bir toplanma ve dağıtım mekanı olarak “sofa” görevini yapar. Avluda akrabalar çoğu zaman bir araya gelip sohbet ederler, bulgura hazırlık olsun diye kışlık ihtiyaçları için buğday, domates zamanı ise salça kaynatırlar, yardımlaşarak günlerce yetecek kadar sac ekmeği, çocuklar bahçede koşar oynarken onlar için de bazlama pişirirlerdi. Evlerde “şehriye” yapılı, komşular bir araya gelir, çeşitli oyunlarla, eğlencelerle, fincan oyunları, yüzük oyunları v.s. ile geceleri faydalı geçirirlerdi. Her mahalle ve sokağın bir sahası bulunur, burada bulgur kaynatılır, kazana ayvalar atılır, beraber pişerdi. Bulgurlar “belle” denilen geniş sahada kurutulurdu. Bulgur serener o gece belleye yatak götürür, orada yatarlardı.

Zemini, çoğunlukla düzgün, dikdörtgen kesme taşlarla kaplı, yaz günleri sık sık yıkanarak konutun içinde serin bir ortamın yaratılmasına imkan veren, ağaçlarla gölgelenmiş, üstü açık, ferah bir “avlu-sofa” etrafında gelişen ve biri diğerinin bir başka çeşitlemesi halinde gelişen plan şemaları, bölgeye egemen iklim koşullarına uygun, en akılcı çözümü oluşturmaktadır. Yenidünya ve turunc ağaçlarının yanı sıra, avluda genellikle portakal, mandalina, greyfurt, limon, nar, muşmula, hurma, muz, zeytin, dut ve erik gibi meyve ağaçlarına da rastlanmakta, dört mevsim meyvesiz kalınmamaktadır. Avlunun bir bölümü de çiçekliktir. Bu çiçeklikte umumiyetle bir veya birkaç ağacın yanı sıra mutlaka bir asma bulunur. Asma da “hayma” denilen, ahşap ve kamaştan yapılan bir kameriyenin üzerinde yayılmaktadır. Avluda ayrıca odalardan birinin önünde yerden 50 cm. yükseklikte genişçe bir yer bulunur ki buna da “seki” denir. Sokak tarafına bakan duvarın altında bulunan ve hayat yıkandığı zaman suların dışarıya çıkmasını sağlayan kanala “bellaa” adı verilir. Avluda yer alan bir diğer sabit eleman ise “soku” olarak adlandırılan, ev halkının bulguru veya

biberi bir tokmak yardımıyla içinde döverek küçük taneler haline getirdiği taş havandır. Eski Antakya Evleri'nde, avluda tipik bir özellik olarak görülen, diğer bir öge de halk arasında "bürke" tabir edilen, genellikle mermerden yapılan fıskiyeli havuzdur. Her evin avlusunda mutlaka kuyusu bulunmaktadır, kuyulara aynı zamanda sepet içinde yemekler sallandırılıp bozulmadan muhafaza edilmektedir.

Odalardan birinin altında "hazin" denilen ve içine hayattan taş merdivenle inilen, her yanı kapalı sığınak yer alır. Hayat'ta bulunan, üç yanı kapalı olup iki basamak merdivenle çıkılan kapısız mekana "livan" denir ve burası yazlık dinlenme yeri olarak kullanılırdı. Livanın zemininde, üç tarafı çeviren, "kerevit" adı verilen, taştan sedirlik vardır. Buraya minder serilerek oturulur.

Evin avlu cephesinde bulunan ve havuşa açılan yerlerinden kuş takalarının iki türü vardı. Birincisi odaların içine açılanı, ikincisi ise niş türünde olup kapalı olanıdır. Bu takalar yerden 3-4 metre yukarıda bulunup çevre taşları rölyef desenlerle bezelidir. Bu takalar iki amaçla kullanılır: Birincisi güvercin ve benzeri kuşların barınmalarını sağlamak, ikincisi ise yazın odanın içindeki tarafın camı açılarak hava sirkülasyonunu sağlamak. Havuş'ta bir de "sebil takası" ve "cefe (fanus takası)"ler bulunur. Sebil, duvarda taşla yapılmış olup kuyudan çekilen suyun konulduğu küçük bir depodur. Livanda da bir sebil takası vardır. Duvarda bir niş görüntüsü veren sebillerin alt kısmında, doldurulan suyun akması için bir de musluk yeri bulunur. Cefe'ler ise biri oturma odasında, diğeri de havuşta olmak üzere en az iki tane olan ve aydınlatmada kullanılan lambaların bulunduğu, çevresi oymalı, niş türünde kapaksız taş dolaplardır.

3. 2. 2 Cephe Özellikleri

Duvarları ve döşemeleri kesme taştan yapılan evlerin pencereleri avluya bakar. Çarşıdaki iki katlı evlerde ancak üst kat pencereleri sokağa bakar. Evlerin avluya bakan yüzünde pencere üstlerinde ikinci bir sıra oluşturan ve "taka" denilen pencereler vardır. Bu küçük pencereler, kuşlara barınaklık yaptığı gibi, sabahleyin ışığın erken görülmesini sağlayarak namaz vaktinin geldiğini anlamaya da yardımcı olur. Yine pencere aralarında rozet şeklinde ya da çiçek motiflerine sahip taş oyma işçiliği eseri olan süslemeler vardır. İki katlı olan evlerin üst kat duvarları ve ara bölmeleri "bağdadi" tarzında yapılmış olup yola bakan taraflarında çıkmalar dikkati

çeker. Üst katlardaki pencereler de çoğu kez ev erkeğinin sokaktan geleni görmek için kullandığı pencerelerdir ve bu pencereler muhakkak panjur, kafes ya da kepenklerle sokaktan ve yabancı gözlerden korunmaktadır. Pencereler genellikle sürgülü bir sistemde, alt parça üstündekine sürülmek kaydıyla ya da çift kanatlı olarak açılır. Üstte genellikle sabit, açılmayan bir parça olsa da bazen bu parçanın da açıldığı örneklere rastlanır.

3. 2. 3 Çıkma Özellikleri

Antakya Evleri'nde diğer bir karakteristik özelliği oluşturan çıkmalar, taş ve ahşap malzemelerden oluşan konsollara taşıtılmaktadır. Konsolları oluşturan parçalardan tipolojik olarak altta yer alan parça eğrisel formda şekil verilmiş olan taş kısımdır; taşın üstünde de yine aynı tarz şekle sahip ahşap taşıyıcı bulunmaktadır.

3. 2. 4 Çatı Özellikleri

Evlerin çatısı ahşap üzerine kiremit kaplıdır. Osmanlı döneminde avlulu planıyla Suriye bölgesine benzeyen evler, kiremitli yapı tarzı ile Suriye'den ayrılır. Ayrıca bu hafif örtü sistemi depreme karşı alınmış iyi bir tedbirdir. Şehirde hem Anadolu tarafının kubbeli camilerinin (özellikle son iki yüzyıl içinde yapılmış Şeyh Ali Camii, Yeni Cami, Habib'in Neccar Camii, Ağa Camii), hem erken döneme ait tonoz örtülü camilerin örneği bulunmakta (Ulu Cami), taş duvarlar üzerine kiremit örtülü ahşap çatılı camiler ise şehre özgü bir nitelik göstermektedir (Meydan Camii, Nakib Camii, Mahremiye Camii). Bu yapı tarzı deprem tehlikesi altındaki bir bölge için uygun yapı yöntemi olarak bulunmuş olmalıdır. Mahremiye Camii'de mihrabın iki tarafında yer alan ve kendi eksenini etrafında dönen iki sütunçe, başka yapılarda bulunmayan bir farklılıktır.

3. 2. 5 Tavan Özellikleri

Odaların ve livanların tavanları, duvar yüzlerindeki işçiliğe uygun olarak ya çıtalı çıplak ahşap tavan, ya döşeme kirişlerinin oymalar ve nakışlarla süslendiği kirişli tavan, ya farklı seviyede ve farklı eğrilikteki yüzeylerin oluşturduğu daire veya elips biçiminde, ortasında ahşap oyma göbek bulunan, bordürlerle çevrelenmiş, sıva üzerine badanalı tekne tavan, ya da yöreye özgü motiflerin, ince çubuklarla bölünmüş yüzeylere canlı renklerle işlendiği, nakışlı ve stalaktit göbekli, her biri bir ustalık eseri olan, son derece güzel, etkileyici yüzeylerdir. Zengin evlerinin,

konaklarının tavan ve dolap gibi bölümlerinde zarif, güzel boyama, oyma ya da parçalardan birleştirme yoluyla yapılmış süslemeler yer alır.

3. 2. 6 Malzeme ve Süsleme

Antakya Evleri'nde, genellikle sarımsak, beyaz renkte kalker taşı kullanılmaktadır. Bunlar, düzgün kesme taşlardır. İşlenmesi kolay olan bu taşta “Şenköy Taşı” ismi verilir. Antakya Evleri'nde genel olarak dört çeşit süslemecilik vardır:

Yağlı boya nakışçılığı: Evlerin pencere, dolap kapıları ile, diğer ahşap kaplama kısımlarının üzerleri, Anadolu evlerinde olduğu gibi, yağlı boya nakışçılığı ile süslenmektedir. En çok kullanılan bitki, natürel veya stilize motifler ile geometrik şekillerdir. Kullanılan iç açıcı renkler ve Türk nakış sanatının bütün inceliklerini taşıyan, usta ellerden çıkmış bu değerler, birer şaheserdir.

Taş işçiliği: Evlerin avluya bakan cephelerinde, kesme taştan yapılmış duvarların yüzleri, özellikle kapı, pencere üzerlerine rastlayan kısımlar, ince oyma işleriyle süslenmektedir. Samarra alçı işlerini hatırlatan bu oymalar, geometrik motifler pek nadir görülmektedir.

Ahşap işçiliği: Evlerin dolap, kapı kenarları, saçak kornişleri, tavan gibi kısımları bazen oyma olarak, bazen de doğrama olarak, çeşitli şekiller verilerek süslenmektedir.

Vitray: Osmanlılar'larda renkli camlarla yapılan pencerelere “revzen” denilirdi. Vitray camlardan süzülen ışık, günün saatine, mevsimlere ve hava durumuna göre değişen tonda renkler ile sihirli bir görünüm sergilerdi. Dıştan bakıldığında, camlarda da her an farklı ve canlı renk cümbüşü görülürdü.

3. 2. 7 Mekânsal Öğeler

3. 2. 7. 1 Mahmel

İçine yer yatağı, yastık, yorgan gibi eşyaların konduğu, önü perde ile örtülü, yüklük gibi kullanılan büyük gözlerdir.

3. 2. 7. 2 Kitabiye

Eşikliğin yan tarafında, duvar içine gömülü, sadece raflardan ibaret, değişik boyutlarda gözleri olan kapaksız bir dolap bulunur. Avluya çıkılırken hemen ihtiyaç duyulan ufak tefek şeylerin veya kitapların konduğu, ahşap oymalarla süslü bu elemana “kitabiye” denilir. Kitabiyenin en alt rafına ise testi konur; bunda da amaç, testiden su konurken taşarsa oturlan kısma dökülmesini engellemektir.

3. 2. 7. 3 Eşiklik

Alçak bir eşik ve oda tarafına açılan iki kanatlı sağır bir kapıdan girilen ve odanın giriş kısmını oluşturan yere “eşiklik” denir. Döşemesi mermer kaplı desenli bir yüzey olan eşiklikte ayakkabılar çıkarılır. Eşiklik, oda içinde yıkanılan bir yer olarak da kullanılır.

3. 2. 7. 4 Atebe

Eşiklikten, odanın zeminine çıkmak için kullanılan, genellikle mermerden yapılmış basamaktır.

3. 2. 7. 5 Terek

Oturma odasına gelince, kapı hayattan 15-20 cm. yukarıdadır ve önündeki taş “atebe”, kapı arkasındaki boşluğa ise “eşiklik” denir.

3. 2. 7. 6 Mabeyn

İki oda arasında yer alan merdiveni kapatan ahşap kapaklar arkasında kalan küçük aralığa “mabeyn” denir. Mabeyn, bitişik iki oda arasında, dolap kapakları ile gizlenmiş bir geçit görevini yapar.

3. 2. 7. 7 Taht

Evin üst katı, halk arasında “taht” olarak tabir edilir.

3. 2. 7. 8 Döner Dolap

Bir mil etrafında dönebilen, silindir şeklinde, dikey olarak bölmelenmiş, dairesel ahşap raflardan oluşan dönme dolap veya dönerli dolap, evin hanımının veya hizmetlinin dışarıdan getirilen bir şeyi, getiren yabancıyı, satıcı veya çırağı görmeden içeriye alması için kullanılmakta idi. Bu dolaba vurarak evin uşağı çağrılır, döndürüp sepet v.s. ile alınacak şeylerin listesi verilirdi. Uşak onları alır ve yine aynı dolapla içeriye verirdi.

4 KUSEYRİ EVİ

4.1 Konum

Reşit Kuseyri Evi, içinde turunç, yenidünya ve asma ağaçları bulunan, bir bölümü baklava şeklinde mermer döşeli olan kesme taş kaplı bir avlu etrafında konumlanmış, farklı yükseklikteki üç kütlede oluşmaktadır (Şekil C.1). Yapıyı meydana getiren kütleler avlu etrafında U şeklinde planlanmış olup güneydoğu yönündeki komşu binalarla bir avlu duvarı yardımıyla ayrılmaktadırlar. Uncular Mahallesi'nde yer alan yapının girişi Terziler Sokak'tan sağlanmaktadır; kapı numarası 3'tür. Zemin katı, avlusu ile birlikte yaklaşık 470 m²'ye ulaşan yapının ilk olarak kuzeybatı yönünde konumlanan kütle ile giriş kapısının batısında kalan kütle 1892 yılında Reşit Kuseyri tarafından satın alınmış ve konut olarak kullanılmaya başlamıştır (Şekil C.2). Reşit Kuseyri'nin dört oğlundan ikincisi olan Bekir Kuseyri 1920 yılında evlendiğinde Reşit Kuseyri ve ailesinin kullandığı kuzeybatı yönündeki kütle onarılarak Bekir Kuseyri ve ailesine verilmiş, kuzeydoğu yönünde konumlanan kütle inşa edilerek Reşit Bey ve ailesi tarafından kullanılmaya başlamıştır (Şekil C.3). Üçüncü oğul olan Selahittin Bey 1923 yılında evlenince Reşit Bey ve ailesi yaşadıkları kuzeydoğu kütlelerinin üst katını kullanmaya başlar ve alt katını Selahittin Bey ve ailesine tahsis ederler. 1924 yılında ise giriş kapısının güneydoğusunda konumlanan kütle yaptırılmış ve Reşit Bey'in bekar olan iki oğlu ve kızı taşınmıştır (Şekil C.4). Reşit Kuseyri Evi, Antakya evlerinin genel bir karakteri olan "ihtiyaç duyuldukça mevcut kütleye eklenen hacimlerin oluşturduğu bütünlük" kurgusuna uygun olarak yapılmıştır. Yapı, 1974 yılında Bekir Kuseyri'nin vefatına kadar asıl sahipleri tarafından kullanılmıştır. Kuseyri Ailesi'nin evden ayrılmasıyla birlikte ailenin hizmetkârlarından biri olan Füsün Hanım ve ailesi yapıda hayatlarını bir süre devam ettirmişler fakat evi bakımsız kullanmaları ve binaya zarar vermeleri nedeniyle yapıdan dışarı çıkartılmışlardır. Bir süre sonra yine personelden biri olan Dudu Hanım ve ailesinin kullanımına tahsis edilen yapı, halen aynı aile tarafından kullanılmaya devam etmektedir.

4.2 Tarihçe

Yapı, 19. yy.'ın son yıllarında yapılmıştır⁸ (Şekil E.1, Şekil E.2). Evin kuzeydoğu yönünde konumlanan kütlesi, 1910'lu yıllarda yapılmıştır. Yapıyı oluşturan üç kütle içinde saçak kotu seviyesi bakımından en yüksek kota sahip olan kütle, evin en büyük oğlu Bekir Kuseyri'nin evlenmesi ve kuzeybatıdaki kütleyle ailesiyle birlikte yerleşmesi üzerine evin reisi Reşit Kuseyri ve ailesinin kullanımı için yaptırılmıştır. Günümüzde, Dudu Hanım'ın vefatı üzerine, yalnız eşi Sebahittin Arar tarafından zemin kat kullanılmakta, üst katta ise Sebahittin Bey'in oğlu Ahmet Arar ve ailesi yaşamaktadır. Yapının giriş kapısının güneydoğusunda konumlanan kütle ise 1920'li yıllarda eklenmiştir.

4.3 Yasal Durum

Atatürk'ün doğumunun 100. yılı nedeniyle il kutlama programı çerçevesinde, Antakya Müze Müdürlüğü tarafından, yapının Etnoğrafya Müzesi olarak kamulaştırılması için 25 Haziran 1982'de Kültür Bakanlığı'na başvurulmuştur. Evin mal sahibi olarak 26 kişi tesbit edilmiş ve ilgili şahıslara tebligat gönderilmiştir. Evin sahiplerinden Ali İhsan Kuseyrioğlu ve Reşit Kuseyrioğlu, 15 Ocak 1988 tarihinde Valilik Makamı'na bir dilekçeyle başvurarak kamulaştırılma işleminden vazgeçilmesini talep etmişler ve işlem durdurulmuştur (Şekil E.3).

4.4 Plan Özellikleri

4.4.1 Zemin Kat (Şekil F.3)

Kuzeybatı doğrultusunda yer alan kütle iki katlı olup zemin katta biri özgün işlevi ile misafir odası (Z08), diğeri de ev halkının kullandığı yaşama mekânı (Z07) olmak üzere iki oda, evin giriş kapısının açıldığı Z01 kod numaralı, giriş holü görevini gören giriş taşılığı ile girişi avludan açılan çift kanatlı ahşap, sağır bir kapı ile sağlanan, Z01 kod numaralı giriş holünün kuzeybatısında bulunan, Z04 kod numaralı mutfak hacmi ve mutfağın içinden girişi bulunan Z05 kod numaralı çamaşır odası ve Z06 kod numaralı kiler odası mekânları yer almaktadır. Kuzeydoğu kütlelerinde, Z10 kod numaralı, özgün işleviyle yemek odası, günümüzde mutfak olan mekân, özgün

⁸ Yapıya ait tapu belgesi, TKGM'den alınmıştır.

işlevi misafir odası fakat bugün yaşama mekânı olarak değerlendirilen Z09 kod numaralı oda ve Z11 kod numaralı, özgün işleviyle ev halkının oturma odası olarak kullandığı, günümüzde yatak odası olarak varlığını sürdüren mekân yer almaktadır. Avlu cephesinden açılan iki kapıdan biri (KZ22) ile Z16 ve Z17 kod numaralı mekânlara ulaşılmaktadır; söz konusu mekânlar yapıldığı yıllardaki biçimini ve işlevini korumakta, lavabo ve helâ olarak kullanılmaya devam etmektedirler. Avlu cephesinden açılan diğer bir kapı (KZ18) ile de, Z13 kod numaralı, L biçiminde bir plana sahip olan mekâna ve bu mekân aracılığı ile sirkülasyon yapılarak Z14 ve Z15 kod numaralı mekânlara geçiş sağlanmaktadır. Z15 kod numaralı mekânda yer alan helâ, günümüz kullanıcıları tarafından kullanılmaya devam etmese de özgün halini korumaktadır. Z14 kod numaralı mekân ise ev halkı tarafından, özgün işlevi olan banyo olarak değerlendirilmeye devam etmektedir.

4. 4. 1. 1 Z01 Mekânı (Giriş Taşlığı)

Giriş kapısının (KZ01) açıldığı Z01 kod numaralı, giriş holü niteliğindeki mekân, avluya ve selamlık kısmına geçişin sağlandığı bir sirkülasyon alanıdır. 317-195-326-198 cm. boyutlarında olan giriş taşlığının zemini kesme taş kaplıdır; duvarları ise kırıktık sıvalıdır. Mekanın tavanında ortalama 4,5-8 cm. boyutlarında, 8 adet ahşap kiriş görülmektedir (Şekil C.5). Giriş taşlığını Terziler Sokak'tan ayıran duvara bitiştirilen dört adet taş basamak, selamlık kısmına çıkan, +0.92 kotundaki merdiven sahanlığına açılan ahşap kapıya ulaşmak için kullanılmaktadır. Ortalama 88 cm. genişliğinde ve 33 cm. derinliğinde olan basamaklarda deformasyon gözlenmektedir (Şekil C.6). Giriş kapısının (KZ01) tam karşısında kesme taştan yapılmış basık bir kemerle avluya geçiş yapıldığı vurgulanmıştır ve söz konusu kemer ile giriş kapısı arasında kalan mekân, halk dilinde “kapı arası” tabir edilir. Z01 mekânının kuzeydoğu duvarında yer alan döner dolap, Antakya Evleri'ne özgü karakteristik bir ögedir. İki ahşap kapağından biri giriş taşlığına, diğeri ise avluya açılan döner dolabın çapı 48,3 cm.'dir (Şekil C.7, C.8).

4. 4. 1. 2 Z02 Mekânı (Odunluk)

Z01'den KZ02 kapısı ile girilen oda 137-93-139-100 cm. boyutlarındadır. Mekanın kuzeydoğu ve güneybatı duvarları kırıktık sıvalıdır; güneydoğu duvarı ise harman tuğlasıyla örülmüş ve sıvanmamıştır (Şekil C.9). Tavanda ortalama 4,5-8 cm. ölçülerinde, ahşap tali kirişler yer almaktadır.

4. 4. 1. 3 Z03 Mekânı (Odunluk)

Z01'den KZ03 kapısı ile girilen mekan, 311-198-289-213 cm. boyutlarındadır. Mekânın tavanında ortalama 4,5-8 cm. boyutlarında ahşap kirişler görülmektedir (Şekil C.10). Mekânın güneybatı köşesinde, Z01 mekânında yer alan dört adet taş basamağın ulaştığı +0.92 kotundaki sahanlık döşemesinin yığma taş örgüsü yer almaktadır (Şekil C.11). Üst kata çıkan ahşap merdivenin basamakları altındaki ahşap kaplamada kopmalar görülmektedir. Merdivenin, mekânla ilişkisini kesen ahşap levhaları 4,5-4,5 cm.'lik toplam üç adet ahşap kiriş desteklemektedir; kirişler 45 cm. düşey aralıklarla yerleştirilmiştir (Şekil C.12). Odanın duvarları sıvasız olup kaba yonu taş ile örgü görülmektedir. Mekânın zemini topraktır; zemin altında yer alan kanalizasyon borularından kaynaklanan sızıntı sonucu zeminde ot bitmektedir.

4. 4. 1. 4 Z04 Mekânı (Mutfak)

Yapının avlusundan açılan çift kanatlı, ahşap bir kapı (KZ06) ile mekâna ulaşılmaktadır; 328-392-309-400 cm. boyutlarındadır. Özgün kullanımını halen devam ettirmekte olan mekân, günümüzde Kurban Bayramları'nda ev halkının kurban kesim ve temizlik yeri olarak kullanılmakta, diğer günlerde değerlendirilmemektedir. Avludan mekâna açılan giriş kapısından sonra 12 cm.'lik bir basamakla odanın +0,05 kotunda yer alan döşemesine inilmektedir; mekânın zemini de farklı iki kottan oluşmaktadır ($\pm 0.00, + 0.05$) (Şekil C.13). Zemin, kesme taş kaplıdır. Odanın tavanında, üst kat ahşap döşeme kaplamasını taşıyan ahşap kirişler görülmektedir. Mekânın giriş kapısının iki yanında, ahşap kepenklerle kapatılmış birer pencere (PZ01, PZ02) bulunmaktadır. Mekânın güneydoğu duvarında 204 cm. genişliğinde ve 60 cm. derinliğinde bir ocak yer almaktadır (Şekil C.14). Odanın güneybatı duvarında, 29 cm. derinliğinde ve 149 cm. genişliğinde beş adet ahşap raf bulunmaktadır. Mekânın batısında 54-118 cm. ölçülerinde bir mutfak eviyesi ve kuzeyinde 76,5 cm. açıklığında, 30 cm. derinliğinde ahşap bir dolap yer almaktadır (Şekil C.15). Mekânın duvarları kırıktırlı sıvalıdır, duvarlarda boya dökülmeleri gözlenmektedir.

4. 4. 1. 5 Z05 Mekânı (Kiler)

Z04 mekânından açılan ahşap bir kapı (KZ07) ile girilen oda, 150-182-152-192 cm. boyutlarında, 231,5 cm. yüksekliğindedir (Şekil C.16). Mekânın zemini mala perdahlı şap kaplıdır. Odanın tavanı, ahşap kaplama altında döşeme kirişlerinin

görüldüğü kirişli tavandır (Şekil C.17). Tavanda yer alan ahşap kirişler 4-8 cm. kesit ölçülerine sahiptir. Güneybatı duvarı üzerinde, yerden 33,8 cm. yükseklikte, 60-145,5 cm. boyutlarında, 37 cm. derinliğinde bir niş bulunmaktadır. Mekânın duvarları kırıktı sıvalıdır, kuzeybatı duvarında bir çatlak görülmektedir.

4. 4. 1. 6 Z06 Mekânı (Kiler)

Mekâna, Z04-Mutfak'tan açılan ahşap bir kapı (KZ08) ile girilmektedir. Odanın zemini şap kaplıdır; duvarları kırıktı sıvalıdır. 326 cm. eninde, 530 cm. boyunda L biçiminde bir plana sahip olan mekânın yüksekliği 332,5 cm.'dir. Odanın kuzey köşesinde, 70-116 cm. boyutlarında bir şaft yer almaktadır (Şekil C.18). Mekânın güneybatı duvarında, yerden 30 cm. yükseklikte, 111,5-207 cm. boyutlarında ve 34 cm. derinliğinde bir niş bulunmaktadır; kuzeybatı duvarında ise biri 75 cm. genişliğinde, diğeri 50-135,5 cm. boyutlarında olan, 33 cm. derinliğinde iki adet niş yer almaktadır. Nişler 1,6 cm. kalınlığında birer ahşap rafla bölmelenmiştir. Mekânın güneybatı duvarına bitştirilen iki adet özgün taş basamak görülmektedir (Şekil C.19). 77 cm. genişliğinde olan basamaklardan ilki 26 cm., ikincisi ise 40 cm. derinliğindedir. Taş basamakların 37 cm. gerisinde, özgün konumundan çıkmış, ahşap bir merdiven yer almaktadır. Ahşap merdivenin, taş basamakların bitiş yerinden başlayarak üst kata ulaştığı, güneybatı duvarında yer alan izden anlaşılmaktadır (Şekil C.20). 10 adet basamaktan oluşan ahşap merdivenin genişliği 78 cm. olup basamak derinliği 15 cm. ölçülmektedir. Evin erkeklerinin, mutfaktan selamlığa çıkmak için kullandığı ahşap merdivenin ulaştığı üst kat döşeme kapakları açılmakta ve 104 mekânına geçilmektedir. Odanın tavanı, ahşap kaplama altında döşeme kirişlerinin görüldüğü kirişli tavandır (Şekil C.21). 15,3-17,5 cm. kesit ölçülerinde, 3 adet ana kirişin taşıdığı ahşap tali kirişler 6,7-7,5 cm. kesit ölçülerine sahiptir. Mekânı, Z05-Kiler'den ayıran duvarın köşesinde sıva dökülmüştür ve bağdadi çıtalar görülmektedir.

4. 4. 1. 7 Z07 Mekânı (Depo)

Yapının avlusundan açılan çift kanatlı, ahşap bir kapı (KZ09) ile girilen mekân, 493-464-497-456 cm. boyutlarında, 431,5 cm. yüksekliğindedir. Duvarları kırıktı sıvalı olan odanın zemin şap kaplamasında yer yer kırılmalar görülmektedir (Şekil C.22). Odanın giriş kapısı, mermer kaplı, desenli bir yüzeye sahip eşikliğe açılır. Eşiklik, iki yanda dikdörtgen, ortada 38,5-34,3 cm. boyutlarında dörtgen biçiminde mermer

kaplıdır (Şekil C.23). Mekânın tavanında, 14,7 cm. yüksekliğindeki ana kirişin desteklediği 5,5 cm. kesitindeki 17 adet ahşap tali kiriş görülmektedir (Şekil C.24). Ortasında dairesel form verilerek farklı şekil kazandırılmış olan tali kirişlerin ana kirişle kesiştiği bölgede künde-kârî işçiliği görülmektedir. Tavan eteklerinde 16,5 cm. yüksekliğinde ahşap pervaz bulunmaktadır. Mekânın güneybatı duvarında 88 cm. açıklığında ve 38 cm. derinliğinde bir kitabiye yer almaktadır. Üç adet ahşap rafla bölmelenmiş nişi çevreleyen ahşap pervaz basık kemerlidir; kemer açıklık yüksekliği ise 144 cm.'dir. Kitabiyeden sonra, güneybatı duvarında, iki adet ahşap kapakla kapatılmış bir dolap yer almaktadır. 89 cm. açıklığında ve 48 cm. derinliğindeki dolabın yüksekliği 144 cm. olup yerden 75 cm. yüksekte bulunmaktadır. Basık kemerle geçilen ahşap dolap kapakları üzerinde künde-kârî işçiliği görülmektedir. Dolabın içinde 2 cm. kalınlığında iki adet ahşap raf yer almaktadır. Güneybatı duvarı üzerinde, dolabın devamında yer alan mahmel 141 cm. açıklığında, 50 cm. derinliğindedir. 153 cm. yüksekliğindeki ahşap nişi, Bursa kemerli ahşap pervaz çerçevelemektedir. Mekânın kuzeybatı duvarında, her biri, üzeri künde-kârî işçiliğine sahip, iki adet ahşap kapakla kapatılmış dört adet dolap yer almaktadır (Şekil C.25). 89 cm. açıklığında ve 30 cm. derinliğinde olan dolapları kapatan kapaklar basık kemerlidir. Her dolabın içine iki adet ahşap raf yerleştirilmiştir. Odanın kuzeydoğu duvarında, güneybatı duvarında görülen mahmelin simetriği olarak, 141 cm. açıklığında ve 76 cm. derinliğinde bir mahmel yer almaktadır. Bu öge de, simetriğinde görüldüğü gibi, Bursa kemerli ahşap pervaz ile çerçevelemiştir (Şekil C.26). Z08 mekânında yer alan ahşap kapaklarla sınırlandırılmış olan nişin üst yüzünde ahşap kirişler görülmektedir; kirişler, Z07 ve Z08 mekânları arasında kalan merdivenin +3.10 kotundaki sahanlığını taşımaktadır. Kuzeydoğu duvarında, mahmeli takiben, ahşap niş ve raflardan oluşan bir kompozisyon yer almaktadır. 68 cm. açıklığında olan ahşap nişin iki yanında 20,5 cm. açıklığında ve 14 cm. derinliğinde dörder adet ahşap raf yer almaktadır (Şekil C.27). Nişi sınırlayan ahşap levhanın üzerinde künde-kârî işçiliği görülmektedir. Nişe sabitlenen ahşap masa, 75 cm. açıklığında ve 26,5 cm. derinliğindedir. Rafın altında, üzeri künde-kârî tekniğiyle süslenmiş çift kanatlı ahşap kapaklı bir dolap yer almaktadır; dolap kapakları odaya açılmakta ve Z07-Z08 mekanları arasında yer alan, +1.11 kotundaki sahanlığın altında yer alan odunluğa ulaşılmaktadır. Günümüzde, ahşap kapaklara birer çivi çakılmış ve kapaklar sabitlenmiştir. Ahşap kapakların iki yanında, ahşap rafların altında, üzerinde künde-kârî işçiliği görülen ahşap levhalar, oda içindeki

kompozisyonu tamamlayacak şekilde yapılmış dekoratif amaçlı öğelerdir. Ahşap rafların devamında yer alan, Z07 ve Z08 mekânları arasında kalan merdiven sahanlığına açılan ahşap dolap kapakları üzerinde 21-30 cm. boyutlarında dörtgen künde-kârî motifler yer almaktadır. Basık kemerli ahşap dolap kapaklarının kemer yüksekliği 151 cm. olup yerden 74,5 cm. yukarıda bulunmaktadırlar. Kapakların altında ve yanında, üzeri dörtgen biçiminde künde-kârî işçiliğine sahip ahşap levhalar yer almaktadır. Merdivene açılan ahşap dolap kapaklarının yanında, giriş kapısının kuzeydoğusunda yer alan kitabiye, yerden 110 cm. yüksekte bulunmaktadır. Ahşap kitabiye, 76,5 cm. açıklığında ve 36,5 cm. derinliğindedir. 2 cm. kalınlığında iki adet ahşap rafla bölmelenmiş ögenin ön cephesinde ahşap çıtalara yerleştirilerek düşey hareketlilik kazandırılmıştır (Şekil C.28). Mekânın güneydoğu duvarında avluya açılan, üç adet çift kanatlı ahşap pencere yer almaktadır (Şekil C.29). Pencere kapatan çift kanatlı ahşap kepenkler üzerinde künde-kârî işçiliği görülmektedir. Odanın dört duvarında görülen, ahşap dolap kapaklarının ve diğer ahşap öğelerin üst seviyesi boyunca, +3.33 kotunda süreklilik gösteren ahşap terek, 17 cm. derinliğinde ve 11,6 cm. yüksekliğindedir.

4. 4. 1. 8 Z08 Mekânı (Oturma Odası)

Mekâna, avludan açılan çift kanatlı, ahşap bir kapı (KZ10) ile girilmektedir. 424-515,5-407-525 cm. boyutlarında olan mekânın tavan yüksekliği 420 cm.'dir. Odanın çift kanatlı, ahşap giriş kapısı, 109-147,5-109,5-149 cm. ölçülerindeki eşikliğe açılır. Siyah renkli mermer bordürlerle sınırlandırılan 12 cm.'lik kare desenlerin kesişim yerlerinde kırmızı renkli mermer görülür. Eşiklik döşemesinin ortasında, siyah mermer bordürle çevrili kare bölgenin içi kırmızı, siyah, beyaz renkli mermerlerle bezeli geometrik desenlidir (Şekil C.30). Eşiklikten, 19 cm. yüksekliğindeki atebe yardımıyla odanın zeminine ulaşılır. Mekanın zemini 20×20 cm.'lik terrazzo ile kaplıdır; duvarları kırıktık siva üzeri boyalıdır (Şekil C.31, C.32). Ahşap kirişlerin görüldüğü tavana künde-kârî işçiliği yer almaktadır. 5,5-8 cm. boyutlarında, 19 adet ahşap tali kiriş görülmektedir. Tali kirişlerin orta kısmına künde-kârî tekniğiyle dairesel biçim kazandırılmıştır (Şekil C.33). Tavan eteklerinde görülen ahşap pervazın yüksekliği 17,5 cm.'dir. Mekânın kuzeybatı duvarında 94 cm. açıklığında, 31 cm. derinliğinde dört adet dolap yer almaktadır. Çift kanatlı, ahşap kapaklarla kapatılmış dolaplar, +1.56 kotundan başlayıp +3.02 kotunda sonlanmaktadır. Basık kemerli dolap kapakları üzerinde geometrik desenli künde-kârî işçiliği görülmektedir

(Şekil C.34). Kullanıcıların fazla eşyalarını koyarak değerlendirdiği her dolap, 2 cm. kalınlığında iki adet ahşap rafla bölmelenmiştir. Mekânın kuzeydoğu duvarında 179,5 cm. açıklığında, 37,5 cm. derinliğinde bir dolap bulunmaktadır. Üzerinde künde-kârî işçiliği görülen basık kemerli, ahşap dolap kapağı çift kanatlıdır; gömme dolap şeklinde yapılmış olup, mekânın komşu yapıyla paylaştığı duvarla sınırlanmıştır (Şekil C.35). Kuzeydoğu duvarında, 95 cm. açıklığında, 37,5 cm. derinliğinde bir kitabiye yer almaktadır; güneybatı duvarında yer alan kitabiyenin simetriği niteliğindedir. Dört adet ahşap rafla bölmelenmiş olan nişin ön yüzünde yer alan ahşap süslemelerde yer yer kopmalar görülmektedir (Şekil C.36). Mekânın kuzeybatı duvarında yer alan dört dolabın ve kuzeydoğu duvarında yer alan dolap ve nişin taban ahşap kaplamaları yukarı doğru hareket ettirilebilmekte ve dolapların alt bölümü 61,5 cm. derinliğinde gizli sandık olarak kullanılabilir (Şekil C.37). Giriş kapısının (KZ10) güneybatısında 79,5 cm. açıklığında ve 42 cm. derinliğinde ahşap bir kitabiye yer almaktadır. Dört adet ahşap rafla bölmelenmiş kitabiyenin ön yüzünü süsleyen, künde-kârî işçiliğiyle yapılmış floral desenli ahşap parçalar yer yer yok olmuştur (Şekil C.38). Odanın güneydoğu duvarında, avluya açılan üç adet çift kanatlı, ahşap pencere yer almaktadır. Pencereleri, iç mekândan açılan, üzeri künde-kârî işçiliğiyle süslenmiş, çift kanatlı ahşap kepenkler kapatmaktadır (Şekil C.39). Odayı çevreleyen duvarlar boyunca devam eden ve pencerelerin üst hizasını takip eden, +3.30 kotundaki ahşap terek, 17 cm. derinliğinde, 10,5 cm. yüksekliğindedir.

4. 4. 1. 9 Z09 Mekânı (Oturma Odası)

Mekâna, avludan açılan çift kanatlı, ahşap kapı (KZ11) veya Z10'dan açılan çift kanatlı, ahşap kapı (KZ12) ile girilmektedir. 473-591-466-613 cm. boyutlarında olan oda 427,7 cm. yüksekliğindedir. Mekânın duvarları kırıktık sıvalı olup üzeri mavi boyalıdır. Odanın tavanı ahşap kaplamalıdır; tavan eteklerinde 13,5 cm.'lik ahşap pervaz yer almaktadır (Şekil C.40). Zemin 20×20 cm. boyutlarında, üzeri desenli terrazzo ile kaplı olan mekânın döşemesinin orta kısmı yükselmiştir (Şekil C.41, C.42, C.43). Odanın güneybatı cephesinde, avluya açılan çift kanatlı, ahşap kapının iki yanında yer alan çift kanatlı, ahşap pencerelerden ikisinin de ortasında birer çita bulunmaktadır (Şekil C.44).

4. 4. 1. 10 Z10 Mekânı (Mutfak)

Mekâna, avludan açılan tek kanatlı, ahşap kapıdan (KZ14) girilmektedir. 517-369-510,5-374,5 cm. boyutlarında olan odanın duvarları kırıktırlı sıvalı olup maviye boyalıdır, tavanı ise ahşap kaplamalıdır; tavan eteklerinde 13,5 cm. yüksekliğinde ahşap pervaz görülmektedir (Şekil C.45). Kuzeybatı duvarında, Z09-Oturma Odası'na girişı sağlayan, çift kanatlı, ahşap bir kapı (KZ12) yer almaktadır. Mekânın güneydoğu duvarında ise Z11 odasına geçişı sağlayan tek kanatlı, ahşap kapı (KZ15) bulunmaktadır. Odanın güneybatı cephesinde, avludan girişı sağlayan kapının (KZ14) yanısıra, tek kanatlı ahşap bir kapı (KZ13) ve her kapının iki yanına sabitlenmiş, cam bölmeli, ahşap kanatlar yer almaktadır (Şekil C.46). Mekânın kuzeybatı duvarına bitiştirilen, 56x207 cm. ölçülerinde, yerden 85 cm. yükseklikte bir tezgah yer almaktadır. Metal eviyenin ve mermer tezgâhın alt kısmı, plastik bir örtüyle kapatılmıştır. Tezgâhın 54 cm. yukarısında, 51,5 cm. yüksekliğinde ve 194 cm. genişliğinde bir dolap yer almaktadır; dolabın alt yüzüne 104,5 cm. genişliğinde, 22 cm. yüksekliğinde bir raf monte edilmiştir. Mekânın zemini, siyah damarlı beyaz renk mermer olup 40x40 cm. boyutlarında, siyah renkli mermer bordürlerle yapılmış geometrik desenlidir (Şekil C.47).

4. 4. 1. 11 Z11 Mekânı (Yatak Odası)

459-488,5-442-488 cm. boyutlarında olan odaya, Z10-Mutfak mekânından açılan çift kanatlı, ahşap bir kapı (KZ15) ile girilmektedir. Odanın tavanı ahşap kaplamalıdır; tavan eteklerinde 13,5 cm. yüksekliğinde ahşap pervaz görülmektedir (Şekil C.48). Duvarları kırıktırlı sıva üzeri mavi boyalı olan mekânın zemini, geometrik desenli terrazzo ile kaplıdır (Şekil C.49, C.50). Mekânın güneydoğu duvarında, 108,5 cm. genişliğinde ve 35 cm. derinliğinde iki adet dolap yer almaktadır (Şekil C.51). Ahşap dolapları, üzeri kare ve dikdörtgen desenli künde-kâri işçiliğiyle süslü ahşap kapaklar kapatmaktadır. Odanın kuzeydoğu duvarında, 102,5 cm. genişliğinde, 37,5 cm. derinliğinde bir dolap yer almaktadır (Şekil C.52). Çift kanatlı, ahşap dolap kapakları düşey olarak üç parçaya bölünmüş ve en alt parça üzerinde dikdörtgen biçiminde künde-kâri işçiliği görülmektedir. Orta parça camlı olup üst parçanın cam yüzeyi günümüzde mevcut değildir. Güneydoğu ve kuzeydoğu duvarındaki dolaplardan her biri, iki adet ahşap rafla bölmelenmiştir. Mekânın güneybatı duvarında, avluya açılan

çift kanatlı, ahşap bir kapı ve dört açılır kanattan oluşan ahşap bir pencere bulunmaktadır. Pencere ve kapı boşlukları basık kemerle geçilmiştir (Şekil C.53).

4. 4. 1. 12 Z12 Mekânı (Helâ)

Z11-Yatak Odası'ndan açılan tek kanatlı, ahşap bir kapı (KZ17) ile girilen helâ, 159-152-163-151,5 cm. boyutlarındadır. Zemini seramik kaplı olan mekânın tavanı badanalıdır. Duvarlar badanalı olup yerden 60 cm. yükseğe kadar fayansla kaplıdır (Şekil C.54). Mekânın güney köşesinde klozet yer almaktadır; kuzeybatı duvarına, bir lavabo sabitlenmiştir. Odanın kuzeybatı duvarında, yer alan tek kanatlı, ahşap pencere avluya açılmaktadır. Güneybatı duvarında, bir sifon yer almakta, duvarda rutubet ve pas izi görülmektedir.

4. 4. 1. 13 Z13 Mekânı (Hol)

Z13-Hol'e, avludan açılan tek kanatlı, ahşap, cam bölmeli bir kapı (KZ18) ile ulaşılmaktadır. L biçiminde bir plana sahip olan mekân, Z15 ve Z16-Helâ'lara geçişin sağlandığı bir sirkülasyon alanıdır. Odanın duvarları kırıktı sıvalı olup tavanı badanalıdır, üst kat betonarme döşemesinin kalıp izleri görülmektedir (Şekil C.55). Holü oluşturan L şeklindeki kanatlardan kuzeybatıdaki ölçüleri 325,5-137,5-308,5-131 cm.'dir. Mekânın güneybatı duvarında, bir dolap yer almaktadır. Ahşap dolap, çift kanatlı, ahşap kapaklarla kapatılmıştır. Dolabın üst köşesinde, güneybatı duvarında, Terziler Sokak'a açılan bir pencere boşluğu yer almaktadır (Şekil C.56). Z13-Hol mekânının güneydoğudaki hacmine tek kanatlı, ahşap bir kapı (KZ19) ile girilmektedir. 86-279-90-283 cm. boyutlarında olan mekânın güneydoğu duvarında, 81 cm. genişliğinde ve 20 cm. derinliğinde bir dolap yer almaktadır. Dolabı kapatan çift kanatlı ahşap kapakların üzeri künde-kâri tekniğiyle şekillendirilmiştir (Şekil C.57). Mekânın zemini, desenli terrazzo ile kaplı olup +0.03 kotunda yer alan avlu döşemesinden 9 cm. yukarıda, +0.12 kotunda bulunmaktadır (Şekil C.58).

4. 4. 1. 14 Z14 Mekânı (Banyo)

Z14 kod numaralı mekân, özgün işlevini halen sürdürmekte ve ev halkı tarafından banyo olarak kullanılmaya devam etmektedir. Kuzeybatı ve kuzeydoğuda Z12 kod numaralı mekânlarla, güneybatıda ise Terziler Sokak'la sınırlı olan mekân, güneydoğuda komşu yapıyla ortak duvara sahiptir. Güneybatı duvarı uzunluğu 278 cm., kuzeybatı duvarı uzunluğu ise 210 cm. ölçülmektedir. Mekânda, Terziler

Sokak'ın sınırını oluşturan duvarına bitiştirilen, 40 cm.x40 cm. plan boyutlarında bir kurna yer almaktadır (Şekil C.59). Odanın Terziler Sokak'a cephe veren duvarında, günümüzde her biri birer örgü telle kapatılmış iki adet pencere bulunmaktadır. Mekânın zemini desenli terrazzo ile kaplıdır (Şekil C.60, C.61).

4. 4. 1. 15 Z15 Mekânı (Helâ)

Z15 kod numaralı helâ hacmine, Z13 kod numaralı mekândan açılan tek kanatlı, ahşap bir kapı (KZ21) ile girilmektedir. Özgün biçimini koruyan helâ, günümüzde ev halkı tarafından kullanılmamaktadır. Kuzeybatıda odunluk mekânıyla ortak duvara sahip olan hacim güneybatıda Terziler Sokak ile sınırlandırılmıştır; kuzeydoğuda Z16 kod numaralı helâ ile, güneydoğuda da Z13 kod numaralı mekân ile komşudur.

4. 4. 1. 16 Z16 Mekânı (Helâ)

Z16 kod numaralı mekâna, Z17 kod numaralı lavabo hacminden açılan tek kanatlı, ahşap bir kapı (KZ23) ile ulaşılmaktadır (Şekil C.62). 15 cm. kalınlığında bir duvar ile Z17 kod numaralı mekândan ayrılan hacim, ev halkı tarafından helâ olarak kullanılmaktadır. Kuzeybatıda Z10 kod numaralı lavabo hacmiyle, güneybatıda Z13 kod numaralı özgün helâyyla, güneydoğuda Z12 kod numaralı hacimle ve kuzeydoğuda avlu ile sınırlı olan mekânın avluya açılan bir adet penceresi bulunmaktadır. +1.96 kotundan başlayan tek kanatlı, ahşap çerçeveli pencerenin yüksekliği ise 88 cm.'dir. Mekânın zemini seramik kaplamadır.

4. 4. 1. 17 Z17 Mekânı (Lavabo)

Z17 kod numaralı mekâna avludan açılan tek kanatlı, ahşap, cam bölmeli bir kapı (KZ22) ile ulaşılmaktadır; giriş kapısı, avlu cephesinde görülen diğer kapı ve pencerelerde olduğu gibi, basık kemerle geçilmiştir (Şekil C.63). Kuzeybatıda Z01 kod numaralı giriş taşığı ile, güneybatıda odunluk mekânıyla, güneydoğuda Z16 kod numaralı helâyyla ve kuzeydoğuda avlu ile sınırlı olan mekân, günümüz kullanıcıları tarafından lavabo olarak değerlendirilmektedir. Kuzeybatı duvarı uzunluğu 213 cm. olan mekânın güneybatı duvarı uzunluğu 102 cm. ölçülmektedir. Mekânın zemini, desenli terrazzo ile kaplı olup +0.22 kotunda yer almakta ve 0.00 kotundaki avludan kopmaktadır (Şekil C.64). Mekân yıkanarak temizlendiği için, suyun tahliyesini sağlamak amacıyla, avluya açılan giriş kapısının altında 2,8 cm. çapında tahliye deliği yer almaktadır.

4. 4. 2 Birinci Kat (Şekil F.6)

Güneybatıda konumlanan kütlein üst katında selamlık odalarına ve ev halkının kullandığı diğer odalara girişin sağlandığı, sokağa çıkma yapan, sofa niteliğindeki 101 kod numaralı mekân ile girişleri bu mekândan açılan birer kapı ile sağlanan 102 kod numaralı, uşaklara tahsis edilen oda ve 103 kod numaralı, evin beyinin oğluna ve onun arkadaşlarının kullanımına sunulan mekân yer almaktadır. Kütlein kuzeybatı doğrultusundaki ucunda ise 104 kod numaralı, evin reisinin misafirlerini ağırladığı oda bulunmaktadır. Söz konusu bu mekânlar, diğer bir ifadeyle, 101 kod numaralı sofa niteliğindeki mekânın kuzeybatısında konumlanan odalar yapının selamlık mekânlarını oluşturmaktadırlar. Günümüzde selamlık odaları kullanılmamakta, çatı ve döşeme elemanlarının bazı kısımlarında strüktürel problemler görülmektedir. Söz konusu kütle, çatıda, saçak seviyesinde kuzeybatı yönünde konumlanan kütle ile seviye farkı göstermekte, kuzeybatıda yer alan kütlein saçak kotu, güneybatıdaki kütlein saçak kotundan yaklaşık 200 cm. daha yukarıda ölçülmektedir. Kuzeybatı kütleinin üst katında, özgün kullanımları iki yatak odası ve bir kiler odası iken günümüzde bir yatak odası (109), bir misafir odası (107), bir mutfak (106) olarak kullanılan mekânlar ve bu odaların açıldığı sofa niteliğinde bir hacim (108) bulunmaktadır. Kuzeydoğu yönünde konumlanan kütlein üst katına ise sadece avlunun güneydoğusunda yer alan, tek kollu, taş merdivenle ulaşılabilir. Kuzeydoğuda yer alan kütlein üst katında, mekânların açıldığı, avluya çıkması bulunan, 112 kod numaralı, özgün kullanımıyla sofa niteliğinde bir hacim olan, günümüzde ise şimdiki kullanıcılarının oturma yeri olarak değerlendirdiği mekân, 115 kod numaralı, özgün işleviyle yatak odası olan fakat bugün mutfak olarak kullanılan mekân, 111 kod numaralı, özgün haliyle yatak odası olarak değerlendirilen ve bugün de aynı işlevde kullanılan oda, 110 kod numaralı, özgün kullanımında misafir odası olan, günümüzde de aynı kullanım şeklini sürdüren mekân ve 113 kod numaralı, özgün halini koruyan lavabo ile 114 kod numaralı, özgün biçimini ve kullanımını sürdüren helâ yer almaktadır. Giriş kapısının güneydoğusunda yer alan, üçüncü dönemde yapılmış kütlein üst katında yer alan mekânlara, avlunun güneydoğu yönünde konumlanmış merdivenlerden batıdaki kullanılarak ulaşılmaktadır. 116 kod numaralı sirkülasyon alanı ile 117 kod numaralı, yüklük odasına ve 118 kod numaralı yatak odasına girilmektedir. 118 kod numaralı mekândan açılan bir kapı ile de 119 kod numaralı yatak odasına ulaşılmaktadır. Üst

katta yer alan söz konusu mekânların tümü, kütlenin devamını oluşturan 101, 102, 103 ve 104 kod numaralı mekânlar gibi, günümüzde kullanılmamaktadır.

4. 4. 2. 1 101 Mekânı (Sofa)

Söz konusu mekân, selamlık odalarına girişin sağlandığı, Terziler Sokak'a çıkma yapan, sofa niteliğinde bir hacimdir (Şekil C.65). L biçiminde bir plana sahip olan mekân, kuzeydoğuda avluyu çevreleyen sağır bir duvarla, güneydoğuda 118 kod numaralı mekânla, kuzeybatıda 107 kod numaralı odayla ve güneybatıda Terziler Sokak ile sınırlandırılmıştır. Evin erkeğinin gün içinde oturup pencereden bakarak sokaktan gelip geçenleri seyrettiği bir mekân olarak kullanılmıştır. Mekânın, Terziler Sokak'a açılan dört kanatlı, pencereli, ahşap kapısı ile üç adet penceresi bulunmaktadır. 82 cm. genişliğinde, 163 cm. yüksekliğinde olan ahşap, giyotin pencerelerin ikisi güneybatı duvarında, diğeri ise çıkmanın bitiş hizasında, kuzeybatı duvarında yer almaktadır. Üzeri ahşap bir kemerle geçilen ve her biri 48 cm. eninde, 217 cm. yüksekliğinde olan ahşap kapılar günümüzde ahşap kasasından çıkarılmış, bağımsız bir durumda bulunmakta fakat özgün yerinde, duvara dayanmış şekilde varlığını sürdürmektedir (Şekil C.66). Özgün kullanımında ahşap kapılar mekâna doğru açılarak söz konusu hacimde, Terziler Sokak cephesinde bir balkon etkisi yaratmaktadır; 93 cm. yüksekliğindeki balkon demir korkulukları ve 7,5 cm. genişliğindeki ahşap küpeşte elemanı halen özgün biçiminde ve konumunda yer almaktadır. Mekâna ulaşan ahşap merdivenin, 71,5 cm. yüksekliğindeki ahşap korkuluğu günümüzde özgün biçimini korumaktadır (Şekil C.67). Zemini ahşap kaplama olan hacmin güneydoğu köşesinde, avluya giriş aralığının tavanını oluşturan ahşap kaplamasında, kopma ve çürümeler görülmekte, ahşabın yer yer yok olması döşemede strüktürel sorunlar yaratmaktadır (Şekil C.68). Mekânın tavanı, ev halkının günlük yaşantısını geçirdiği odaların basit, çıtalı ahşap kaplama tavanlarına göre daha özenli olarak yapılmış, ortasında ahşap göbek bulunan, bordürlerle çevrelenmiş tekne tavadır (Şekil C.69).

4. 4. 2. 2 102 Mekânı (Oda)

101 kod numaralı, sofa niteliğindeki hacimden açılan ahşap, sağır bir kapı ile 102 kod numaralı odaya ulaşılmaktadır. Söz konusu mekân, evin beyinin ve oğullarının selamlığa gelen misafirlerine hizmet eden uşaklar tarafından kullanılmıştır.

Misafirlere sunulan ikramların hazırlandığı bir mutfak görevi gören odada, aynı zamanda uşaklar da kendi misafirlerini ağırlamışlardır. Kuzeybatıda 103 kod numaralı mekânla, güneybatıda 101 kod numaralı, sofa niteliğindeki hacimle, güneydoğuda selamlığa ulaşan ahşap merdivenle ve kuzeydoğuda avluyu çevreleyen duvarla sınırlı olan mekânın kuzeybatı köşesinde bir şaft yer almaktadır. 257 cm.x 214 cm. boyutlarında dikdörtgen bir plana sahip olan mekânın güneybatı duvarı üzerinde, uşakların selamlık merdiveninden çıkan misafirleri görmesine yardımcı olmak amacıyla ahşap, giyotin bir pencere yer almaktadır (Şekil C.70). 78 cm. genişliğinde ve 178 cm. yüksekliğinde olan pencere, evde görülen diğer giyotin pencereler gibi üst parçası sabit olmak kaydıyla alt parçanın yukarı doğru sürülmesi ile çalışmaktadır. Mekânın diğer duvarları sağır olduğu için günışığını yalnızca bu pencereden almaktadır; 105 kod numaralı sofa hacmine gelen ışıktan dolayı olarak faydalanılmaktadır. Odanın güneybatı duvarı üzerinde, giriş kapısı ve şaft arasında, 70 cm. genişliğinde ve 33 cm. derinliğinde bir dolap hacmi yer almaktadır. Söz konusu dolabın çift kanatlı ahşap kapakları 105 kod numaralı sofa niteliğindeki hacimden açılmakta fakat dolap kütlesi 106 kod numaralı odanın içine doğru hacim kazanmaktadır; dolabın içinde toplam 1 adet raf görülmektedir. Mekanın zemini ahşap kaplamadır, tavanı ise sade ve özensiz bir şekilde yapılmış, çıtalı ahşap kaplama tavandır.

4. 4. 2. 3 103 Mekânı (Oda)

101 kod numaralı, sofa niteliğindeki hacimden açılan diğer bir ahşap kapı ile evin beyinin ve oğullarının misafirlerini ağırladığı 103 ve 104 kod numaralı mekânlara giriş sağlanmaktadır. 300 cm.x409 cm. boyutlarında olan, dikdörtgen planlı 103 kod numaralı mekân, evin oğullarının misafirlerini ağırladığı oda olarak kullanılmıştır. 101 kod numaralı hacimden mekâna açılan ahşap, sağır kapı (K103) evde rastlanılan diğer kapılardan farklı olarak tek kanatlı fakat ortadan düşey olarak, üç adet menteşe yardımıyla, ikiye katlanabilen bir biçimdedir (Şekil C.71). 103 kod numaralı mekân, kuzeybatıda 104 kod numaralı oda ile, güneydoğuda ise 101 ve 102 kod numaralı mekânlarla aynı duvarı paylaşmaktadır; kuzeydoğuda avluyu çevreleyen duvar ve güneybatıda Terziler Sokak ile sınırlandırılmıştır. Mekânın Terziler Sokak'a açılan iki adet giyotin penceresi bulunmaktadır (P105, P106). 95 cm. genişliğindeki pencerelerin yüksekliği ise 179 cm.'dir. Odanın kuzeybatı duvarı üzerinde, 102 kod

numaralı mekânda da rastlanılan, çift kanatlı, ahşap bir dolap bulunmaktadır. Dolabın kapakları, 102 kod numaralı odada da olduğu gibi, kuzeybatı duvarıyla aynı yüzey sürekliliğini devam ettirmekte, dolap hacmi 104 kod numaralı mekana taşmaktadır (Şekil C.72). Yine kuzeybatı duvarı üzerinde, 104 kod numaralı odaya açılan ahşap, sağır bir kapı (K104) yer almaktadır. Mekânın zemini mala perdeli şap olup tavanı, sıvası yer yer dökülmüş tekne tavadır (Şekil C.73).

4. 4. 2. 4 104 Mekânı (Oda)

103 kod numaralı mekânın kuzeybatı duvarı üzerinde bulunan ahşap, tek kanatlı kapı (K104) ile 104 kod numaralı, evin beyinin misafirlerini ağırladığı selamlık odasına ulaşılmaktadır (Şekil C.74). 368 cm.x571 cm. boyutlarında olan oda, güneybatıda Terziler Sokak ile sınırlandırılmış, güneydoğuda 103, kuzeydoğuda 106 ve 107 kod numaralı mekânlarla, kuzeybatıda ise komşu yapıyla aynı duvarı paylaşmaktadır. Odanın Terziler Sokak'a cephe veren güneybatı duvarı üzerinde beş adet tepe penceresi yer almaktadır. Her biri 45 cm. genişliğinde olan pencerelerin yüksekliği ise 69 cm. ölçülmektedir. Özgün kullanımlarıyla, her biri sabit kanatlı olup odanın günışığı alması amacıyla yapılmışlar fakat bugünkü kullanımlarında her biri, oda tarafında yer almak üzere, birer alüminyum plak ile kapatılmıştır (Şekil C.75). Mekânın güneydoğu duvarının köşesinde, kapakları 103 kod numaralı odada yer alan, 65 cm. genişliğinde ve 35 cm. derinliğinde bir dolap hacmi yer almaktadır; kuzeybatı duvarı üzerinde ise 120 cm. genişliğinde ve 40 cm. derinliğinde bir niş bulunmaktadır. 104 kod numaralı mekâna, zemin katta yer alan, Z06 kod numaralı kiler odasından çıkan taş merdivenle ulaşıldığı gibi, 106 kod numaralı mekânın güneybatı duvarında yer alan üç adet taş basamakla da ulaşılabilir. Söz konusu basamaklar, 104 ve 106 kod numaralı mekânların paylaştığı duvar üzerinde bulunmakta ve helânın önünde yer alan +3.91 kotundaki sahanlıktan başlayarak +4.66 kotundaki, özgün kullanımıyla yüklük olan 106 kod numaralı mekâna ulaşmaktadır (Şekil C.76). Bu basamaklar sayesinde selamlık odaları ile üst katta yer alan yaşama ve yatak odaları arasındaki bağlantı sağlanmaktadır. 104 kod numaralı mekânın döşemesi ahşap kaplama üzeri plastik örtü kaplıdır. Mekânda sıcak çatı kullanıldığı için ahşap mertek ve kirişler açıkça görülmekte, çatının kuzey köşesinde kısmî sarkmalar ve strüktürel problemler gözlenmektedir. Bu probleme geçici bir çözüm yolu bulan ev halkı, ahşap bir dikme yardımıyla çatı kirişlerini desteklemeye çalışmışlardır.

4. 4. 2. 5 105 Mekânı (Helâ)

Evin reisinin, oğullarının ve her ikisinin de misafirlerinin kullanımına sunulan, özgün biçimini günümüzde de koruyan helâ, mekânın kuzey köşesinde yer almaktadır (Şekil C.77). 30 cm. yüksekliğinde bir basamakla helânın önünde yer alan sahanlığa ulaşılmakta ve helânın tek kanatlı, ahşap, sağır kapısı (K105) bu sahanlığa açılmaktadır. Helânın günışığını almasını sağlamak amacıyla güneybatı duvarı üzerinde, 63 cm. eninde ve 72 cm. yüksekliğinde bir pencere açıklığı yer almaktadır (P112); günümüzde bu pencere de alüminyum bir plak ile kapatılmıştır. 118 cm.x150 cm. boyutlarında olan helânın selamlık odalarının en uç köşesine yapılmasının nedeni ise yalnızca evin reisinin, oğullarının ve misafirlerinin kullanımına sunulması, uşakların ve onların misafirlerinin kullanmasını engellemektir. Uşaklar ve misafirleri, evin yakınlarında yer alan bir ibadethanenin helâsını kullanmaktadır.

4. 4. 2. 6 106 Mekânı (Mutfak)

108 kod numaralı, sofa niteliğindeki hacimden açılan ahşap, tek kanatlı, sağır bir kapı (K108) ile 106 kod numaralı mekâna girilmektedir. Özgün kullanımıyla kiler olan oda, günümüzde ev halkı tarafından mutfak olarak değerlendirilmektedir (Şekil C.78). Kuzeydoğuda 108, güneydoğuda 107 ve güneybatıda 104 kod numaralı mekânlarla sınırlandırılmıştır; kuzeybatıda komşu yapıyla ortak duvara sahiptir. Kuzeydoğu duvarı üzerinde görülen ahşap niş ve rafların bütünlüğü 107 kod numaralı mekânın kuzeydoğu duvarında rastlanılan sistemin simetriği niteliğindedir (Şekil C.79). 253 cm.x348 cm. boyutlarında dikdörtgen bir plana sahip olan mekânın ikinci bir girişi ise 107 kod numaralı oda ile paylaştığı güneydoğu duvarı üzerinde bulunan tek kanatlı, ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra, mekâna, üst kat yaşama odaları ve selamlık odalarını bağlayıcı bir özellik kazandıran ahşap, tek kanatlı kapı ise odanın güneybatı duvarı üzerinde yer almaktadır. Söz konusu kapı mekânın içine doğru açılmakta ve üç adet taş basamakla 104 kod numaralı selamlık odasına inilmektedir (Şekil C.80). Mekânın zemini ahşap kaplama olup tavanı, bir bölümünün sıvası dökülmüş, tekne tavanıdır (Şekil C.81).

4. 4. 2. 7 107 Mekânı (Misafir Odası)

107 kod numaralı mekâna 108 kod numaralı, sofa niteliğindeki hacimden odaya açılan ahşap, sağır, tek kanatlı kapı (K109) ile girilmektedir. Özgün işleviyle Bekir Kuseyri'nin yatak odası olarak kullanılan mekân, günümüzde Bekir Arar ve ailesinin

misafir odası olarak değerlendirilmektedir (Şekil C.82). Güneydoğu duvarı 345 cm., güneybatı duvarı uzunluğu ise 261 cm. olan mekânın avluya açılan üç adet çift kanatlı, ahşap kepenkleri olan giyotin penceresi (P113, P114, P115) bulunmaktadır. Pencere açıklıklarının boyutları 75 cm.x162,5 cm.'dir. Kuzeybatıda 106 kod numaralı, kuzeydoğuda ise 108 kod numaralı mekânla sınırlı olan oda, güneybatıda 104 kod numaralı mekân ile aynı duvarı paylaşmaktadır. Güneybatı duvarında 84,5 cm. genişliğinde ve 41 cm. derinliğinde iki adet niş bulunmaktadır. Kuzeydoğu duvarında görülen ahşap raf ve niş kompozisyonunu 106 kod numaralı mekânın kuzeydoğu duvarında görülen ahşap elemanlarla simetrik özellik göstermektedir. 56,5 cm. genişlik ve 12 cm. derinliğindeki nişin iki tarafında 24 cm. genişlik ve 12 cm. derinliğinde raflar yerleştirilmiştir (Şekil C.83). Odanın güneybatı duvarında avluya açılan üç adet ahşap, giyotin pencere yer almaktadır. Sürgülü sistemdeki üst kanat sabit olup her kanat kendi içinde ahşap çıtalarla dört parçaya bölünmüştür. Pencere, avluya açılan iki kanatlı ahşap kepenklerle kapatılmaktadır. Mekânın 101 kod numaralı sofadan açılan giriş kapısının yanısıra 104 kod numaralı mekânla paylaştığı kuzeybatı duvarında da ikinci giriş kapısı yer almaktadır. Zemini ahşap kaplama üzeri halı serili olan odanın tavanı tekne tavan olup çatı akması nedeniyle, ortadaki göbek hariç, sunta plak ile kaplanmıştır (Şekil C.84).

4. 4. 2. 8 108 Mekânı (Sofa)

Güneydoğu duvarı uzunluğu 365,5 cm., kuzeydoğu duvarı uzunluğu ise 497 cm. olan 108 kod numaralı mekân 106 ,107 ve 109 kod numaralı mekânların açıldığı sofa niteliğinde bir hacimdir (Şekil C.85). Güneybatıda 106 ve 107 kod numaralı mekânlarla, kuzeydoğuda ise 109 kod numaralı mekânla sınırlandırılmıştır; kuzeybatıda komşu yapıyla aynı duvarı paylaşmaktadır. Bu mekân da sivri kemerlerle geçilmiş iki adet pencere (P116, P117) ile avluya açılır. 44,5 cm. genişliğinde, 93,7 cm. yüksekliğinde dört kanattan oluşan pencerenin ortadaki iki kanadı açılmaktadır; yanlardaki kanatlar sabittir. Kemerin üzengi kotundan yükselerek kemerin biçimini alan diğer kanatlar ise açılabilir konumdadır. Pencerenin denizliğinden itibaren döşeme seviyesine kadar avlu cephesinde ahşap kaplama üzeri ferforje korkuluk görülmektedir (Şekil C.86). Söz konusu mekânın kuzeybatı duvarında 120 cm. genişliğinde, 30 cm. derinliğinde bir niş yer almaktadır (Şekil C.87). Bu niş de pencerelerde görüldüğü gibi sivri kemerle geçilmiş olup yüksekliği 193 cm.'dir. Mekândan 106 ve 107 kod numaralı odalara açılan ahşap,

sağır kapılar (K108, K109), zemin kattaki odalarda görülen kapılar kadar detaylı olmasa da, künde-kârî tekniğiyle süslenmiştir (Şekil C.88). Sofanın tavanının, diğer odalarda da görüldüğü üzere, ahşap kaplama olduğu tahmin edilmektedir fakat günümüzde çatının akması nedeniyle sunta bir plakla kapatılmıştır; sunta plakda da sehîm gözlenmektedir (Şekil C.89). Özgün ahşap döşeme kaplaması üzerine mevcut kullanımda halı serilmiş durumdadır.

4. 4. 2. 9 109 Mekânı (Yatak Odası)

108 ve 109 kod numaralı mekânları ayıran duvarda iki adet giyotin pencere ve 109 kod numaralı mekâna açılan çift kanatlı sağır, ahşap bir kapı (K110) bulunur. Özgün haliyle 19. yüzyılın son yıllarında Bekir Kuseyri'nin kızı Fûruzan Kuseyri tarafından yatak odası olarak kullanılan mekân, günümüzde de Bekir Arar ve ailesi tarafından yatak odası olarak değerlendirilmektedir (Şekil C.90). Kuzeydoğu duvarı 472 cm., kuzeybatı duvarı uzunluğu ise 380 cm. olan mekânın avluya açılan üç adet giyotin penceresi (P120, P121, P122) bulunmaktadır. Söz konusu pencereler, 102 kod numaralı odanın avlu cephesinde görülen ahşap kepenklerle kapatılmış giyotin pencerelerin simetriği özelliğindedir. Mekânın kuzeybatı duvarında 85 cm. genişliğinde, 41 cm. derinliğinde iki adet niş, her nişin içinde de 2 adet raf bulunmaktadır. Kullanıcıların içine ayakkabı, kıyafet gibi günlük kullandığı eşyalar ile bohçalar koyarak değerlendirdiği bu hacimlerin her biri üzeri künde-kârî tekniğiyle süslenmiş iki ahşap kapakla kapatılmaktadır. Odayı sofadan (108) ayıran duvar üzerinde görülen giyotin pencereler evdeki diğer pencereler gibi sürgülü sistemli olup üst kanat sabittir ve her kanat kendi içinde ahşap çıtalar yardımıyla dört parçaya bölünmüştür. Mekânın tavanı, ahşap bordürlerle çevrilmiş tekne tavanıdır. Çatının akması nedeniyle tavan, ortadaki göbek hariç, sunta plak ile kapatılmıştır (Şekil C.91). Odanın zemini ise ahşap kaplamadır.

4. 4. 2. 10 110 Mekânı (Oturma Odası)

110 kod numaralı mekân, günümüzde de özgün biçimini korumakta ve işlevini sürdürmekte, misafir odası olarak değerlendirilmeye devam etmektedir. Odaya, 112 kod numaralı, sofa niteliğindeki hacimden açılan çift kanatlı ahşap bir kapı (K111) ile girilmektedir (Şekil C.92). Güneybatıda avlu, kuzeydoğuda ise komşu parselle sınırlandırılmış olan mekân, güneydoğuda 111 ve 112 kod numaralı mekânlarla aynı duvarı paylaşmaktadır. Kuzeydoğu duvarı uzunluğu 523 cm. olan odanın güneydoğu

duvarı uzunluğu 538 cm.'dir. Özgün kullanımında kuzeybatı duvarı üzerinde bulunan iki adet ahşap, giyotin pencere (P123, P124) ile de dışarı açılan mekân, kuzeybatı yönünde sonradan yapılan komşu bina nedeniyle, günümüzde, günışığını sadece avlu cephesinden alabilmektedir. Avluya açılan giyotin pencerelerin her biri, çift kanatlı, ahşap kepenkler ile kapatılmaktadır. Mekânın zemini ahşap kaplama olup tavanı çıtalı ahşap kaplamadır.

4. 4. 2. 11 111 Mekânı (Yatak Odası)

111 kod numaralı mekâna da 112 kod numaralı, sofa niteliğindeki hacimden açılan çift kanatlı, ahşap bir kapıyla (K116) girilmektedir. Asıl kullanıcıları tarafından yatak odası olarak değerlendirilen ve günümüzde de aynı işlevini sürdüren mekan, 332 cm. x370 cm. boyutlarında bir plana sahiptir. Kuzeybatıda 110 kod numaralı misafir odası, güneybatıda 112 kod numaralı sofa, güneydoğuda 113 kod numaralı lavabo ve 114 kod numaralı helâ hacmiyle ortak duvara sahiptir; kuzeydoğuda ise komşu bina ve komşu parselle sınırlandırılmıştır. Odanın 112 kod numaralı sofaya açılan bir adet ahşap, giyotin penceresi (P128) bulunmaktadır (Şekil C.93). 103 cm. genişliğinde olan pencerenin yüksekliği 217 cm. ölçülmektedir. Mekânın kuzeydoğu duvarında ise çift kanatlı, ahşap bir pencere (P129) yer almaktadır. Bu pencere de +7.61 kotunda bulunmaktadır; 90 cm. genişliğinde ve 129 cm. yüksekliğindedir. Güvenliğin sağlanması amacı ile yine 1,8 cm. çapında demir parmaklıklar kullanılmıştır. Mekânın zemini ahşap kaplamadır; tavanı ise çıtalı ahşap kaplamadır.

4. 4. 2. 12 112 Mekânı (Sofa)

Avluda yer alan, güneydoğu yönünde konumlanmış iki taş merdivenden kuzeydoğuda yer alanı kullanılarak evin kuzeydoğu yönündeki kütesinin üst katındaki mekânlara ulaşılmaktadır. Tek kanatlı, ahşap, sağır bir kapı (K120) ile 112 kod numaralı, sofa niteliğindeki mekâna girilmektedir. Dikdörtgen şeklinde bir koridor ve yine dikdörtgen şeklinde bir oturma hacminin birlikte oluşturduğu L biçiminde bir plana sahip olan mekân, diğer odaların açıldığı bir sofa görevi üstlenir (Şekil C.94). Özgün işleviyle sofa olarak değerlendirilen, günümüzdeki kullanıcıları tarafından oturma odası olarak görevini sürdüren mekânın oturma kısmı, avluya 112 cm. ölçüsünde bir çıkma yapmaktadır. Koridor kısmında, avluya açılan iki adet ahşap, giyotin pencere (P131, P132) bulunmaktadır (Şekil C.95). 119 cm. genişliğinde, 220 cm. yüksekliğinde olan pencerelerin etrafında, avlu cephesinde,

ahşap süslemeler görülmektedir (Şekil C.96). Ayrıca mekânın güneydoğu duvarında, +7.39 kotunda, 91 cm. genişliğinde ve 142 cm. yüksekliğinde, çift kanatlı, ahşap bir pencere (P133) yer almaktadır. Söz konusu pencere, güvenliğin sağlanması amacıyla 1,8 cm. çapında metal parmaklıklarla kapatılmıştır. Avluya çıkma yapan oturma mekânı ise camlı, ahşap kapılar (K112, K113, K114, K115) ile avluya açılmaktadır. Çıkma cephesinin merkezinde yer alan ahşap kolonun iki tarafında, simetrik şekilde yerleştirilmiş, ortadaki iki kanadı açılan, dört kanatlı ahşap kapılar, +6.08 kotundan itibaren cam bölmelerle kapatılmıştır; avlu cephesi açıklığı kemerlerle geçilmiştir. +7,91 kotundan başlayarak kemerin biçimini alan cam parçalar, Z07 kod numaralı mekânın avlu cephesinde de görüldüğü gibi, kırmızı, mavi, sarı ve yeşil renklerle boyanarak içeriye güneş ışığının renkli ve hareketli girmesini sağlamaktadırlar (Şekil C.97). 112 kod numaralı mekânın ahşap kaplamalı zeminin üzerine günümüzde halı serilmiş durumdadır. Mekânın tavanı ise çitalı ahşap kaplamadır (Şekil C.98).

4. 4. 2. 13 113 Mekânı (Lavabo)

113 kod numaralı mekâna 112 kod numaralı, sofa niteliğindeki odadan açılan tek kanatlı, ahşap, camlı kapıdan (K117) ulaşılmaktadır. Söz konusu hacim de özgün biçimini ve işlevini devam ettirmekte, ev halkı tarafından lavabo olarak kullanılmaktadır (Şekil C.99). 85x205 cm. boyutlarında, dikdörtgen bir plana sahip olan hacmin zemini dökme mozaik olup tavanı çitalı ahşap kaplamadır.

4. 4. 2. 14 114 Mekânı (Helâ)

114 kod numaralı hacim, 113 kod numaralı lavabo mekânının devamı niteliğinde olup özgün biçimini ve işlevini korumaktadır; lavabo hacminden açılan ahşap, sağır bir kapı (K118) ile söz konusu helâyâ ulaşılmaktadır (Şekil C.100). Kuzeybatıda 111 kod numaralı mekânla, güneydoğuda 115 kod numaralı oda ile ve güneybatıda 113 kod numaralı lavabo ile sınırlandırılmış olan helâ hacmi, kuzeydoğuda komşu yapıyla ortak duvara sahiptir. Kuzeybatı duvarı uzunluğu 192 cm. olan mekânın güneybatı duvarı uzunluğu 85 cm.'dir. Mekânın kuzeydoğu duvarı üzerinde yer alan penceresi (P130) komşu yapının çatı en üst seviyesinden yukarıda başlamakta, mekânın ışık almasına ve havalandırılmasına yardımcı olmaktadır. Mekânın kuzeybatı köşesinde, 36 cm. genişliğinde ve 17 cm. derinliğinde bir niş yer almaktadır. 53 cm. eninde ve 80 cm. uzunluğunda olan özgün helâ mermerden

yapılmıştır (Şekil C.101); mekânın zemini ise dökme mozaik olup tavanı, çıtalı ahşap kaplamadır.

4. 4. 2. 15 115 Mekânı (Mutfak)

115 kod numaralı mekâna, 112 kod numaralı, sofa niteliğindeki mekândan açılan çift kanatlı, ahşap bir kapı (K119) ile girilmektedir. Özgün kullanımıyla yatak odası olarak değerlendirilen mekân, günümüzde mutfak görevi görmektedir. 398 cm.x524 cm. boyutlarında bir plana sahip olan oda, kuzeybatıda 113 kod numaralı lavabo ve 114 kod numaralı helâ hacimleriyle, güneybatıda ise 112 kod numaralı sofa mekânıyla, kuzeydoğuda komşu yapı ve komşu parselle ve güneydoğuda komşu yapıyla sınırlandırılmıştır. Odanın 112 kod numaralı mekâna açılan iki adet ahşap, giyotin penceresi (P134, P135) bulunmaktadır. 105 cm. genişliğinde ve 217 cm. yüksekliğinde olan pencereler mekâna giriş kapısının iki tarafında konumlandırılmıştır (Şekil C.102). Bunların yanısıra, mekânın güneydoğu duvarında, +7.44 kotunda, çift kanatlı, ahşap bir pencere (P136) yer almaktadır. Bu pencerede de, 112 kod numaralı mekânın komşu parsele açılan penceresinde görüldüğü gibi, 1,8 cm. çapında metal parmaklıklara rastlanmaktadır. Odanın kuzey köşesinde 64 cm. derinliğinde ve 147 cm. genişliğinde bir niş yer almaktadır. Söz konusu niş, üzeri künde-kâri tekniğiyle süslenmiş iki adet ahşap kapakla kapatılmıştır; nişin içinde 2 adet raf yer almaktadır (Şekil C.103). Mekânın döşemesi ahşap kaplama olup tavanı çıtalı ahşap kaplamadır.

4. 4. 2. 16 116 Mekânı (Hol)

Avlunun güneydoğusunda konumlanmış olan tek kollu merdivenlerden batıdaki-nin ulaştığı sahanlıktan açılan çift kanatlı ahşap kapıyla (K121) 116 kod numaralı mekâna ulaşılmaktadır. Söz konusu mekân, 117 ve 118 mekânlarına geçişi sağlayan bir sirkülasyon alanıdır (Şekil C.104). Kuzeybatıda 118 kod numaralı mekânla, güneybatıda 117 kod numaralı odayla, güneydoğuda komşu yapıyla ve kuzeydoğuda avluyla sınırlıdır. Kuzeybatı duvarı uzunluğu 222 cm. olan mekânın kuzeydoğu duvarı uzunluğu 157 cm.'dir. Zemini mala perdahlı şap kaplı olan hacmin tavanı ahşap kaplamadır.

4. 4. 2. 17 117 Mekânı (Oda)

116 kod numaralı geçiş holünden açılan çift kanatlı, ahşap bir kapı (K122) ile 117 kod numaralı, özgün işlevi yüklük olan fakat günümüzde kullanılmayan mekâna ulaşılmaktadır (Şekil C.105). Kuzeybatıda 118 kod numaralı mekânla, kuzeydoğuda 116 kod numaralı giriş holüyle, güneydoğuda komşu yapıyla ve güneybatıda Terziler Sokak ile sınırlandırılmıştır. Mekânın güneybatı duvarı uzunluğu 170 cm., kuzeybatı duvarı uzunluğu ise 192 cm. ölçülmektedir. Odanın güneybatı duvarı üzerinde, Terziler Sokak'a açılan, çift kanatlı, ahşap bir pencere (P138) yer almaktadır. Bunun yanısıra, mekânın güneydoğusunda konumlanmış, tek katlı yapıyla paylaştığı duvar üzerinde de 43 cm. genişliğinde, tek kanatlı bir pencere (P137) bulunmaktadır. Mekânın zemini mala perdahlı şap olup tavanı ahşap kaplamadır.

4. 4. 2. 18 118 Mekânı (Oda)

118 kod numaralı mekâna, 116 kod numaralı giriş holünden açılan çift kanatlı ahşap bir kapı (K123) ile girilmektedir. Özgün işlevi ile yatak odası olarak kullanılan mekân, günümüzde değerlendirilmemektedir. Kuzeybatıda 119 kod numaralı, güneydoğuda 116 ve 117 kod numaralı mekânlarla, kuzeydoğuda avlu, güneybatıda ise Terziler Sokak ile sınırlandırılmıştır. Güneybatı duvarı uzunluğu 380 cm. olan mekânın kuzeybatı duvarı uzunluğu 449 cm. ölçülmektedir. Odanın güneybatı duvarı üzerinde, Terziler Sokak'a açılan iki adet çift kanatlı, ahşap pencere (P141, P142) yer almaktadır (Şekil C.106). Söz konusu pencerelerden her biri çift kanatlı, ahşap kepenklerle kapatılmıştır. Bunların yanısıra, mekânın kuzeydoğu duvarında, avluya açılan iki adet çift kanatlı, ahşap pencere (P139, P140) bulunmaktadır (Şekil C.107). Yine bu pencereler de, sokak cephesinde yer alan diğer pencereler gibi, çift kanatlı, ahşap kepenklerle avlu cephesinde kapatılmaktadır. Mekânın zemini tesviye edilmiş şap olup tavanı ahşap kaplamadır.

4. 4. 2. 19 119 Mekânı (Oda)

119 kod numaralı mekâna 118 kod numaralı mekândan açılan çift kanatlı, ahşap bir kapı (K124) ile girilmektedir. Söz konusu mekân da, güneydoğusunda yer alan 118 kod numaralı komşu oda gibi, özgün haliyle yatak odası olarak değerlendirilmiş fakat günümüz sakinleri tarafından kullanılmamaktadır. Kuzeybatıda 101 kod numaralı, sofa niteliğindeki hacimle komşu olan mekân, kuzeydoğuda avlu, güneybatıda ise Terziler Sokak ile sınırlandırılmıştır. Odanın güneybatı duvarının uzunluğu 342 cm.

olup kuzeybatı duvarı uzunluğu 462 cm. ölçülmektedir. Mekânın güneybatı duvarı üzerinde, Terziler Sokak'a açılan üç adet, ahşap, giyotin pencere (P144, P145, P146) yer almaktadır (Şekil C.108). Söz konusu pencereler, güvenliğin sağlanması amacıyla, pencere boşluğunun sokak tarafında, 1,8 cm. çapında metal parmaklıklarla korunmaktadır. Mekânın avlu cephesini oluşturan kuzeydoğu duvarı üzerinde ise çift kanatlı, ahşap bir pencere (P143) yer almaktadır. 107 cm. genişliğinde olan pencere, avlu cephesinde çift kanatlı, ahşap kepenklerle kapatılmaktadır (Şekil C.109). Mekânı, 101 kod numaralı, sofa niteliğindeki hacimden ayıran duvar üzerinde, 88 cm. genişliğinde, ahşap, giyotin bir pencere (P147) yer almaktadır. Söz konusu pencerenin yanı sıra, yine aynı duvar üzerinde, 101 kod numaralı mekâna geçişi sağlayan, çift kanatlı, ahşap bir kapı (K125) bulunmaktadır (Şekil C.110). Kapı kanatları 180° açılabilen ve kapının etrafında görülen ahşap çerçevenin sınırlarını oluşturmaktadırlar (Şekil C.111). Mekânın zemini ahşap kaplama olup tavanı, yer yer sıvası dökülmüş tekne tavadır (Şekil C.112).

4. 4. 3 Merdiven-1

Z07 ve Z08 mekânları arasında yer alan, her iki odada da mevcut dolap sırası içinde olmak üzere, diğerleri ile aynı büyüklükte ve aynı süslemeleri içeren, “merdiven kapısı” olarak adlandırılan ve oda yönüne açılan kapaklar aracılığı ile dar bir merdivene ulaşılır (Şekil C.113, C.114). Z07 ve Z08 kod numaralı mekânlar arasında bulunan dar merdivenle 108 kod numaralı mekâna ulaşılır. İki limon giriş ile taşıtılan on üç ahşap basamaktan oluşan merdivenin odanın döşemesini sınırlayan ferforje korkulukları özgün biçimini halen korumaktadır (Şekil C.115).

4. 4. 4 Merdiven-2

Giriş kapısının kuzeybatısında yer alan L şeklindeki ahşap merdiven, evin selamlık kısmına çıkmaktadır. Dört adet taş basamak yardımıyla ahşap bir kapıya ulaşılır, bu kapı ahşap merdivenin başlangıcı olan sahanlığa açılmaktadır. +0,92 kotundaki, 96x 85 cm. boyutlarındaki sahanlıktan sonra ahşap merdivene ulaşılır (Şekil C.116). Z01 kod numaralı, giriş holü niteliğindeki mekânda yer alan ahşap, L şeklindeki merdivenle yapının selamlık odalarına ulaşılmaktadır. +0,92 kotunda bulunan sahanlıktan başlayarak dokuz ahşap basamak yardımıyla +3.14 kotunda yer alan sahanlığa, ardından bir basamak ile de 101 kod numaralı mekâna ulaşılmaktadır.

4. 4. 5 Avlu

Evin avlusu dikdörtgene yakın yamuk bir plana sahip olup kesme taş kaplıdır. Güneydoğu yönünde, üst katlara çıkmak için kullanılan tek kollu,iki adet taş merdiven konumlanmaktadır. Avlunun ortasında, kuzeybatı kenarı 396 cm., kuzeydoğu kenarı 442 cm. uzunluğunda olan bir bahçe yer almaktadır; bahçede yeni dünya ve turunç ağaçları bulunmaktadır. Bahçenin kuzeydoğu kenarına bitleştirilen, 55 cm. çapındaki, “soku” olarak adlandırılan taş öge, ev halkının bulgur ve kurutulmuş biberi dövmek için kullandığı bir araçtır (Şekil C.117). Bunun yanısıra, bahçenin doğu köşesinde, şu anda üzeri toprakla örtülmüş bir kuyu yer almaktadır; günümüzde kuyunun var olduğu yerde görülen metal borunun üstüne, evin yapıldığı dönemlerde takılan su tulumbası ile kuyudan su temin edilerek evin su ihtiyacı karşılanmıştır. Kuyunun üzeri ne zaman kapatıldığı tam olarak bilinmese de 1974 yılında çekilen bir fotoğrafta hali hazırdaki metal boru görülmekte ve kuyunun söz konusu tarihten önce kapatıldığı anlaşılmaktadır (Şekil C.118). Avlunun güneydoğusunda, 100 cm. eninde ve 258 cm. genişliğinde bir diğer dikdörtgen biçiminde bahçeye rastlanmaktadır; bu bahçede de asma ve turunç ağacı yer almaktadır. Avlunun kuzeybatısında, Z07 kod numaralı misafir odası cephesinin ve Z08 kod numaralı mekânın giriş kapısı ile yanındaki pencerenin önünde, zemin kaplaması farklılık göstermekte, 49 cm.x49 cm. boyutlarında, baklava şeklinde mermer zemin kaplamasını iki dikdörtgen mermer bant sınırlamaktadır. Antakya Evleri'nin karakteristik bir özelliği olan kuş takaları avlunun kuzeybatı cephesinde görülmektedir. Kuseyri Evi'nde iki farklı kuş takası modeline rastlanmaktadır. Bu takalara konan kuşlar, özellikle güvercinler, ev halkı tarafından beslenmekte ve avluda kuş cıvıltıları yer etmektedir. Ayrıca “kuş takaları” sayesinde gün ışığı odaların (Z07 ve Z08) içine ışık oyunları yaparak dolmaktadır. Yine Antakya evlerinde görülen tipik özellik olan “fanus takaları” avlunun kuzeybatı ve güneybatı cephelerinde bulunmaktadır. İki de birbirinden farklı taş oyma süslemelere sahip fanus takaları, evlerde elektrik olmadığı dönemlerde, içine fanus veya mum yerleştirilerek gece avluda ışığın sağlanması amacıyla yapılmış birer ögedir. Avlunun doğu köşesinde yer alan, 1964-65 yıllarında, üzerine helâ hacminin eklendiği taş platform özgün haliyle “seki” olarak değerlendirilmekte ve yaz günlerinde ev halkının üzerinde oturup sohbet ettiği, dinlendiği bir ögedir. 160 cm.x172 cm.

boyutlarında bir dikdörtgen biçime sahip olan platformun üstüne sonradan yapılan helâ eki özgün halini kaybetmesine neden olmuştur.

4.5 Cephe Özellikleri

Kuseyri Evi, Antakya Evleri'nde görülen mahremiyet olgusunu ve içe dönük yaşayış tarzını yansıtmaktadır. Yapının Terziler Sokak cephesi zemin katı sağır olup, yalnızca üst kat cephesinde açıklık görülmektedir. Avluyu çevreleyen cephelerde ise mekânların kurgusuna göre farklı biçimlenişler yer almaktadır. Zemin katta görülen kesme taş kaplamaları üst katta kırıktı sıvalı yüzeyler tamamlamaktadır. Güneybatıda konumlanan, 3. dönem (1920-1930) kütlelerinde görülen sıva üzeri derzler ise diğer kütlelerle uyum sağlama çabası içine girildiğine işaret etmektedir. Üst kat cephelerinde görülen ahşap doğramalar bir bütünlük sergilemektedir; ahşap kepenlerin dilimleri yalnızca kuzeybatı cephesinde düz biçimlenmekte, diğer cephelerde ise sivri kemer şeklindedir. Kuzeybatı cephesinde görülen fistolu saçak motifi kütlelerin önemini vurgularken, kuzeydoğu ve güneybatı cephelerinde yer alan dairesel saçaklar birbiriyle uyum içindedir.

4.5.1 Avlu Kuzeybatı Cephesi (Şekil F.9)

Zemin ve bir normal kattan oluşan kütlede plandaki simetri cephelere de yansımaktadır. Zemin kat kesme taş kaplı olup birinci kat kırıktı sıvalıdır. Ortalama 7,5x7,5 cm. kesit ölçülerindeki ahşap merteklerin taşıdığı çatının bitişiinde fistolu saçak görülmektedir. Zemin kattaki kâgir duvarları 14 cm. kalınlığında kesme taşlar kaplamaktadır; taşların boyutları değişkendir. Zemin katta, fanus takasının iki yanında, simetrik olarak yerleştirilmiş pencere ve kapıların üzerleri basık kemerlidir. Z07-Depo ve Z08-Oturma Odası mekânlarına girişi sağlayan çift kanatlı ahşap kapılar üzerinde künde-kârî işçiliği görülmektedir. 6,5 cm.'lik mermer eşiklikle sınırlandırılan kapıların alt kısımları, ahşap bozulmalar sonucu, ahşap levhalarla kapatılmıştır. Z08-Oturma Odası'nın, Z07 mekânına göre daha gösterişli ve özenli olması özelliği giriş kapısına (KZ10) da yansımaktadır. Z08 mekânının avluya açılan üç adet çift kanatlı ahşap penceresi (PZ10, PZ11, PZ12) ve çift kanatlı, ahşap, sağır bir giriş kapısı (KZ10) bulunmaktadır. Ayrıca mekânın, Z09 kod numaralı odanın avlu cephesinde de görüldüğü gibi, avluya açılan ikinci bir çift kanatlı ahşap

kapısının özgün halinde var olduğu 1975 yılında çekilmiş bir fotoğrafa bakıldığında anlaşılmaktadır (Şekil C.119). 182,5x83 cm. boyutlarındaki pencere açıklıklarının üzerinde yine avluya açılan, yaklaşık olarak 38x80 cm. boyutlarında dört adet pencere boşluğu yer almaktadır. Türk konut mimarisinde “kafa penceresi” ya da “tepe penceresi” adı ile bilinen bu boşluklara Antakya’da “kuş takası” veya “kuş penceresi” tabir edilir. Sadece oda tarafında, camlı, basit bir doğrama ve kapaklar ile korunan kuş takalarının avlu cepheleri, her biri birbirinden farklı motiflerle işlenmiştir. Üstleri basık kemerlerle geçilen pencerelerde, duvar kalınlığı içine açılan iki kanatlı pencere doğramaları, boşluğun avlu tarafında yer almaktadır. Oda tarafında ise yine duvar kalınlığı içinde, iki kanat halinde açılan ahşap kapaklar bulunmaktadır.

4. 5. 2 Avlu Güneybatı Cephesi (Şekil F.10)

Cephenin zemin katında, Z04-Mutfak mekânının cephesinde 64 cm. genişliğinde, 180 cm. yüksekliğinde yer alan pencereler (PZ01, PZ02) çift kanatlı ahşap kepenklerle kapatılmıştır. Odanın avludan ulaşılan giriş kapısı (KZ06) ise 79 cm. genişliğinde ve 213 cm. yüksekliğindedir. Mutfak mekânı yıkanarak temizlendiği için suyun tahliyesini sağlamak amacıyla, avludan açılan pencerelerin alt seviyelerinin 3 cm. altında, 2,8 cm. çapında delikler yer almaktadır (Şekil C.120). Cephede fark edilebilen sıva izi ile yapının ilk yapıldığı döneme ait kesme taş kaplama ve son yapım dönemine ait taş taklidi sıva malzemeleri iki dönem arasındaki yapım tekniği farklılığına ipucu vermektedir.

4. 5. 3 Avlu Kuzeydoğu Cephesi (Şekil F.11)

Z09 Mekânın avluya açılan ahşap, çift kanatlı bir kapısı (KZ11) ve her biri dört adet açılır ahşap kanada sahip iki penceresi (PZ13, PZ14) bulunmaktadır. 88 cm. genişliğinde, 196 cm. yüksekliğinde olan pencereler ahşap, çift kanatlı kepenklerle kapatılmaktadır. Avluya açılan, ahşap, çift kanatlı kapının avlu cephesinde ise geçmişte ikinci bir kapı bulunduğunu kanıtlayan, ahşap kapı kasası ve ahşap çerçeveli cam bölme yer almaktadır. Avluya açılan kapı ve pencereler etrafında görülen taş söve ve denizlikler, dekoratif süslemeler avlu cephesinde dikkati çekmektedir. Avluya açılan kapının önünde, avlu kotu ile odanın zemin kotu arasındaki bağlantıyı sağlayan 21 cm. yüksekliğinde, özgün, taş bir basamak yer

almaktadır. Z10-Mutfak mekânına avludan her biri 20 cm. yüksekliğinde olan, özgün, taş basamaklarla ayrılan, tek kanatlı iki ayrı kapıdan (KZ13, KZ14) ulaşılabilmektedir. Z10 Mekânının avluya açılan ahşap pencere ve kapıları, cephenin merkezinde yer alan taş bir sütunun iki yanında, simetrik olarak yerleştirilmiştir. 23 cm. çapında olan sütun, 30x33 cm. boyutlarında, dikdörtgen bir kaide üzerinde yer almaktadır. +1.34 kotundan başlayan cam bölmeler ile avlunun ferahlığını içeri alan mekânın avlu cephesi kemerlerle geçilmiştir. Kemerin biçimini alan cam parçalar kırmızı, mavi, sarı ve yeşil renklerle boyanarak içeriye güneş ışığının renkli ve hareketli girmesini sağlamaktadırlar. Z11 mekânının cephesinde, Z09 kod numaralı mekânın avlu cephesinde görülen pencere, kapı ve kepenk tipolojisine rastlanmaktadır. Ahşap pencere, yine açılabilir ahşap kepenklerle kapatılmış, özgün haliyle dört kanattan oluşan kepenklerin günümüzde biri yok olmuş ve toplam üç kanat kepenk kalmıştır. Yine Z09 kod numaralı mekânın avluya açılan kapısının avlu cephesinde görülen ikinci kapı elemanının varlığını doğrular nitelikte, Z11 kod numaralı mekânın avluya açılan kapısının avlu cephesinde ikinci bir ahşap kapı yer almaktadır. Çift kanatlı açılır kapının ahşap doğramaları arasında +1.30 kot seviyesinden itibaren cam bölmeler görülmektedir. +0,12 kotunda bulunan avlu döşeme seviyesi ile mekânın +0.57 kotunda yer alan zemin döşemesi arasındaki geçiş 19 cm. yüksekliğindeki özgün, dairesel biçimdeki taş basamak sayesinde yapılmaktadır.

4. 5. 4 Terziler Sokak Cephesi (Şekil F.14)

Yapının, Terziler Sokak'ta yer alan giriş kapısı (KZ01) 132 cm. eninde, 260 cm. yüksekliğinde olup ahşap, sağır bir kapıdır (Şekil C.121). Yapının sokak cephesinde zemin kat duvarı kaba yonu taş örgü olup sağırdır. Üst katta ise yedi adet giyotin ve üç adet çift kanatlı ahşap pencere görülmektedir. 101-Sofa mekânı cephesinde ise kemerli açıklıklık ve bu açıklığı sokaktan ayıran dokuz adet, 1,8 cm. çapında metal parmaklık görülmektedir. Üst katta, 104 mekânının duvarlarında sıva dökülmeleri sonucu bağdadi çitalar gözlenmektedir (Şekil C.122). Zemin katta üç adet, 14 cm. açıklığında ve 50 cm. yüksekliğinde mazgal pencere (PZ03, PZ04, PZ06) yer almaktadır.

4. 6 Strüktür ve Malzeme Özellikleri

4. 6. 1 Duvar

4. 6. 1. 1 Kâgir Duvarlar

Yapının zemin kat beden duvarları ortalama 50-60 cm.'lik yığma taş duvar olmakla birlikte avluyu sınırlayan duvar, yığma taş üzeri 14 cm. kalınlığında kesme taş kaplı olup toplam 70 cm. kalınlığındadır. Kütlenin zemin kat beden duvarları kaba yonu, yığma taş olup, ara duvarlar ise 25 cm.'lik dolgudur. Z02-Odunluk mekânının güneydoğusunda yer alan Z15-Helâ mekânıyla paylaştığı duvar ise harman tuğlasıyla örülmüştür.

4. 6. 1. 2 Ahşap Karkas Duvarlar

Yapının üst kat duvarları, bağdadi teknikle yapılmış hafif bir inşaattır. Ahşap iskelet üzerine bağdadi çitalar kullanılarak yapılan duvarlar 14.5 cm. kalınlığındadır.

4. 6. 2 Örtü

Kütlenin beşik çatısı özgün halinde oluklu kiremitle kaplı iken günümüzde ev halkı tarafından tadilat yaptırılarak Marsilya kiremidi ile değiştirilmiştir.

4. 7 Yapıdaki Bozulmalar

Yapının güneybatı ve özellikle kuzeybatı kütlelerinde çatı akmaktadır. 101-Sofa, 103-Misafir Odası, 106-Mutfak ve 119-Yatak Odası mekânlarının tavanlarında sıvalar dökülmüş, bağdadi çitalar ortaya çıkmıştır (Şekil C.123, C.124, C.125, C.126). Yapının kullanıcıları tarafından zaman içinde karşılaşılan sorunlar ve dış etkenlere karşı geçici de olsa çözüm bulunarak korunması evi harap olmaktan kurtarmaktadır. İlk yapım tarihinden günümüze kadar yapılan müdahaleler yapının özgün halini etkilememiş, basit uygulamalardır. Değişen yaşam tarzının gerektirdiği değişikliklerin büyük restitüsyon sorunları yaratmadığı söylenebilir. 104 kod numaralı odanın tavanında strüktürel sorunlar görülmektedir (Şekil C.127).

5 RESTİTÜSYON

5.1 Yapıdaki Restitüsyon Sorunları

Evin asıl kullanıcıları ile yapılan görüşmeler ve yapının kendisinden elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda yapının kuzeybatı yönünde konumlanan kütesinin 1892 yılında yapılmasının ardından 1910-1920 yılları arasında eklenen kuzeydoğu kütesi ve son olarak 1924 yılında tamamlanan güneybatı kütesiyle beraber konakta belli başlı üç dönemin izleri olduğu belirlenmiştir. Son dönem 1930 yılına ait kent haritalarında görülen yapının güncel rölövesinin belgelene biçimidir (bkz.bl.4). Daha önceki dönemlerle ilgili herhangi bir belge veya çizim bulunmamaktadır.

Yapının yer aldığı Terziler Sokak'ı sınırlayan komşu yapıların çatı örtü malzemesinin değiştirilmesi ve çatıya yapılan niteliksiz ekler sokak dokusunda bozulmalara neden olmuştur (Şekil C.128). Z11 kod numaralı mekânda yer alan KZ19 kod numaralı ahşap kapıyla girilen helâ, yapının avlusunda yer alan sekinin üzerine briketle örülen duvarlar sonucu oluşturulmuştur. Z12-Helâ hacminin 1964-65 yıllarında sekinin üzerine yapılması ile cephedeki özgün kesme taş kemerin bütünlüğü korunamamıştır (Şekil C.129). Geleneksel dokuda rastlanılan sekilerin ortalama yüksekliği 40 cm. olmakta ve sıcak yaz günlerinde avluda üzerine oturularak serinlenen, sohbet edilen taş platform olarak kullanılmaktadır. Günümüzde ev halkının oturma odası olarak kullanılan, özgün işlevi misafir odası olan Z08 kod numaralı mekânın kullanıcılarının tercihi sonucu eşiklik bölümüne metal bir merdiven ilave edilmiştir (Şekil C.130). “Mabeyn” olarak adlandırılan sahanlığa ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla eklenen merdiven geç dönem eklerinden biridir. Özgün işlevi yemek odası iken günümüzde mutfak olarak değerlendirilen Z10 kod numaralı mekânın kuzeybatı duvarında yer alan tezgâh ve metal eviye de geç dönem ekleridir (Şekil C.131). Günümüzde terk edilmiş olan güneybatı kütesinin üst katında yer alan odalara geçişin sağlandığı 101 kod numaralı sofanın Terziler

Sokak'a açılan ahşap kapıların yeri değiştirilmiştir. Ahşap küpeşte ve metal parmaklıklarla sınırlandırılan kapılar (K101) cam bölmelidir. Yapının son döneminde (1920-30) yapılan kısmında yer alan 116-Hol, 117-Kiler ve 118-Yatak odası mekânlarının döşemeleri geç dönemde şap ile kaplanmıştır (Şekil C.132). Kuzeybatı yönünde konumlanan kütlede yer alan 107-Misafir Odası, 108-Sofa ve 109-Yatak Odası tavanları çatı akması sorununa karşı geçici bir çözüm olarak sunta plak ile kapatılmıştır (Şekil C.133, C.134, C.135). Avlu kuzeybatı cephesinde görülen müdahalelerden biri PZ11 kod numaralı pencere üzerine yerleştirilmiş aydınlatma elemanıdır (Şekil C.136). Güneybatı cephesinde, zamanla hissedilen ihtiyaç doğrultusunda zemin kattaki KZ18 ve KZ22, birinci kattaki K121 kod numaralı giriş kapılarının üzerine ondülin saçak eklenmiştir (Şekil C.137). Z17-Lavabo ve Z13-Hol mekânlarına girişin sağlandığı KZ22 ve KZ18 kod numaralı kapılar arasında avlu zemin kotundan 20 cm. yüksekliğe kadar fayans kaplanması, rutubet sonucu yapılan bir müdahale olduğunu göstermektedir. Z10-Yemek odasından avluya açılan ahşap kapılara (KZ13, KZ14) sonradan ahşap levhalar eklenmiştir (Şekil C.138). Avlu güneybatı cephesinde görüldüğü gibi kuzeydoğu cephesinde de K120 kapısı üzerine bir ondülin saçak eklenmiştir (Şekil C.139). PZ01 kod numaralı pencere ve döner dolabın üzerinde yer alan aydınlatma elemanları ile cephe boyunca devam eden elektrik kabloları da restitüsyon çalışmasında kaldırılmıştır. Avluda görülen diğer değişimler ise asmayı taşıyan metal strüktürün ve merdiven kenarında yer alan özgün çiçekliğin yanındaki çiçekliğin eklenmesidir. Merdiven sahanlığına ulaşan iki taş basamağın önüne yapılan çiçekliğin özgün olmadığı bulunduğu konum ve kullanıldığı malzemeye bakılarak anlaşılabilir (Şekil C.140). Avlunun doğu köşesinde yer alan metal strüktürün yanı sıra eklenen su deposu ve güneş kolektörleri yapının plan ve cephe özgünlüğünü bozmaktadır (Şekil C.141). Avlu duvarı komşu yapının inşaatı ve zaman içinde karşılaşılan müdahaleler sonucu özgün biçimini koruyamamıştır (Şekil C.142).

5. 1. 1 Vaziyet Planı Restitüsyonu (Şekil F.45)

1930 yılına ait kent planında yapının vaziyet planı günümüzden farklıdır. Yapının güneydoğusunda yer alan komşu iki yapı varlığını sürdürmektedir; söz konusu iki yapı arasındaki avluya iki kütle eklenmiştir (Şekil C.143). Evin doğusunda, 1487 numaralı parsel içinde bir çeşme olduğu 1930 yılına ait kent planında görülmektedir.

Çeşme yıkılmıştır, yer aldığı avluda günümüzde moloz yığılıdır (Şekil C.144). 1486 numaralı parselde yer alan bina günümüzde tescillidir; yasal koruma koşullarına aykırı olarak avlunun bir kısmı 1988 yılında ondülin ile örtülmüştür. Kuzey yönündeki 1483 numaralı parselde yer alan tescilli yapının cephe özelliklerini günümüzde de koruduğu Adana Bölge Koruma Kurulu'ndan elde edilen 1978 tarihli bir fotoğraftan anlaşılmaktadır (Şekil C.145, C.146). Yine aynı fotoğraftan (Şekil C.145) 1484 numaralı parselde yer alan dükkânın 1978 tarihinde tek katlı olduğu anlaşılmaktadır. Kuseyri Evi'nin üst katında, 110 kod numaralı oturma odasının kuzeybatı duvarında yer alan iki adet giyotin pencerenin söz konusu dükkânın tek katlı olması nedeniyle açıldığı tahmin edilmektedir. Günümüzde dükkânın üzerine kat eklenmiş ve Kuseyri Evi'nin P123 ve P124 kod numaralı pencerelerinin önü kapanmıştır. Yapının güneybatısında konumlanan, Terziler Sokak'ı sınırlayan komşu binalardan birkaçı özgünlüğünü korumaktadır; fakat 1464 numaralı parselde yer alan avluya bakan kütleler yıkılarak yerine kâgir bir yapı inşa edilmiştir (Şekil C.147).

5. 1. 2 Zemin Kat Planı Restitüsyonu (Şekil F.46)

Kuseyri Evi, geleneksel Antakya Evleri'nin içe dönük, avlu merkezli yaşam tarzına uygun şekilde biçimlenmiştir. Giriş taşılığının iki yanındaki servis birimleri ve ıslak hacimler, yaşama mekanlarından ayrılmış üniteler olarak tipolojik özelliklere uygundur. Z04 kod numaralı mutfak mekânında yer alan dökme mozaik lavabo ve ahşap raflar kullanıcıların ihtiyacı sonucu yapılan geç dönem ekleridir (Şekil C.148, C.149). Söz konusu mekânın kuzeyinde, Z05-Çamaşırlıkta yıkanan çamaşırları yıkamak üzere kullanılan suyun çekildiği su haznesi yer almaktadır (Şekil C.150, C.151). Kuyudan çekilen su ile şu an mevcut olmayan bir yıkama teknesinde bulaşıkların yıkandığı tahmin edilmektedir. Z06-Kiler mekânındaki ahşap merdiven günümüzde özgün yerinden oynatılmıştır; duvardaki izlerden (Şekil C.152) taş basamaklar üzerinde taşındığı ve evin hizmetkârları tarafından kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yapının tipolojik özelliklerinden biri de avluya açılan yatak odalarından (Z09, Z11) avluya geçişin iki ayrı kapı aracılığıyla sağlanmasıdır. Z09-Yatak odası mekânında yer alan KZ11 kod numaralı çift kanatlı ahşap kapıdan başka yine çift kanatlı ahşap, cam bölmeli bir kapının özgün halinde var olduğu, kuzeydoğu cephesinde görülen ahşap kasa parçalarından anlaşılmaktadır (Şekil C.153). Yine aynı özelliğin avluya açılan Z07-Oturma odası ve Z08-Misafir odası mekânlarında da

var olduğu, giriş kapılarının ardından avlu cephesinde ikinci birer ahşap kapı olduğu tahmin edilmektedir. Yapının zemin kat planında görölen en önemli değişim 1964-65 yıllarında eklenen helâdir. Söz konusu hacmi oluşturan duvarların kaldırılarak sekinin yeniden avluda kullanılabilir bir öge haline dönüştürölmesi düşünölmüştür. Avlu kuzeydoğu cephesinde yer alan, avluya açılan kapıların iki adet olması düşünölerek biri Z11 mekânına ve diğerisi sekiye açılan iki ayrı kapının (KZ21, KZ22) var olduğu düşünölmektedir.

5. 1. 3 Birinci Kat Planı Restitüsüyonu (şekil F.47)

Antakya Evleri'nde görölen iç sofa biçimlenişi ve ihtiyaç duyulduğu birbirine eklenen oda kurgusuna Kuseyri Evi'nde de rastlanılmaktadır. Güneybatı yönünde konumlanan kütleinin üst katındaki sofadan (101) geçişin sağlandığı 102-Servis odasında görölen ahşap konsolların hizmetkârların misafirlere servis yaparken kullandıkları ahşap rafları taşıdığı anlaşılmaktadır (şekil C.154). Restitüsüyon çalışmasında aynı mekânın merdivene bakan giyotin penceresinin (P104) yok olan alt doğramaları yapıda görölen aynı tip pencere verileri doğrultusunda tamamlanmıştır (şekil C.155). Yapının birinci kat planında görölen en büyük değişim Misafir odasının (mekân: 103) kuzeydoğu duvarında yer alan iki adet doldurulmuş penceredir (şekil C.156). Duvardaki izlerden ve söz konusu mekânın Terziler Sokak'a açılan pencerelerinin (P105, P106) konum ve boyutlarından, odanın avluya cephe veren duvarında da iki adet pencere olduğu anlaşılmaktadır. Belirlenen izler sonucunda, restitüsüyon çalışmasında yapının inşa edildiği birinci döneme (1900-1910) ait ahşap kepenk ve giyotin pencere biçimlenişine uygun olarak avlu kuzeydoğu cephesindeki pencereler (P107, P108) tamamlanmıştır. Yapının üst kat yaşama mekânlarının tipik özelliği olarak görölen ahşap kaplama boyutlarından elde edilen verilere göre 116-Hol, 117-Kiler ve 118-Yatak odası mekânlarının döşeme kaplamalarının da ahşap olması öngörölmüştür.

5. 1. 4 Birinci Kat Tavan Planı Restitüsüyonu (şekil F.48)

Yapıda incelenen tavan biçimlenişlerine dayanılarak, günümüzde çatı akması sonucu sunta plak ile kapatılmış olan Sofanın (mekân: 108) tavanının (şekil C.157) ahşap göbekli, kıtıklı sıvalı tekne tavan biçiminde olduğu tahmin edilmektedir. 107 ve 109 kod numaralı yatak odası mekânları tavanlarında da görölen sunta plak kaplama

yerine yapıda özgün tavan biçimlenişine uygun olarak ahşap göbekli tekne tavan öngörülmüştür. Güneybatı-kuzeydoğu ve kuzeybatı-güneydoğu yönünde konumlanan, ortalama 6x9 cm. boyutlarındaki ahşap mertekleri dört adet ahşap kirişin taşıdığı tahmin edilmektedir. Söz konusu kirişlerden güneybatı duvarı boyunca uzanan, 12x15 cm. boyutlarındaki kesilmiş olanı restitüsyon çalışmasında devam ettirilmiştir. Çatı makasını oluşturan kirişlerden yatay olanı da halen kesik durumdadır (Şekil C.158); geç dönem ahşap kalas eki kaldırılarak kirişin sürekliliği ileri sürülmüştür. Ahşap merteklere eklenen parçalar kaldırılarak güneybatı-kuzeydoğu yönünde 20 adet, kuzeybatı-güneydoğu yönünde de 13 adet uzanan ahşap mertekin taşıdığı bir çatı önerilmiştir.

5. 1. 5 Avlu Kuzeybatı Cephesi Restitüsyonu (Şekil F.49)

Yapının ilk sahiplerinden biri olan Füzûzan Kuseyri'nin verdiği 1975 yılına ait bir fotoğrafta kuzeybatı cephesinde de kuzeydoğu cephesindeki gibi çift kapı biçimlenişinin yer aldığı görülmektedir (Şekil C.159). Z07 ve Z08 kod numaralı mekânlara girişi sağlayan Z09 ve Z11 kod numaralı ahşap kapıların yanısıra avluya açılan KZ10 ve KZ12 kod numaralı kapıların çift kanatlı ve ahşap olduğu tahmin edilmektedir. Avlu kuzeydoğu cephesinde yer alan kapı tipolojisine ve fotoğrafta (Şekil C.159) görülen biçime uygun olarak cam bölmeli, ahşap kapılar önerilmiştir. Cephedeki aydınlatma elemanı ve giriş kapılarına rutubet nedeniyle sabitlenmiş ahşap levhalar gibi ekler kaldırılarak ahşap giriş kapıları üzerindeki künde-kârî işçiliğin devamı öngörülmüştür.

5. 1. 6 Avlu Güneybatı Cephesi Restitüsyonu (Şekil F.50)

Avlu güneybatı cephesinde üst katta K121, zemin katta yer alan KZ23 ve KZ27 kod numaralı giriş kapılarının üzerine eklenen ondülin saçaklar ve söz konusu iki kapı arasında yer alan seramik kaplama ekleri kaldırılarak cephe elemanlarının ve yüzeyin özgünlüğü ön plana çıkarılmıştır (Şekil C.160). Cepheye görülen en büyük değişiklik P107 ve P108 kod numaralı pencerelerin kapatılmış olmasıdır. 103 mekânı kuzeydoğu duvarında görülen izler dikkate alınarak cepheye çift kanatlı, ahşap iki adet pencere (P107, P108) ve söz konusu pencereleri kapatan çift kanatlı, ahşap kepenklerin olduğu tahmin edilmektedir (Şekil C.161). Yapıda görülen birinci döneme (1900-1910, bkz.bl.4) ait P145 kod numaralı penceredekine benzer P107 ve

P108 pencerelerinin aynı dönemde yapılmış olduğu tahmin edildiğinden, ahşap panjur profillerinin düz olması ileri sürülmüştür (Şekil C.162).

5. 1. 7 Avlu Kuzeydoğu Cephesi Restitüsyonu (Şekil F.51)

Zemin katta özgün taş sövelerin ve üst katta benzer biçim özellikleri gösteren ahşap sövelerin bulunduğu cephede geç dönem ekleri mevcuttur. Avludaki sekinin kapatılarak helâya dönüştürülmesi cephede nitelsiz bir kütleli ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra Z11-Yatak Odası avlu cephesinde görünen, asmayı taşıyan metal strüktür ve güneş kollektörleri ile su deposu PZ11 kod numaralı pencere ve KZ17 kod numaralı kapıyı kapatmaktadır (Şekil C.163). Söz konusu mekânın (Z11) avlu cephesine eklenen helâ nedeniyle avluya açılan ahşap kapılardan biri (KZ22) mevcut değildir. Günümüzde mevcut olan kapının (KZ21) önünde, avluya açılan ikinci bir kapı olduğu anlaşılmaktadır. KZ20 kod numaralı ahşap, cam bölmeli kapı Kuseyri Evi'nde tekrarlanan bir öğedir. Z09-Yatak odası mekânından açılan KZ13 kod numaralı kapının önünde avlu cephesinde görülen ahşap kasa ve cam bölmeler cephede simetrisinin hakim olduğunu ve KZ20 kod numaralı kapı niteliğinde bir kapının söz konusu yerde özgün halinde mevcut olduğunu düşündürmektedir. Z10-Yemek odasından avluya açılan KZ16 kapısı üzerindeki ekler kaldırılıp KZ17 kapısında yer alan özgün doğramaya bakılarak söz konusu ahşap kapıda da üç bölmeli bir düzen olduğu ileri sürülebilir (Şekil C.163). Sivri kemer profilli ahşap panjurların görüldüğü cephede PZ11 kod numaralı pencerenin ahşap kepenklerinden bir kısmı restitüsyon çalışmasında tamamlanmıştır. Cephenin üst katında yer alan K120 kod numaralı giriş kapısının üzerine eklenen ondülin saçak kaldırılmıştır. Marsilya kiremidi kaplı çatı örtüsünün yerine oluklu kiremit önerilmiştir.

5. 1. 8 Avlu Güneydoğu Cephesi Restitüsyonu (Şekil F.53)

Kuseyri Evi'nin inşa edildiği dönemde güneydoğu yönünde yer alan komşu yapının avlusu ile aradaki bahçe duvarı günümüzde varlığını korumaktadır. Kaba yonu taş ile örülme duvarın rutubet ve zaman içinde karşılaştığı müdahaleler sonucu aldığı bugünkü biçime karşılık, çevredeki benzer avlu duvar biçimlenişleri de esas alınarak, özgün haliyle +5.36 kotunda düzgün devam ettiği, avlunun doğu köşesinde konumlanan taş merdivene paralel olarak yükseldiği tahmin edilmektedir (Şekil

C.164, C.165). Cephede görülen Z12-Helâ eki ve yağmur iniş borusu ile metal strüktür ve asma kaldırılarak +0.70 kotunda olduğu düşünülen seki ve kesme taş kemer ortaya çıkarılmıştır (Şekil C.166). +0.65 kotundaki sahanlığa ulaşan taş basamakların önüne yapılan çiçeklik ekinin de kaldırılması önerilmektedir (Şekil C.167).

5.1.9 Terziler Sokak Cephesi Restitüsyonu (Şekil F.54)

Kentte birçok yapıda olduğu gibi Kuseyri Evi'nin Terziler Sokak cephesinde de görülen püskürtme sıvanın geç dönemde uygulandığı düşünülmektedir (Şekil C.168). 1930 yılına ait kent planına bakılarak mevcut sınırlarını ve konumunu günümüzde de koruduğu görülen yapının “içe dönük, avlulu yaşam” kurgusuna uygun olarak cephede yalnız mevcut pencerelerinin özgün olduğu ileri sürülebilir (Şekil C.169). Kuseyri Evi'nin kuzeybatı komşusu olan iki katlı yapının üst katında sıvanın döküldüğü yerler tamamlanarak kopan ahşap kepenkler bütünlenmiştir (Şekil C.170). Günümüzde kullanılmayan zemin kat dükkânları için cephede görülen izlerden yola çıkılarak kemerli cephe düzenleri geliştirilmiştir (Şekil C.171). Kuseyri Evi'nin giriş kapısına daha yakın konumda bulunan dükkânın kesme taş kemer izleri tamamlanarak geç dönemde açılan giriş boşluğu kapatılmış ve daraba (metal kepenk) kaldırılmıştır (Şekil C.172). Mevcut durumda doldurulmuş ve çimento esaslı sıvalı olan özgün giriş boşluğu açılarak aynı dönemde yapıldıkları tahmin edilen Kuseyri Evi giriş kapısı ve Z04-Mutfak mekanı avlu giriş kapısında (KZ06) görülen biçimlenişe uygun ahşap bir kapı önerilmiştir. +2.04 kotuna kadar yükselen kesme taş kaplama üzerindeki kıtıklı sıvanın dökülen yerleri tamamlanmıştır. Cephede görülen eşiklik izi esas alınarak dükkânın eşikliğinin -0.33 kotunda bulunduğu tahmin edilmektedir (Şekil C.173). Yapının zemin katında yer alan diğer dükkân cephesine de mevcut izler esas alınarak kesme taş kemerli bir cephe düzeni geliştirilmiştir (Şekil C.174). Briketle örülerek kapatılan cephede özgün açıklık korunarak kentin dükkân cephesi tipolojisine uygun biçimlenen ahşap doğramalar önerilmiştir (Şekil C.175, C.176). +2.12 kotuna kadar yükselen, Kuseyri Evi'nin 101-Sofa mekânında görülen K101 kod numaralı kapılara benzer biçimleniş gösteren ahşap giriş kapılarının üzerinin tipolojiye uygun olarak ahşap levhalarla kaplanması uygun görülmüştür (Şekil C.177). Dükkânın eşiklik seviyesininin -0.37 kotunda olduğu öngörülmüştür. Uzun Çarşı Caddesi meydanını sınırlayan, 413 ve 414 parsel

numaralı komşu yapının yerinde de zemin katında kemerli giriş cephelerine sahip dükkanların görüldüğü iki katlı bir yapı olduğu tahmin edilmektedir. Yeni Cami Sokak'ı sınırlayan 1419 numaralı parselde, günümüzde +14.45 kotuna kadar yükselen betonarme komşu yapının yerine 1930 kent planında da görüldüğü üzere avlulu, +4.91 kotuna yükseldiği tahmin edilen kâgir bir yapı önerilmiştir.

6 RESTORASYON

Kuseyri Evi 1892 yılında inşa edilmiş ve 1974 yılına kadar asıl sahipleri tarafından konut olarak kullanılmıştır. Ancak değişen aile yapısı ve yaşam tarzı asıl kullanıcıların yapıyı terk etmesine neden olmuştur; günümüz kullanıcıları tarafından yapılan niteliksiz ekler, kötü müdahaleler ve güneybatı yönünde konumlanan kütleinin kısmen kullanılmaması sonucu yapı hızla harap olmaktadır.

Antakya'nın 20. yüzyıla ait sosyal ve mimari yapısını yansıtan, benzerlerine kıyasla özgün detaylarını mümkün olduğunca iyi korumuş yapının yeniden işlevlendirilerek gelecek nesillere aktarılması kültürel süreklilik açısından bir zorunluluktur. Yapının konumlandığı çevrenin tarihi çarşığı da kapsayan kentsel sit alanı içerisinde olması ve kentin merkezini oluşturması nedeniyle yapıya önerilecek yeni işlevin kültür rotasının bir durak noktasını oluşturması ve çevresel doku kimliğiyle bir bütünlük sağlaması hedeflenmektedir.

6.1 Yeni İşlev Önerisi

Antakya'nın kent tarihi, kültürel etkileşimleri ve organik dokusunun önemi yeteri kadar vurgulanamamıştır. Gelişmekte olan kültür ve inanç turizmine yönelik yapılan kent tanıtım çalışmaları ve çeşitli bilimsel etkinlikler bu değerleri uluslararası platformda ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Kuseyri Evi'nin turizmin gelişmesiyle birlikte kültür rotasında yer alacak önemli bir nokta olması ve kente bilimsel araştırmalar yapmak veya turizm amacıyla gelen konuklar için misafirhane olarak yeniden işlevlendirilmesi önerilmiştir. Geliştirilen restorasyon projesiyle öngörülen işleve yönelik ihtiyaçların yapının özgünlüğünü bozmadan karşılanması hedeflenmektedir.

Yapının zemin kat mekânlarında sosyal ve kültürel etkinliklerin gerçekleştirilmesi, konaklama amaçlı gelen misafirlere hizmet vermek amacıyla da üst kattaki odaların değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Gerçekleştirilecek toplantılar ve sergilerle

yapının yer aldığı tarihi dokunun sosyo-kültürel düzeyinin yükseltilmesi de sağlanacaktır.

6.1.1 Vaziyet Planı (Şekil F.59)

Kuseyri Evi'nin yer aldığı dokunun özgün karakterini yeniden kazanması amacıyla yapının bulunduğu Terziler Sokak'ı sınırlayan komşu yapıların çatı örtüsünün oluklu kiremit ile değiştirilmesi öngörülmüştür. Yapının güneydoğusunda, 1497 numaralı parselde görülen geç dönem eki avlu duvarları ve niteliksiz ekler kaldırılarak özgün avlu hacminin yeniden kullanılması düşünülmektedir. Çevredeki önemli anıtsal yapılardan biri olan Yeni Cami'nin avlusundaki moloz ve niteliksiz kütlelerin temizlenmesiyle iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. 1486 numaralı parselde, kuzeydoğu yönündeki komşu tescilli yapının avlusuna eklenen ondülin örtünün dokunun bütünlüğünün sağlanması amacıyla kaldırılması önerilmektedir. Kuseyri Evi'nin güneydoğu yönündeki komşusu olan yapının Terziler Sokak cephesinde görülen sıva dökümlerinin tamamlanması ve geç dönemde açıldığı tahmin edilen dükkân girişinin iptal edilmesi önerilmiştir (Şekil C.178).

Yapıya 1964-65 yıllarında eklenen helânın (Mekân: Z12) kaldırılması ile avludaki seki etkisinin yeniden yaratılması hedeflenmektedir. Güneydoğu yönündeki avlu duvarına bitişirilen iki adet taş merdivenin birleştiği taş sahanlık önüne eklenen çiçeklik de kaldırılarak basamaklara geçiş kolaylığı sağlanmaktadır. Güneybatı ve kuzeybatı kütlelerinde görülen oluklu kiremit kaplamasının geç dönemde Marsilya kiremidi ile değiştirilen kuzeydoğu kütlesi çatısında da devam ettirilmesi öngörülmüştür.

6.1.2 Zemin Kat (Şekil F.60)

Giriş taşığının güneydoğusunda yer alan deponun (Mekân: Z02) özgün işlevini sürdürmesi öngörülürken, giriş taşığının kuzeybatısında bulunan depo hacminin (Mekân: Z03) yapıda önerilen radyatör tipi ısıtma sistemi için gerekli kazan ve cihazların yerleştirilebileceği bir depoya dönüştürülmesi düşünülmüştür. Giriş taşığından ulaşılan avlunun yapıda konaklayan sakinler ve kısa süreli ziyaretçilere sıcak-soğuk içecek ve yiyeceklerin servis edilebileceği bir açık alan olarak değerlendirilmesi önerilmiştir. Avludan ulaşılan eyvanın (Mekân: Z10) geçici sergi

mekânına dönüştürülmesi ve yerleştirilen hareketli panolarla serginin ihtiyacına uygun gösteri düzenleri geliştirilmesi öngörülmüştür. Sergi mekânından ve avludan ulaşılan sunu odasının (Mekân: Z09) kentte gerçekleştirilen sempozyum ve diğer toplantılarda kullanılması önerilmektedir. Mekâna açılan iki kapıdan (KZ13, KZ15) birinin giriş kapısı ve diğerinin de sunum aralarında avluya çıkmak için kullanılması mekânın rahatça sirkülasyonunu sağlayacaktır. Sergi mekânının güneydoğusundaki odanın (Mekân: Z11) yapının konuklarına ve kamunun kullanımına açık bir kütüphaneye dönüştürülmesi öngörülmektedir. Kentin tarihi ve sosyo-kültürel özelliklerinin bilgisayar ortamında ve kitaplarda arşivlenmesi ile bir araştırma merkezinin oluşturulması sağlanacak ve planlanan mekânın avluya açılan kapısı ile kullanıcıların sekiye de ulaşabilmesinin mekânın kullanım kolaylığını arttıracaktır. Yapının dolap kapakları üzerinde ahşap işlemlerinin en yoğun görüldüğü, kuzeybatı yönünde konumlanan odalarının (Mekân: Z07, Z08) sivil toplum örgütlerinin çalışmalarına destek olabilecek birer toplantı odası olarak kullanılmaları önerilmiştir. Mekânların tefrişinde duvarlar boyunca devam eden, özgün tefriş öğelerinden biri olan sedirler önerilmiştir (Şekil C.179, C.180).

Giriş taşığının kuzeybatısında konumlanan mutfak (Mekân: Z04) özgün işlevini sürdürecektir. Geç dönem eki olan tezgâhın kaldırılarak kullanışlı ve sökülebilir malzemelerle tezgâh yapılması ve ocak eklenmesi mutfağın günümüz koşullarına uyumunu sağlamayı amaçlamaktadır. Mutfaktan ulaşılan kiler mekânlarının (Mekân: Z05, Z06) ihtiyaç duyulan gıda maddelerini depolamaya yönelik kullanılmaları düşünülmüştür.

Giriş taşığının güneydoğusunda konumlanan banyonun (Mekân: Z13) işlevini sürdürmesi, yapıda konaklayan misafirlerden odalarında banyo bulunmayanların kullanımına sunulması uygun görülmüştür. Diğer ıslak hacimlerde (Mekân: Z14, Z15, Z16) görülen helâ ve lavaboların günümüz kullanım koşullarına uygun olarak değiştirilmesi önerilmektedir.

6.1.3 Birinci Kat (Şekil F.61)

Yapının üst katında sirkülasyonu ve mekânlara dağılımı sağlayan üç sofa mekânının (Mekân: 101, 108, 112) işlevlerini sürdürmesi ve konaklayan misafirlerin ortak kullanımlarına sunulması öngörülmüştür. 101 kod numaralı sofa mekânından ulaşılan

servis odası (Mekân: 102) üst kattaki oda sakinlerine yiyecek ve içecek hizmeti sunulmasına yönelik olarak kullanılacaktır. Sofadan (Mekân: 101) ulaşılan diğer bir odanın (Mekân: 103) da toplantı odası olarak değerlendirilmesi öngörülmüş, söz konusu mekânın devamı niteliğindeki odanın (Mekân: 104) da yönetim birimi olarak kullanımını sürdürmesi uygun bulunmuştur. Yönetimde görevli yetkililerin kullanımında olan helânın (Mekân: 105) zemin kattaki ıslak hacimlerde de görüldüğü gibi güncel lavabo ve tuvaletle değiştirilmesi önerilmiştir. Toplantı odası ve yönetim mekânlarının birbiriyle olan sürekliliğini tamamlayan ofis (Mekân: 106) de işletmenin müdürüne tahsis edilebilecek şekilde düşünülmüştür. Sofadan (Mekân: 108) ulaşılan sohbet odası (Mekân: 107) üst kattaki ortak kullanım alanlarından biridir. Sofadan (Mekân: 108) ulaşılan yatak odası (Mekân: 109) konaklama amaçlı gelen misafirler için önerilen mekânlardan biridir.

Kuzeydoğu kanattaki sofadan ulaşılan üç oda (Mekân: 110, 111, 115) konaklamaya ayrılmıştır. Odalar içinde kullanıcılar için çalışma ünitelerine de yer verilmiştir. Yapının özgünlüğünü bozmamak amacıyla günümüzde de lavabo ve helâ olarak kullanılan ıslak hacimlerle (Mekân: 113, 114) yetinilmiş, güncel lavabo ve tuvalet önerisi getirilerek üç odada (Mekân: 110, 111, 115) misafir edilen kullanıcıların tümü söz konusu lavabo ve helâyaya yönlendirilmiştir.

Güneydoğu kanatta, sofanın (Mekân: 101) güneydoğusunda konumlanan iki odanın misafirlere tahsis edilmesi uygun görülmüştür. Sofadan (Mekân: 101) Terziler Sokak'a açılan K101 kod numaralı, kasasından ayrılmış ahşap kapıların özgün konumuna yerleştirilerek önerilen tepe pencereleri ile kullanılmalari uygun görülmüştür (Şekil C.181). Sofadan (Mekân: 101) açılan, çift kanatlı ahşap kapıyla (K125) girilen yatak odası (Mekân: 119) ile yanındaki yatak odası (Mekân: 118) arasında yer alan çift kanatlı ahşap kapının (K124), mekânların farklı kullanıcılara yönelik işlevlendirilmeleri nedeniyle, sürekli kapalı tutulması öngörülmektedir. Yatak odasına (Mekân: 118) avlu güney köşesinde konumlanan merdivenle ulaşılan holden (Mekân: 116) açılan çift kanatlı, ahşap kapıyla (K123) ulaşılması uygun görülmüştür. Holden ulaşılan güneybatı yönündeki mekâna (Mekân: 117), yatak odasıyla ilişkilendirilerek kullanıcıya hizmet vermesi amacıyla güneydoğu duvarındaki tesisat shaftı kullanılarak lavabo ve tuvalet eklenmesi önerilmiştir.

6.2 Onarıma İlişkin Müdahaleler

Kuseyri Evi kentin tipolojik özelliklerini bütünüyle yansıtan bir örnek olmasına ve strüktürel açıdan oldukça iyi durumda olmasına karşın, zaman içinde bilinçsiz müdahalelere maruz kalmıştır.

Yapıya önerilen yeni işlev doğrultusunda birtakım onarım çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Söz konusu çalışmaların yapılması sırasında asıl hedef yapının bütünlüğünü ve özgünlüğünü koruyarak güncel gereksinimlere basit çözümler üretmek olmalıdır.

6.2.1 Temizleme

6.2.1.1 Eklerden Arındırma

Yapının bütünlüğünü bozan en dikkat çekici müdahale 1964-65 yıllarında avluya yapılan helâ ekidir. Söz konusu ekin yıkılarak sekinin yeniden avluda yer alan öğelerden biri haline dönüştürülmesi önerilmiştir. Avluda görülen geç dönem çiçeklik ekinin temizlenmesi de avlunun bütünlüğünü sağlamaya yönelik bir uygulamadır. Eyvanda yer alan geç dönem eki tezgâhın kaldırılması ve önerilen yeni işlev doğrultusunda mekânın değerlendirilmesi uygun görülmektedir. Kuzeybatı yönünde konumlanan mutfakta (Mekân: Z04) görülen geç dönem eki tezgâhın kaldırılarak çağdaş malzeme ve tasarımda hizmet verebilecek bir tezgâh yapılması önerilmiştir. Toplantı odası olarak değerlendirilmesi hedeflenen mekânın (Mekân: Z08) eşikliğinde yer alan geç dönem eki metal merdiven de kaldırılarak odanın bütünlüğü sağlanmalıdır.

6.2.1.2 Dolgu Kaldırılması

Kuseyri Evi'nin güneybatı kanadındaki üst kat mekânlarından avluya cephe veren kuzeybatı yönündeki odanın (Mekân: 103) kuzeydoğu duvarında görülen izlerden avluya açılan iki adet pencere olduğu tahmin edilmektedir (Şekil C.182). Yapıda görülen pencere tipolojisine uygun olarak doldurulmuş pencereler yeniden yapılması önerilmektedir.

6.2.1.3 Yüzey Temizliği

Yapının avlu cephelerinde görülen kesme taş kaplamada zaman içinde yer yer ufalmalar ve rutubet nedeniyle çiçeklenmeler olduğu görülmektedir. Bunun yanısıra kırıklı sıvalı yüzeylerde ve kesme taş taklidi sıvalı yüzeylerde çimento esaslı sıva müdahalesi ile karşılaşmaktadır. Döşemelerde de yapının bir kısmı terk edilmiş olan güneybatı kanadındaki mekânlarında bakımsızlığa bağlı olarak kirlenme ve aşınma ile kötü onarımlar nedeniyle görülen şap kaplamaya rastlanmaktadır.

Avlu cephelerinde görülen kesme taş kaplamada rutubet izlerinin taşın yüzeyini aşındırmayacak şekilde seçilecek bir yöntem ile temizlenmesi gerekmektedir. Bu işlem için düşük basınçlı su püskürtme tekniğine ve profil yerlerinde uygun kimyasallara (AB57⁹) gidilmesi uygun olacaktır. Avlu üst kat cephelerinde kırıklı sıva üzerinde yoğun kirlenmeler ve boyanın yer yer döküldüğü de görülmektedir; boya yenilemesi yapılması da cephe bütünlüğünü korumak açısından gerekli bir müdahale olacaktır. Avlu güneydoğu duvarında ve niş etrafında görülen rutubet izlerinin temizlenmesi ve sıva dökülmelerinin tamamlanarak kırıklı sıva yapılması önerilmiştir (Şekil C.183). Yapının Terziler Sokak cephesinin, kiler (Mekân: 117) ve yatak odası (Mekân: 118) cephelerinde görülen taş taklidi sıva hariç, kırıklı sıvalı olduğu görülmektedir; P105, P106 pencereleri altında görülen çimento esaslı sıva eklerinin raspa yapılarak kırıklı sıva kaplanması öngörülmektedir (Şekil C.184, C.185).

Üst kat döşemelerinde, yoğun olarak güneybatı kanattaki döşemelerde, ahşap parkelerde çizikler, kopmalar olduğu ve döşemenin matlaştığı görülmektedir. Bu nedenle kopan veya çürüyen parçaların tamamlanarak döşemelerin sistre edilmesi ve cilalanması önerilmektedir. Üst kattaki hol ve holden ulaşılan iki yatak odası (Mekân: 116, 117, 118) ile toplantı odası olarak kullanıma önerilen odanın (Mekân: 103) döşemelerinde geç dönem eki olduğu tahmin edilen şap kaplamanın sökülmesi ve ahşap parke kullanılması uygun görülmektedir. Yapının kuzeybatı köşesinde yer alan odanın (Mekân: 104) döşemesindeki plastik örtünün kaldırılması ve ahşap parkenin ortaya çıkarılması önerilmektedir.

⁹ AB57: 10 litre suyun içinde 300 gr. NH₄(HCO₃), 250 gr. etilen diamin tetra asidik asidin (EDTA) disodyum tuzu, 25 gr. nötr deterjan ve 600-900 gr. korboksimetilselüloz (CMC) çözünmesiyle elde edilen yüzey temizleyici jel

Zaman içinde dış hava koşullarına maruz kalan avlu merdiveni metal korkuluklarında ve üst kat cephelerindeki metal parmaklıklarda görülen korozyonun temizlenerek metal elemanların yeniden boyanması gerekli görülmektedir.

6.2.2 Sağlamaştırma

Yapı strüktürel açıdan sağlam olmasına karşın, kuzeybatı kanattaki odanın (Mekân: 104) çatısı çökme tehlikesi altındadır (Şekil C.186, C.187). Terk edilmiş durumda olan mekânın bakımsızlıktan dolayı ahşap merteklerinde kırılma ve kopma görülmektedir. Bilinçsizce kesilen çatı makası kirişinin de strüktürel bozulmaya etkisinin büyük olduğu tahmin edilmektedir (Şekil C.188). Ortalama 5,5x9 cm. boyutlarındaki ahşap merteklerden kullanılamayacak durumda olanların yenilenerek strüktürel sağlamaştırma yapılması ve çatı aktarılması önerilmektedir. Ahşap alın tahtalarının eksik kısımlarının bütünlenmesi gerekmektedir. Mekânın içinde yer alan helâ (Mekân: 105) ahşap tavan kaplamasının da yenilenmesi uygun görülmektedir.

Kuzeydoğu kanattaki zemin kat odalarından kuzey yönünde konumlanmış olan mekânın (Mekân: Z09) döşemesinde görülen kabarmanın (Şekil C.189) zemin altındaki bir kök hareketinden veya rutubet sonucu toprağın genişerek kaplamaya baskı yapmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Terrazzo kaplamaya zarar vermeden döşemenin açılması ve tesviye edildikten sonra özgün malzemeye tekrar kaplanması önerilmektedir.

7 SONUÇ

Kuseyri Evi kentin tipolojik özelliklerini yansıtan, günümüze korunmuşluk durumu açısından iyi ulaşan örneklerden biridir. Yapıda taşıyıcı sistem ve malzeme açısından, zaman içinde karşılaşılan kötü onarımlar hariç, geri dönüşümü olmayan bir sorun görülmemektedir. Evin harap hale gelmesine neden olan en önemli etkenlerden biri güneybatı kanadının bir kısmının terk edilmiş olması ve dolayısıyla bakımsızlıktır.

Değişen aile yapısı ve yaşam tarzı yapının tek aile konutu olarak kullanımını sürdürmesine olanak tanımamaktadır. Kentte gelişmesi planlanan turizm sektörüne yönelik kültür rotasında önemli bir noktayı teşkil etmesi ve yerel toplum tarafından etkin kullanılması Kuseyri Evi'nin sürdürülebilirliğini sağlayacak ve tarihi dokuda yer alan diğer yapılar için örnek bir kullanım teşkil edecektir.

Eski evlerde geçen aile yaşantısının ve mekân kurgusunun temsil edilebileceği bir örneğin olmaması kentte büyük bir eksiklik olarak hissedilmektedir. Bundan dolayı tipolojik özelliklerin yanısıra, sosyo-kültürel ve folklorik yapının araştırılması-geliştirilmesi için görsel ve yazılı kaynakların biraya toplanması amacıyla Kuseyri Evi'nin kültürel etkinlikler ve araştırmalar için bir merkez oluşturması, kente davet edilen misafirlerin konaklamalarına hizmet vermesi uygun görülmüştür.

Bilinçsiz müdahalelerin kaldırılarak gereken temizlik ve bakım işlemleri yapıldıktan sonra önerilen yeni işlev doğrultusunda yapının güncel koşullarla sürdürülebilirliğini sağlamak hedeflenmektedir. Uygulanacak teknik ve malzemelerle nitelikli yapı ustalarının seçiminde özen gösterilmelidir.

Antakya'nın gündün güne yok olan mimari mirasının önemli örneklerinden biri olan Kuseyri Evi'nin korunması ve gelecek nesillere aktarılması bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir. Yapılan restorasyon çalışmasının diğer yapılar için öncülük etmesi ve koruma bilincinin tarihi dokudaki tüm yapılar için geliştirilmesi tarihi kentin hak ettiği gibi anlaşılmasına, eski anlam ve değerine kavuşmasında etkili

olacaktır.

KAYNAKLAR

- [1] **Yurt Ansiklopedisi**, Fasikül 61, s.3371,3374.
- [2] **Demir, A.**, 1996. *Çağlar İçinde Antakya*, Akbank Kültür ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- [3] **Hatay İli Yıllığı**, 1973.
- [4] **Alpagot, B.**, 2004. İnsanlık tarihi, *Tarihsel Süreçte Antakya Kongresi*, Antakya, 10-12 Aralık.
- [5] **Tekin, M.**, *Hatay Tarihi-Osmanlı Dönemi*, AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000.
- [6] **Ana Britannica Ansiklopedisi**
- [7] **Çelenk, Y.**, 1996. Antakya Sokullu Mehmet Paşa Hanı Restorasyonu, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [8] **Tekin, M.**, 1994. “Osmanlı Döneminde Antakya- Şehir Dokusu, Evler ve Yaşayış Üzerine Notlar”, *Güneyde Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, c.6, ss.1-5, Color Ofset, İskenderun.
- [9] **Arıman, B.**, Antakya Kenti Tarihi Doku İçinde Tipolojik Analiz Çalışmaları, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ, İstanbul, 2002.
- [10] **Alibaba, A.**, “Eski Antakya Evlerinde Kullanılan Mekan ve Bölümler”, *Güneyde Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 14, ss.15, Nisan 1990.
- [11] **Altunlu, E.**, “Reyhanlı’da Bir Konak”, *Güneyde Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Cilt:7, Sayı: 82, ss.15-17, Aralık 1995.
- [12] **Dinçer, H.**, “Belen Evleri”, *Güneyde Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 36, ss.33- 36, Şubat 1992.
- [13] **Doğruer, Ş.**, “Antakya’nın Eski Bir Isınma Aracı: Tandır”, *Güneyde Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 82, ss.13-14, Aralık 1995.
- [14] **İpek, S. A.**, “ Antakya Selamlıkları (Odaları)”, *Güneyde Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 30, ss.26-27, Ağustos 1991.
- [15] **Kızıldağlı, E.**, “Antakya’nın Eski Evlerinde Anbar- Kiler- Mutfak”, *Güneyde*

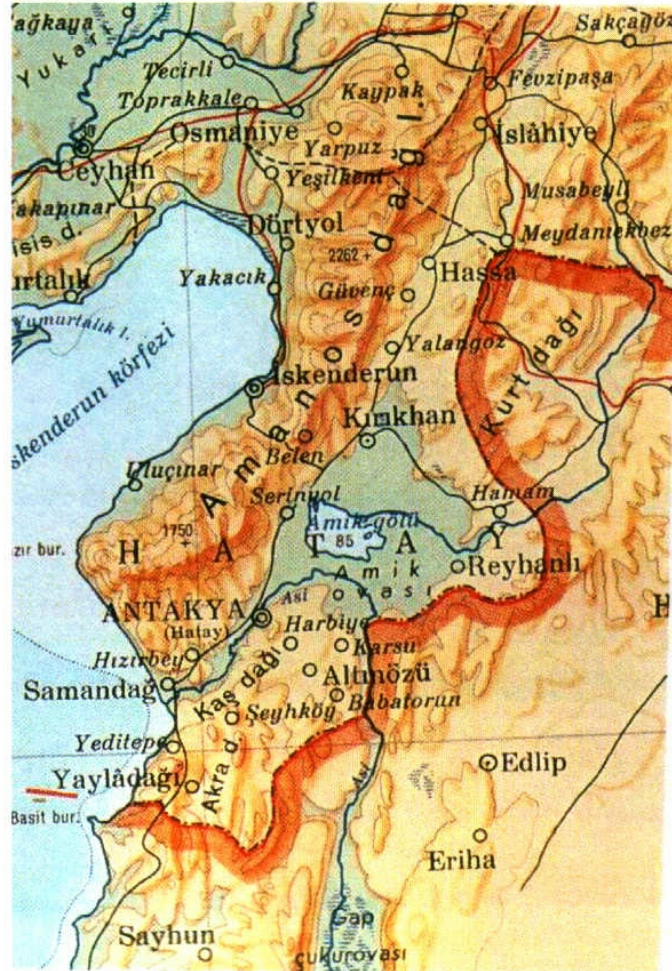
Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Yıl: 1 Sayı: 3, ss.5, Mayıs 1989.

- [16] **Nakib, B.**, “Çocukluğumuzda Kullandığımız Isınma Araçları”, *Güneyde Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 136, ss.27, Kasım-Aralık 2002.
- [17] **Saplama, M.**, “Antakya- 1940’lı Yıllar”, *Güneyde Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 150, ss.62-63, 2004.
- [18] **Şerifoğlu, Y.**, “Mazideki Evimiz”, *Güneyde Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 75, ss.38, Mayıs 1995.
- [19] **Tekin, M.**, “Araç – Gereçleri ve Eşyaları ile Hatay Evi- 18. ve 19. Yüzyıl”, *Güneyde Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 61, ss.2-12, Mart 1994.
- [20] **Temiz, M.**, “Eski Antakya Evleri” Konferansı, Antakya, Şubat 2003.

EK 1: HARİTA VE FOTOĞRAFLAR

Şekil A.1. Türkiye

Şekil A.2. Hatay İli

Şekil A.3. 1972’de yıkılan tarihi köprü

Şekil A.4. Günümüzde Asi’nin üstünde yer alan köprü

Şekil A.5. Cindi Hamamı soyunmalık kısmı

Şekil A. 6. Efeler Sokak'tan bir "kabalıtı"

Şekil A.7. Kastal Sokak kesiti (Demir, A., 1973)

Şekil A.8. Asi Nehri üzerinde kurulu su dolapları

Şekil B.1. Habib'in Neccar Camii giriş cephesi

Şekil B.2. Habib'in Neccar Camii minaresi

Şekil B.3. Ulu Cami giriş cephesi

Şekil B.4. Ulu Cami avlusu

Şekil C.1. Yapının güney yönünden kuşbakışı görünüşü

Şekil C.2. Yapının kuzeybatı ve güneybatı yönünde konumlanan, 19. yy.'da satın alınan özgün kütlelerinin kuzeydoğu yönünden görünüşü

Şekil C.3. Yapının kuzeydoğu yönünde konumlanan, 1920 yılında satın alınan kütlesinin güney yönünden görünüşü

Şekil C.4. Yapının güneybatı yönünde konumlanan, 1924 yılında satın alınan kütlesinin batı yönünden görünüşü

Şekil C.5. Giriş taşlığı tavanı

Şekil C.6. Giriş taşlığındaki taş basamaklar

Şekil C.7. Döner dolabın giriş taşlığından görünüşü

Şekil C.8. Döner dolabın avlu cephesinden görünüşü

Şekil C.9. Z02 Mekânı güneydoğu duvarı

Şekil C.10. Z03 Mekânı tavanı

Şekil C.11. Z03 Mekânı'nda görülen taş sahanlık

Şekil C.12. Z03 Mekânı'nda görülen ahşap levha destekleri

Şekil C.13. Z04 Mekânı batı yönünden görünüşü

Şekil C.14. Z04 Mekânı'nda yer alan ocak

Şekil C.15. Z04 Mekânı'nda yer alan eviye

Şekil C.16. Z05 Mekânı doğu yönünden görünüşü

Şekil C.17. Z05 Mekânı tavanı

Şekil C.18. Z06 Mekânı güneydoğu yönünden görünüşü

Şekil C.19. Z06 Mekânı'nda yer alan taş basamaklar

Şekil C.20. Z06 Mekânı güneybatı duvarındaki iz

Şekil C.21. Z06 Mekânı tavanı

Şekil C.22. Z07 Mekânı döşemesinde görülen kırılmalar

Şekil C.23. Z07 Mekânı eşiklik deseni

Şekil C.24. Z07 Mekânı tavanı

Şekil C.25. Z07 Mekânı kuzeybatı duvarındaki dolaplar

Şekil C.26. Z07 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki mahmel

Şekil C.27. Z07 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki nişler

Şekil C.28. Z07 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki kitabiyeye

Şekil C.29. Z07 Mekânı'nda avluya açılan pencereler

Şekil C.30. Z08 Mekânı eşikliği

Şekil C.31. Z08 Mekânı terrazzo deseni

Şekil C.32. Z08 Mekânı terrazzo kenar sutaşı deseni

Şekil C.33. Z08 Mekânı tavanı

Şekil C.34. Z08 Mekânı kuzeybatı duvarındaki dolaplar

Şekil C.35. Z08 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki dolap

Şekil C.36. Z08 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki kitabiye

Şekil C.37. Z08 Mekânı'ndaki dolapların alt kısmı

Şekil C. 38. Z08 Mekânı güneybatı duvarındaki kitabiye

Şekil C.39. Z08 Mekânı avluya açılan pencereler

Şekil C.40. Z09 Mekânı tavanı

Şekil C.41. Z09 Mekânı terrazzo deseni

Şekil C.42. Z09 Mekânı terrazzo kenar sutaşı deseni

Şekil C.43. Z09 Mekânı döşeme yükselmesi

Şekil C.44. Z09 Mekânı güneybatı duvarı

Şekil C.45. Z10 Mekânı tavanı

Şekil C.46. Z10 Mekânı güneybatı duvarı

Şekil C.47. Z10 Mekânı zemini

Şekil C.48. Z11 Mekânı tavanı

Şekil C.49. Z11 Mekâni terrazzo deseni

Şekil C.50. Z11 Mekâni terrazzo kenar sutaşı deseni

Şekil C.51. Z11 Mekânı güneydoğu duvarı

Şekil C.52. Z11 Mekânı kuzeydoğu duvarı

Şekil C.53. Z11 Mekânı güneybatı duvarı

Şekil C.54. Z12 Mekânı güney yönünden görünüşü

Şekil C.55. Z13 Mekânı tavanı

Şekil C.56. Z13 Mekânı giriş kapısından görünüşü

Şekil C.57. Z13 Mekânı güneydoğu duvarında yer alan dolap

Şekil C.58. Z13 Mekânı terrazzo deseni

Şekil C.59. Z14 Mekâni güney yönünden görünüşü

Şekil C.60. Z14 Mekâni terrazzo deseni

Şekil C.61. Z14 Mekânı terrazzo kenar sutaşı deseni

Şekil C.62. Z16 Mekânı güney yönünden görünüşü

Şekil C.63. Z17 Mekâmı avlu cephesi

Şekil C.64. Z17 Mekâmı terrazzo deseni

Şekil C.65. 101 Mekânı batı yönünden görünüşü

Şekil C.66. 101 Mekânı güneybatı duvarı

Şekil C.67. 101 Mekânı'nda yer alan ahşap korkuluk

Şekil C.68. 101 Mekânı döşemesinde görülen kopmalar

Şekil C.69. 101 Mekânı tavanı

Şekil C.70. 102 Mekânı'nda yer alan pencere

Şekil C.71. 103 Mekânı giriş kapısı

Şekil C.72. 103 Mekânı kuzeybatı duvarında yer alan dolap

Şekil C.73. 103 Mekânı tavanı

Şekil C.74. 104 Mekânı giriş kapısından görünüşü

Şekil C.75. 104 Mekânı güneybatı duvarındaki pencereler

Şekil C.76. 104 ve 106 kod numaralı mekânlar arasındaki geçişi sağlayan basamaklar

Şekil C.77. 105 kod numaralı helâ

Şekil C.78. 106 Mekânı'nın giriş kapısından görünüşü

Şekil C.79. 106 Mekânı kuzeydoğu duvarında yer alan niş ve raflar

Şekil C.80. 106 kod numaralı mekânın güneybatı duvarında yer alan, 104 kod numaralı mekâna geçişi sağlayan basamaklar

Şekil C.81. 106 Mekânı tavanı

Şekil C.82. 107 Mekânı

Şekil C.83. 107 Mekânı kuzeydoğu duvarında yer alan niş ve raflar

Şekil C.84. 107 Mekânı tavanı

Şekil C.85. 108 Mekânı güneydoğu yönünden görünüşü

Şekil C.86. 108 Mekânı avlu cephesinde yer alan korkuluklarının 110 Mekânı'ndan görünüşü

Şekil C.87. 108 Mekâni kuzeybatı duvarında yer alan niş

Şekil C.88. 108 Mekâni'ndan 106 ve 107 Mekânları'na açılan kapılar

Şekil C.89. 108 Mekânı tavanı

Şekil C.90. 109 Mekânı güneydoğu yönünden görünüşü

Şekil C.91. 109 Mekânı tavanı

Şekil C.92. 112 Mekânı giriş kapısı ve avluya açılan penceresi

Şekil C.93. 111 Mekânı'nın sofaya açılan penceresinin doğu köşesinden görünüşü

Şekil C.94. 112 Mekânı'nın güneydoğu köşesinden görünüşü

Şekil C.95. 112 Mekâni'nda koridor kısmında yer alan, avluya açılan pencerelerin kuzey yönünden görünüşü

Şekil C.96. 112 Mekâni'nda koridor kısmında yer alan, avluya açılan pencerelerin avlu cephesinde görülen ahşap söve

Şekil C.97. 112 Mekânı avlu çıkmasında yer alan renkli camların mekânın kuzey köşesinden görünüşü

Şekil C.98. 112 Mekânı tavanı

Şekil C.99. 113 Mekânı kuzeydoğu yönünden görünüşü

Şekil C.100. 114 Mekânı kuzeydoğu yönünden görünüşü

Şekil C.101. 114 Mekânı'nda yer alan helâ

Şekil C.102. 115 Mekânı giriş kapısının ve kuzeybatısındaki pencerenin doğu köşesinden görünüşü

Şekil C.103. 115 Mekânı kuzeydoğu duvarında yer alan dolap

Şekil C.104. 116 Mekânı güneybatı yönünden görünüşü

Şekil C.105. 117 Mekânı güneybatı yönünden görünüşü

Şekil C.106. 118 Mekânı güneybatı duvarı

Şekil C.107. 118 Mekânı kuzeydoğu duvarı

Şekil C.108. 119 Mekânı güneybatı duvarı

Şekil C.109. 119 Mekânı kuzeydoğu duvarı

Şekil C.110. 119 Mekânı kuzeybatı duvarı

Şekil C.111. 119 Mekânı kuzeybatı duvarındaki kapının açılışı

Şekil C.112. 119 Mekânı tavanı

Şekil C.113. Z08 Mekânı'ndan açılan merdiven kapakları

Şekil C.114. Merdiven-1

Şekil C.115. 108 kod numaralı mekânda yer alan özgün ferforje korkuluğun güneydoğu yönünden görünüşü

Şekil C.116. Yapının giriş kapısının kuzeybatısında konumlanan selamlık merdiveni

Şekil C.117. Avluda yer alan soku elemanının güneydoğu yönünden görünüşü

Şekil C.118. Avlu ve bahçe içinde yer alan, üzeri toprakla kapatılmış kuyunun güney yönünden görünüşü (Kuseyri, F., 1974)

Şekil C.119. Z08 kod numaralı mekânın avluya açılan ikinci ahşap kapısının avlunun doğu köşesinden görünüşü (Kuseyri, F., 1975)

Şekil C.120. Z04-Mutfak mekânı avlu cephesi

Şekil C.121. Yapının Terziler Sokak'ta yer alan giriş kapısı

Şekil C.122. Yapının Terziler Sokak cephesinde görülen bağdadi çıtalar

Şekil C.123. 101-Sofa mekânı tavanı

Şekil C.124. 103-Misafir odası tavanı

Şekil C.125. 106-Mutfak mekânı tavanı

Şekil C.126. 119-Yatak odası tavanı

Şekil C.127. 104 Mekânı tavanı

Şekil C.128. Terziler Sokak'taki komşu yapıların çatılarının kuzeydoğu yönünden görünüşü

Şekil C.129. Avludaki kesme taş kemerin güneydoğu yönünden görünüşü

Şekil C.130. Z08-Oturma odası eşikliğine eklenen metal merdiven

Şekil C.131. Z10-Mutfak mekânı kuzeybatı duvarındaki tezgâh

Şekil C.132. 116-Hol mekânı döşemesi

Şekil C.133. 107-Misafir odası tavan kaplaması

Şekil C.134. 108-Sofa mekânı tavan kaplaması

Şekil C.135. 109-Yatak odası tavanı

Şekil C.136. Avlu kuzeybatı cephesinde görülen aydınlatma elemanı

Şekil C.137. Avlu güneybatı cephesinde yer alan KZ18 ve KZ22 kapıları

Şekil C.138. Avlu kuzeydoğu cephesindeki ahşap kapılarda (KZ13,KZ14) görülen ekler

Şekil C.139. Avlu kuzeydoğu cephesi K120 kapısı görünüşü

Şekil C.140. Geç dönem çiçeklik eki

Şekil C.141. Avlu kuzeydoğu cephesi görünüşü

Şekil C.142. Avlu duvarının batı yönünden görünüşü

Şekil C.143. Güneydoğu yönündeki geç dönem niteliksiz ekler

Şekil C.144. Doğu yönündeki avluda yer alan çeşmenin izi ve molozlar

Şekil C.145. Kuzey yönünde yer alan tescilli binanın Uzun Çarşı sokak cephesi (1978)

Şekil C.146. Kuzeybatı yönündeki komşu yapının batı yönünden görünüşü

Şekil C.147. 1464 numaralı parselde yer alan komşu kâgir yapı

Şekil C.148. Z04-Mutfakta yer alan geç dönem eki lavabo

Şekil C.149. Z04-Mutfakta yer alan geç dönem eki raflar

Şekil C.150. Z04-Mutfağın kuzey köşesindeki su haznesi

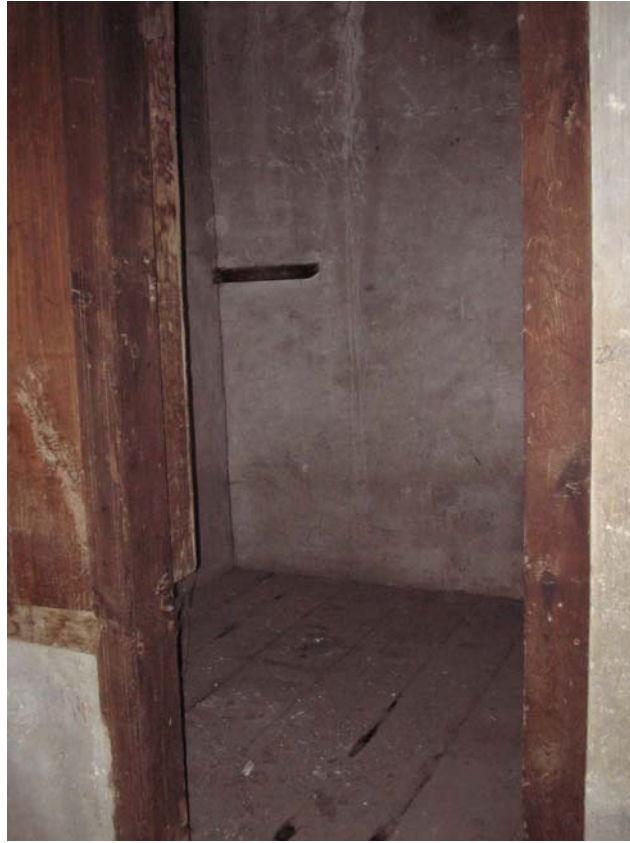
Şekil C.151. Z04-Mutfağın kuzey köşesindeki su haznesi

Şekil C.152. Z06-Kiler mekânındaki ahşap merdiven ve duvardaki izi

Şekil C.153. Avlu kuzeydoğu cephesindeki KZ11 kapısı

Şekil C.154. 102 Mekânı'nda görülen ahşap konsol

Şekil C.155. P104'ün 102 Mekânı'ndan görünüşü

Şekil C.156. 103 Mekânı kuzeydoğu duvarındaki doldurulmuş pencereler

Şekil C.157. 108-Sofa Mekânı tavan kaplaması

Şekil C.158. 104 Mekânı kesilmiş çatı makası

Şekil C.159. Avlu kuzeybatı cephesi (1975)

Şekil C.160. Avlu güneybatı cephesi KZ23 ve KZ27 kapıları görünüşü

Şekil C.161. 103 Mekâmı kuzeydoğu duvarında görülen izler

Şekil C.162. Avlu güneybatı cephesi P145 kod numaralı pencere görünüşü

Şekil C.163. PZ15 ve KZ16 avlu cephesi görünüşü

Şekil C.164. Akbaba Mahallesi, Çankaya Sokak, No:22'deki yapının avlu duvarının kuzey yönünden görünüşü

Şekil C.165. Akbaba Mahallesi, Çankaya Sokak, No:22'deki yapının avlu duvarının batı yönünden görünüşü

Şekil C.166. Avlu doğu köşesinde yer alan Z12-Helâ eki

Şekil C.167. Avludaki sahanlık önüne yapılan çiçeklik eki

Şekil C.168. Terziler Sokak cephesinin Yeni Cami Sokak'tan görünüşü

Şekil C.169. Güneydoğu yönündeki komşu yapının Yeni Cami Sokak'tan görünüşü

Şekil C.170. Kuzeybatı yönündeki komşu yapıda görülen sıva dökülmesi ve kepenk

Şekil C.171. Kuzeybatı yönündeki komşu yapının zemin kat dükkânlarının Uzun Çarşı Caddesi'nden görünüşü

Şekil C.172. Kuzeybatı yönündeki komşu dükkânın kesme taş kemer izleri

Şekil C.173. Kuzeybatı yönündeki komşu yapının zemin kat dükkânının eşiklik izi

Şekil C.174. Kuzeybatı yönündeki, Uzun Çarşı Caddesi'ne yakın konumlanan komşu dükkânın kesme taş kemer izleri

Şekil C.175. İplikpazarı Mahallesi, Halk Sokak, no:3A/3B’de görülen dükkân cephesi

Şekil C.176. İplikpazarı Mahallesi, Halk Sokak, no:3A/3B’de görülen dükkân cephesindeki ahşap kaplama

Şekil C.177. K101 kapısı Terziler Sokak'tan görünüşü

Şekil C.178. Yapının güneydoğu yönündeki komşusunun Terziler Sokak cephesi görünüşü

Şekil C.179. Eskiden kullanılan iç mekân tefrişleri (Weber, S., 2005)

Şekil C.180. Eskiden kullanılan iç mekân tefrişleri (Weber, S., 2005)

Şekil C.181. 101-Sofa Mekânı Terziler Sokak cephesi

Şekil C.182. 103 Mekânı kuzeydoğu duvarı

Şekil C.183. Avlu güneydoğu duvarında yer alan niş

Şekil C.184. Terziler Sokak cephesi kuzey yönünden görünüşü

Şekil C.185. Terziler Sokak cephesi 103 mekânı ve çıkma görünüşü

Şekil C.186. 104 Mekânı çatısının güney yönünden görünüşü

Şekil C.187. 104 Mekânı çatısının kuzeydoğu yönünden görünüşü

Şekil C.188. 104 Mekânı kesilmiş çatı mertegi

Şekil C.189. Z09 Mekânı kabarmış döşemesi

EK 2: YAZILI BELGELER

EK 3: ÇİZİMLER

ÖZGEÇMİŞ

17.05.1980’de Antakya’da doğan Hatice Ceren Emir orta öğrenimini Hatay Osman Ötken Anadolu Lisesi’nde tamamladı. 1998 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü’nde lisans eğitimine başladı ve 2002’de mezun oldu. Aynı yıl başladığı İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon programında yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Doç. Dr. K. Kutgün Eyüpgiller yürütücülüğündeki “Antakya Kurtuluş Caddesi Yeniden Canlandırma Projesi” çalışmasını 2004 Temmuz-Eylül tarihleri arasında tamamlamıştır.